

Kuoppia ja mutkia uudella tiellä

Uusperheissä esiintyvät ongelmat lapsettomien äitipuolien kokemana

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

Pro gradu -tutkielma

Kasvatustiede

Tammikuu 2011

Pauliina Heinonen

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

HEINONEN PAULIINA: Kuoppia ja mutkia uudella tiellä. Uusperheissä esiintyvät ongelmat lapsettomien äitipuolien kokemana

Pro gradu-tutkielma, 91 s., 5 liitesivua

Kasvatustiede

Tammikuu 2011

TIIVISTELMÄ

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan uusperheissä esiintyviä ongelmia ja niistä selviytymistä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaisia ongelmia uusperheissä esiintyy, mistä ongelmien koetaan johtuvan sekä miten näitä ongelmia on pyritty ratkaisemaan. Uusperheiden määrä kasvaa jatkuvasti ja nykyään noin kymmenen prosenttia lapsista elää uusperheissä. Tämän vuoksi uusperheiden arki koskettaa yhä useampaa ihmistä. Koska uusperhe ei ole ydinperheen kaltainen perhe, uusperheissä elävät ihmiset kohtaavat monia haasteita, jotka helposti muuttuvat ongelmiksi.

Tutkimuksen kohteena on kymmenen uusperheessä asuvaa lapsetonta äitipuolta. Äitipuolilla ei ole omia lapsia, vaan uusperheeseen kuuluu ainoastaan miehen lapsi tai lapsia. Lapset ovat lähilapsia eli asuvat vähintään noin puolet ajasta isän luona. Aineisto kerättiin teemahaastatteluilla, joissa pyrittiin eri elämänalueita kartoittamalla löytämään kyseisessä uusperheessä esiintyviä ongelmia tai haasteita. Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineiston analysoimisessa käytettiin teemoittelua.

Tutkimuksen tuloksina löytyneet ongelmat jaoteltiin seitsemän eri teeman alle: uusperheen määrittäminen on hankalaa, ennakko-odotuksia uusperhe-elämästä, äitipuolen rooli aiheuttaa hämmennystä, biologinen äiti uusperheen ongelmana, monenlaisia sopimisen vaihtoehtoja, oma vai vieras koti, läheisyyttä vai etäisyyttä sekä mistä apua ongelmiin. Eniten ongelmia löytyi äitipuolen roolista sekä biologisen äidin toiminnasta. Osalla äitipuolista oli hankalaa saada mieluista roolia perheessä ja oman roolin luominen aiheutti haasteita. Biologinen äiti puolestaan aiheutti äitipuolille ulkopuolisuuden tunteita. Ongelmien ratkaiseminen jäi vähäisimmälle huomiolle. Ongelmien ratkaisukeinojen sijaan äitipuolet toivat esille keinoja, kuten vertaistuki, joilla ongelmia voidaan ennaltaehkäistä tai lievittää.

Haastateltavien kokemusten perusteella ennakkovalmistautuminen, aktiivinen osallistuminen perheen arkeen alusta asti, avoimuus puolisoiden välillä, biologisen äidin kanssa toimeen tuleminen sekä nopea puuttuminen ongelmiin auttaisivat ehkäisemään ja ratkaisemaan uusperheissä esiintyviä ongelmia.

Avainsanat: uusperhe, äitipuoli, ongelmat, rooli, sisällönanalyysi

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	5
2. UUSPERHE KIRJOISSA JA TILASTOISSA	7
2.1. Uusperheen määrittelyä ja terminologiaa	7
2.2. Tilastotietoja uusperheistä	9
3. TAUSTATEORIOITA	11
3.1. Uusperheen kehitysvaiheet	11
3.2. Uusperheissä esiintyvät kehykset	12
4. UUSPERHEIDEN ONGELMA-ALUEITA	17
4.1. Roolit aiheuttavat hämmennystä	17
4.1.1. <i>Äitiyden ja äitipuolien määrittelyä</i>	17
4.1.2. <i>Äitipuolien rooliristiriidat</i>	21
4.2. Äitipuoli leimataan ilkeäksi	24
4.2.1. <i>Myytti ilkeästä äitipuolesta</i>	24
4.2.2. <i>”Ilkeän äitipuolen kierre”</i>	26
4.3. Yhteen muuttaminen on haasteellista	27
4.4. Ex-puoliso häiritsee uusperhettä	29
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
5.1. Tutkimuskysymykset ja aineisto	33
5.2. Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	34
5.3. Aineiston analysointi	38
6. TULOKSET	41
6.1. Uusperheen määrittelemisen on hankalaa	41
6.2. Ennako-odotuksia uusperhe-elämästä	43
6.3. Äitipuolen rooli aiheuttaa hämmennystä	47
6.3.1. <i>Toinen aikuinen, hoitotäti vai taloudenhoitaja</i>	47
6.3.2. <i>Innokas, vetäytyvä vai joustava äitipuoli</i>	50

6.3.3.	<i>Rooliin liittyviä ongelmia</i>	51
6.3.4.	<i>Äitipuolien rooliristiriitoja</i>	53
6.3.5.	<i>Velvollisuuksia, mutta ei oikeuksia</i>	54
6.4.	Biologinen äiti uusperheen ongelmana	55
6.5.	Monenlaisia sopimisen vaihtoehtoja	61
6.6.	Oma vai vieras koti.....	64
6.7.	Läheisyyttä vai etäisyyttä	68
6.8.	Mistä apua ongelmiin	71
6.9.	Yhteenvedo.....	76
7.	POHDINTA	79
8.	LÄHTEET	85
Liite 1:	Uusperhetilasto	87
Liite 2:	Haastattelupyynnö	88
Liite 3:	Teemahaastattelun runko.....	90

1. JOHDANTO

Lapsiperheistä jo joka kymmenes on uusperhe ja avioerojen myötä luku vain kasvaa. Yhä useammassa kodissa keskustellaan siitä, miten meillä asiat tehdään ja ketä pitää totella. Välillisesti uusperheen kysymykset koskettavat suurta osaa suomalaisia, uusperheiden lisäksi myös heidän omaisiaan sekä kasvatusalan ammattilaisia. (Raittila & Sutinen 2008, 9.) Vaikka uusperheet alkavat olla melko yleisiä, ja niiden määrä kasvaa koko ajan, eivät uusperheet vieläkään saa tarpeeksi huomiota. Vielä 1990-luvulla oli kovan työn takana löytää suomalaista tutkimusta aiheesta. Viime vuosina suomalaisen uusperhekirjallisuuden määrä on lisääntynyt, muttei se vieläkään ole erityisen runsasta. Ritala-Koskisen (2009, 142) mukaan suomalaisen uusperhetutkimuksen kokonaismäärästä noin kolme neljäsosaa on tehty viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kirjallisuus keskittyy vieläkin enemmän erilaisiin uusperheen selviytymisoppaisiin, joita myös tässä tutkimuksessa enimmäkseen käytetään.

Liitoissa, joissa jommallakummalla tai molemmilla on lapsia entisistä suhteista, ei voi aloittaa alusta. Molemmat tai ainakin toinen puolisoista on jo ollut vanhempana eikä perhettä näin ollen lähdetä rakentamaan tyhjästä. Sille puolisolalle, jolla ei ole lapsia aiemmista suhteista, on tarjolla uusi rooli äitipuolena. (Castren 2009, 117.) Uusperhe ajautuu usein heti alkajaisiksi kriisiin. Unelma uudesta alusta pakottaa sietämään yhteiseen elämään totuttelun vaivaa. Onnellinen rakastuminen tai hyvä parisuhde eivät takaa hyvää perhe-elämää, kun uuden perheen kulttuurissa näkyy jatkuvasti edellisten jälki. Äitipuolen on yhtä aikaa sekä kestävä vanhempien ykkösasemaa että rakennettava perheen sisäistä verkostoa ja historiaa. Yhteiseen tulevaisuuteen sisään pääseminen saattaa viedä vuosia. (Raittila & Sutinen 2008, 9.) Uusperheessä opitaan kantapään kautta, että tavallisen perhekäsityksen ideaalimalli on biologinen ydinperhe, johon kuuluvat äiti, isä ja lapsi tai lapsia. Usein ainakin joku perheenjäsenistä kokee itsensä ulkopuoliseksi, kun omaa elämää verrataan sekä kuviteltuun ideaalimalliin että aikaisemmin koettuun biologisen perheen elämään. (Raittila & Sutinen 2008, 13.)

Uusperheitä koskevaa kirjallisuutta lukiessa saa mielikuvan, että uusperheiden elämä ei ole helppoa. Sen vuoksi haluan tutkimuksessani selvittää uusperheissä esiintyviä ongelmia. Vaikka osa uusperheissä elävien puolisoitten suhteista kariutuu, silti suurin osa jatkaa parisuhteessa ongelmista huolimatta. Tästä johtuen ongelmia ei voi sivuuttaa, vaan niihin täytyy etsiä ratkaisuja. Sen vuoksi olen myös kiinnostunut siitä, millaisia keinoja tutkittavat ovat käyttäneet ongelmista selviytyäkseen. Tutkimuskohteeksi valitsin lapsettomat äitipuolet, koska uusperheen ongelmia ei ole aiemmin

tutkittu heidän näkökulmastaan. Uskon lapsettomien äitipuolien sopeutumisen uusperheeseen olevan haasteellista, koska heillä ei ole aiempaa kokemusta perhe-elämästä. Lisäksi oma elämäntilanteeni suuntasi kiinnostustani, koska elän itsekkin uusperheessä ja olen lapseton äitipuoli.

Vaikka ulkomaista uusperheitä koskevaa tutkimusta on olemassa paljon, käytän pelkästään suomalaista uusperhekirjallisuutta. Perhedynamiikkaan vaikuttavat kulttuuri, arvot ja uskomukset. Sen vuoksi koen, ettei suomalaisia ja ulkomaalaisia uusperheitä voi vertailla keskenään. Suomessa uusperheiden dynamiikkaan vaikuttavat suomessa vallitseva kulttuuri, tavat ja uskomukset. Lisäksi käsittelen tutkimuksessani pelkästään äitipuolia ja rajaan isäpuolet tutkimuksen ulkopuolelle. Tämä osittain sen vuoksi, että sain haastateltaviksi vain äitipuolia ja toiseksi uskon, että lapsettomat äitipuolet, joilta odotetaan perinteistä äidin roolin omaksumista, kokevat uusperheen arjen haasteellisempänä kuin isäpuolet. Kuten Broberg (2010a, 65) toteaa: äitipuolen roolia on pidetty uusperhetutkimuksen haasteellisimpana.

Tämän tutkimuksen raportti alkaa käsitteiden määrittelyllä sekä uusperhedynamiikkaan tutustumisella. Seuraavaksi tuon esille muutamia uusperheitä koskevia teorioita, kuten kehitysvaiheiden teorian ja ”ilkeän äitipuolen kierteen” sekä uusperheissä haasteellisiksi koettuja asioita. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen metodologiaa. Tuon esille tutkimuskysymykset, aineiston keräämistavan sekä aineistonanalysointimenetelmän. Metodologia-lukua seuraa tutkimuksen tulokset -luku, jossa on tutkimuksen tulokset teemoittain. Viimeisenä on pohdintaluku, jossa pohdin saamieni tuloksien perusteella mahdollisia ratkaisukeinoja ongelmiin sekä tutkimuksen luotettavuutta.

2. UUSPERHE KIRJOISSA JA TILASTOISSA

2.1. Uusperheen määrittelyä ja terminologiaa

Ulkoisesti tarkasteltuna uusperhe näyttää ydinperheen kaltaiselta perheeltä, sillä molemmat perheet muodostuvat lapsista ja keskenään avio- tai avoliitossa olevista vanhemmista. Niiden yhtenä merkittävänä erona on kuitenkin se, että uusperheessä toinen tai molemmat vanhemmista eivät ole biologisessa suhteessa kaikkiin perheen lapsiin. Uusperheitä pidettiin pitkään ydinperheiden kaltaisina perheinä ulkoisen samankaltaisuuden takia. Omana perhemuotonaan uusperheeseen on alettu kiinnittää huomiota avioerojen ja uusien perheiden yleistyttyä 1970-luvulta lähtien. (Mörsky 1992, 14–15.)

Uusperhe, joka Kurjen (2009, 7) mukaan ennen vanhaan tunnettiin nimellä uusioperhe, voidaan määritellä monella eri tavalla. Väljimmän määritelmän mukaan kaikki perheet, joissa vähintään yhdellä perheenjäsenellä on takanaan ero, luetaan uusperheiksi. Tämän määritelmän mukaan uusperheellä ei tarvitse olla lapsia, jotta se voidaan määritellä uusperheeksi. Tiukemmassa uusperhe määritelmässä lähdetään siitä, että uusperheessä on lapsia. Uusperheen lasten ei kuitenkaan tarvitse asua pysyvästi perheen kanssa. Lapsi voi asua samanaikaisesti kahdessa eri uusperheessä tai niin, että toinen lapsen perheistä on uusperhe ja toinen ei. Käytän itse tätä määritelmää, koska se ottaa huomioon myös uusperheet, joissa lapset eivät ole kirjoilla, mutta asuvat kuitenkin perheessä joka toinen viikko. Tilastokeskuksen määritelmän mukaan uusperheitä ovat ne perheet, joissa joko avoliitossa tai avioliitossa elävien miehen ja naisen kanssa asuu myös toisen alle 18-vuotias lapsi, joka ei ole heidän yhteinen lapsensa. Tämä määritelmä jättää laskuista pois viikonloppu-uusperheet, joiden lapset ovat kirjoilla toisessa perheessä ja vain vierailevat toisen vanhemman luona sekä perheet, joissa on äiti, isä, yhteisiä lapsia ja viikonloppulapsia. Jälkimmäinen perhe lasketaan ydinperheeksi. (Rauha 2003, 13–14.)

Raittila ja Sutinen (2008, 11) puolestaan määrittelevät uusperheen perheeksi, jossa on kaksi aikuista ja ainakin toisen puolison ellei molempien lapsia aiemmista suhteista. Heidän mielestään uusperheen voi yksinkertaisimmillaan määritellä perheeksi, jossa toisella tai molemmilla puolisoilla on lapsi tai lapsia aikaisemmasta liitosta ja ainakin joku näistä lapsista asuu pääosin uusperheen taloudessa. Koska yksiselitteistä, kaikki uusperheet huomioon ottavaa virallista määritelmää ei ole, uusperhe määrittelee itse itsensä. Perheenjäsenten kokemukset saattavat kuitenkin vaihdella. Lasten vanhemmalla on taipumus uskoa perhe kiinteämmäksi kuin se onkaan, kun taas puoliso tai perheeseen mahdollisesti vasten tahtoaan sovitettu lapsi saattavat tuntea uusperheessä suurta

ulkopuolisuutta. Kukaan heistä ei ole väärässä, koska jokaisella perheenjäsenellä on oikeus omaan kokemukseen. (Raittila & Sutinen 2008, 11–12.)

Perhe voidaan määritellä yhdessä asumisen ja biologisten siteiden lisäksi myös muilla perusteilla. Suomalaisessa tutkimuksessa haastatellut lapset määrittelevät perheen neljällä eri tavalla. Ensimmäisen mukaan perheeseen kuuluvat kaikki ne, jotka asuvat yhdessä. Toisen mukaan perheeseen kuuluvat yhdessä asuvien henkilöiden lisäksi myös muualla asuva biologinen isä tai äiti sekä hänen mahdollinen uusi puolisonsa ja muut perheenjäsenensä. Kolmanneksi lapset saattavat määritellä perheenjäseniksi vain ne oman alkuperäisen biologisen perheensä jäsenet, joiden kanssa asuvat yhdessä. Neljäs tapa on hahmottaa oma perhe, on rajata se alkuperäisen biologisen perheen jäseniin riippumatta siitä, missä he asuvat. Tässä määritelmässä saatetaan kelpuuttaa perheenjäseniksi myös niitä, joiden kanssa asutaan. (Raittila & Sutinen 2008, 12–13.) Rauhan (2003, 17) kirjassa lasten mielestä perhe määritellään kolmen ensimmäisen kohdan osalta samalla tavalla. Neljäntenä uusperhe sen mukaan nähdään jatkuvana prosessina, jossa eri ihmisten kuuluminen perheeseen voi vaihdella. (Rauha 2003, 17.)

Äitipuolista useimmat elävät perheessä, jossa toisella tai molemmilla kumppaneilla on takanaan avioero. Lapsipuolten äiti on lähes aina elossa ja lapset asuvat hänen luonaan. Raittilan ja Sutisen (2008, 11) mukaan valtaosa uusperheissä virallisesti asuvista lapsista on äidin edellisen liiton jälkeläisiä. Lapsipuolten kanssa asuvia äitipuolia on vähemmän kuin isäpuolia, koska yhdeksän kymmenestä lapsesta jää avioeron jälkeen asumaan äidin luo. Alle 2-vuotiaista erolapsista jopa 89 prosenttia jää asumaan äidin luo. Enemmistö uusperheistä syntyykin, kun äidin uusi miesystävä muuttaa perheen luo. Kymmentä äitipuolta kohti on jopa 66 isäpuolta. 6,5 prosentissa uusperheistä molemmilla vanhemmilla on lapsia aiemmasta suhteesta eli perheessä on sekä isä- että äitipuoli. Lasten kotivanhemmaksi (vanhempi, jonka luona lapsi on kirjoilla ja asuu) jäänyt mies perustaa uusperheen todennäköisemmin kuin kotivanhemmaksi jäänyt äiti. (Rauha 2003, 13–15.) Suomessa noin joka toisella uusperheistä on myös yhteinen lapsi (Raittila & Sutinen 2008, 11–12).

Otettaessa huomioon kaikki uusperheen rakenteeseen vaikuttavat tekijät, syntyy kymmeniä uusperhetyyppejä. Perheellä voi olla yksi tai useampia lapsia kummankin puolison yhdestä tai useammasta aiemmasta suhteesta. Perheeseen voi kuulua nollan, yhden tai useamman yhteisen lapsen lisäksi jo kotoa muuttaneita lapsia ja/tai adoptiolapsia. Kukin lapsi voi olla yksin- tai yhteishuollossa. Lapsen äiti ja/tai isäpuoli voi olla eronnut, leski tai ensimmäistä kertaa avo- tai avioliitossa. Lapsen muualla asuva biologinen vanhempi voi olla elossa tai kuollut. Elossa oleva

biologinen vanhempi voi elää yksin tai uuden kumppanin kanssa avo- tai avioliitossa, jossa on yksi, useita tai ei lainkaan omia lapsia ja/tai lapsipuoolia. Nämä kaikki asiat vaikuttavat siihen millaiseksi uusperheen elämä muodostuu. Perhesuhteiden lisäksi uusperheen elämään vaikuttaa suku, johon uusperhe on yhteydessä. Siihen saattaa kuulua jopa yli sata jäsentä. Kymmenien erilaisten uusperhevariaatioiden johdosta aivan tavallisessa uusperheessä elävä äitipuoli, isä tai lapsi ei ehkä koskaan tapaa ketään, joka asuisi täsmälleen samalla tavalla muodostuneessa perheessä kuin hän itse. Tästä johtuen voi tulla tunne, että kukaan ei ymmärrä minua. (Rauha 2003, 15–16.) Raittilan ja Sutisenkin (2008, 12) mukaan perhekokonaisuudet voivat olla monimutkaisia yhdistelmiä minun, sinun ja meidän lapsista.

Äitipuoleksi (myös nimitystä uusäiti voidaan käyttää) eli uusperheen äidiksi määritellään nainen, jonka miehellä on lapsia aiemmasta suhteesta. Viikonloppuäitipuoli on äitipuoli, jonka lapsipuolet vierailevat perheessä, mutta ovat kirjoilla muualla. Täysäitipuoleksi (myös arkiäitipuoli) määritellään äitipuoli, jonka lapsipuolet ovat kirjoilla perheessä. (Rauha 2003, 17–18.) Raittila ja Sutinen (2008, 15) ehdottavat, että kielteisesti väritynyt äitipuoli sana voitaisiin korvata sanalla uusi äiti, ellei sillä tehtäisi suurta vääryyttä vanhemmuudelle. Kielitoimisto suosittaa käytettäväksi elämismuotoa kuvailevaa sanaa uusperheen äiti. Sitä käytettäessä ei voida kuitenkaan tietää, onko kyse biologisesta äidistä vai äitipuolesta. Raittila ja Sutinen (2008, 16) ehdottavat myös, että äitipuoli sanan rinnalle sopii puhe uusperheen uudesta tai toisesta aikuisesta. Tällä vahvistetaan sekä biologisen vanhemman erityisasemaa että uusperheen uuden aikuisen kokemaa haluttomuutta olla vanhempi niille perheessä asuville lapsille, jotka eivät ole hänen omia jälkeläisiään. Uusperheessä asuvia lapsia nimitetään lähilapsiksi ja muualla kuin vanhemman uusperheessä asuvia lapsia etälapsiksi. Biologinen vanhempi, joka asuu lapsensa kanssa, on lähi-isä tai lähiäiti ja vanhempi, joka ei asu biologisen lapsensa kanssa on etäisä tai etä-äiti. (Raittila & Sutinen 2008, 15–16.) Käytän tässä tutkimuksessa väärinkäsitysten välttämiseksi termiä äitipuoli.

2.2. Tilastotietoja uusperheistä

Ihmisten perhearki ja läheissuhteet eivät rajoitu väestörekisterin mukaiseen asuinpaikkaan. Eron jälkeisissä perhejärjestelyissä lapset saattavat kuulua poissaolevina tai läsnä olevina yhtä aikaa molempien biologisten vanhempiansa uusiin perheisiin. Virallisesti voidaan tavoittaa vain lapsen väestörekisterin mukainen tilanne, vaikka yksi ja sama lapsi voi olla vanhempiansa uusista parisuhteista riippuen osaa useampaakin uusperheverkostoa. Tästä syystä uusperhe-elämän haltuun ottaminen tilastojen avulla on vaativaa, jopa mahdotonta. (Ritala-Koskinen 2009, 140.)

Uusperheiden monimuotoisuus siis vääristää tilastoja. Jos kummankin puolison lapset asuvat pääsääntöisesti muualla asuvan vanhempansa luona tai lapset ovat jo varttuneet aikuisiksi, perhettä ei lasketa uusperheeksi, vaikka sukulaissuhteiden ja uuteen sopeutumisen kysymykset ovat samat. (Raittila & Sutinen 2008, 12.)

Vaikka uusperheiden tilastoiminen todetaan vaativaksi, silti tilastokeskuksen vuosittain julkaisemassa perhetilastossa yhtenä osa-alueena ovat uusperheet. Täytyy kuitenkin huomioida, että seuraavaksi esittelemäni tilasto vuodelta 2008 ei anna todellista kuvaa uusperheiden lukumäärästä, koska tilastojen mukaan lapsi voi kuulua vain yhteen uusperheeseen. Todellisuudessa lapsi voi kuulua kahteen uusperheeseen, mutta toinen näistä perheistä ei näy tilastoissa. Uusperheiden määrä on siis todellisuudessa suurempi kuin mitä tilastot osoittavat.

Uusin tilasto on tehty vuonna 2008. (ks. liite 1.) Vuonna 2008 suomessa oli uusperheitä 53 674. Vuodesta 2007 uusperheiden määrä on lisääntynyt 200 perheellä. Vuodesta 1990 uusperheiden määrä on lisääntynyt noin 10 000 perheellä. Noin puolet uusperheistä on aviopareja ja toinen puolikas avopareja. Vuonna 2008 aviopareja oli 26 415 ja avopareja 27 259. Vuonna 1990 6,9 prosenttia lapsista asui uusperheessä. Vuonna 2008 määrä oli lisääntynyt 3,3 prosenttia, joten nykyään 9,2 prosenttia lapsista asuu uusperheissä. Paljon isompi osa uusperheessä elävistä lapsista on äidin lapsia. Äidin lasten lukumäärä uusperheissä vuonna 2008 on 67 463 ja isien lasten lukumäärä 10 378. Vuonna 1990 vastaavat luvut olivat 50 713 ja 7443. Yhteisiä lapsia uusperheissä on nykyään 33 227, kun vuonna 1990 niitä oli 30 089. Alle 18-vuotiaita lapsia oli uusperheissä 88 245 vuonna 1990 ja vuonna 2008 111 068. Ei yhteisten lasten osuus kaikista lapsista on noussut 2,2 prosenttia ollen nyt 7,3 prosenttia. Uusperheen alle 18-vuotiaiden lasten osuus kaikista lapsista on nyt 10,4 prosenttia kun se vuonna 1990 oli 7,8 prosenttia. (Tilastokeskus, uusperhetilasto 1990-2008.)

3. TAUSTATEORIOITA

3.1. Uusperheen kehitysvaiheet

Raittila ja Sutinen (2008) esittävät kirjassaan uusperheen kehitysvaiheiden teorian. Mikä tahansa ryhmä, joka liittyy yhteen, käy alussa läpi kehitysvaiheita. Uuteen ryhmään sopeutumista helpottaa oman tilan tunnistaminen. Se myös rohkaisee jatkamaan matkaa. Päämäärää ei saavuteta hetkessä vaan sen saavuttaminen vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Jatkuva paine ja muutosten mahdollisuus aiheuttavat uusperheessä esiintyvät lukuisat sidokset. Osa kehityslinjoista saatetaan käydä läpi kahteen kertaan, jos uusperhe joutuu yllättävään tilanteeseen. Uusperheen aikuiset tuovat mukanaan mahdollisesti hyvinkin erilaiset kokemukset perheestä, jotka heidän täytyy varhaisvaiheessa sovittaa yhteen. Perheen uusi aikuinen on varuillaan suhteessa perheen sisäisiin biologisiin ja sosiaalisiin siteisiin, joita biologinen vanhempi tulee vain vahvistaneeksi suojatessaan lastaan ja pelätessään uutta epäonnistumista. (Raittila & Sutinen 2008, 39.)

Uusperheen kehitys etenee Raittilan ja Sutisen mukaan 7 vaiheessa, jotka ovat haavevaihe, yhdenmukaistumisvaihe, ristiriitavaihe, selvittelyvaihe, toimintavaihe, vahvistumisvaihe ja helpotuksen vaihe. Ensimmäisessä eli **haavevaiheessa** uusperheen aikuiset uskovat vilpittömästi kaikkien sopeutuvan toisiinsa, tulevan onnellisiksi ja rakastavan toisiaan. Heidän tarkoituksenaan on korvata lapsille avioeron aiheuttama suru ja tuska korvaamalla rikkoutunut perhe uudella perheellä. Lapsipuolet toivotetaan rakastaen tervetulleiksi uuteen perheeseen. Lapset puolestaan toivovat vanhempiensa palaavan yhteen ja sen vuoksi yrittävät olla välittämättä äitipuolestaan. Haavevaiheen jälkeen seuraa **yhdenmukaistumisvaihe**. Silloin uusperheen vanhemmat pyrkivät yhdenmukaistamaan perheen ja luomaan joukkuehenkeä. Äitipuoli hakee lapsipuolilta hyväksyntää tullen kuitenkin usein torjutuksi tai ohitetuksi. Torjutuksi tulo nostaa pintaa vaikeita tunteita, joita lasten biologisen vanhemman on joskus vaikea ymmärtää. Biologinen vanhempi saattaa tulkita ne isä- tai äitipuolen haluttomuudeksi sitoutua hänen lapsiinsa ja liittyä perheeseen. Aikuisten mielessä alkaa kaihertaa pelko uudesta epäonnistumisesta ja pelko perheessä kasvaa. Tiedetään jonkin olevan vialla, muttei vielä tiedetä mikä. (Mt. 39–40.)

Kolmantena vaiheena on vuorossa **ristiriitavaihe**. Kielteiset tunteet vievät pohjan kauneimmilta unelmilta. Äitipuoli pettyy ja alkaa voida huonosti kielteisten tunteiden vallatessa hänet. Lasten vanhempi joutuu kamppailemaan lasten ja puolison tarpeiden välisessä ristitulella. Lapset käyttävät mieluusti hyödyksi vanhemmille aiheutuneen ristiriitatilanteen. Eteenpäin pääseminen vaatii ulkopuolista sysäystä, ystävien tukea, tietoa uusperheen sudenkuopista ja/tai pari- ja perheterapiaa.

Jotta pari ei juutu vaiheeseen, jossa ulkopuolisuuden tunteet lopulta vieraannuttaa puoliset toisistaan, tunteiden jakaminen rehellisesti ja luottamuksellisesti on tärkeää. Ristiriitavaihetta seuraa **selvittelyvaihe**. Tällöin aletaan selvittää edellisessä vaiheessa syntyneitä ristiriitoja. Tarpeita, odotuksia ja vahvoja tunteita ilmaistaan avoimesti. Ristiriitaisuus pakottaa perheen ryhmittymään, jolloin biologisen linjan vahvistuessa äitipuoli jää ilman tukea. Muutoksen välttämättömyyden ymmärtää parhaiten rooliaan etsivä äitipuoli. Tilannetta rauhoitetaan konkreettisilla sopimuksilla, kuten sillä, ettei entisen puolison puhelinsoittoihin vastata kuin sovittuna aikana. Kalenterista tulee raivata tilaa myös kahdenkeskeiselle ajalle. Vanhempi pelkää menettävänsä sekä puolisonsa että lapset tasapainoilleessaan heidän tarpeidensa välillä. (Mt. 40.)

Seuraavaksi siirrytään **toimintavaiheeseen**. Lasten vastahangasta huolimatta ristiriitoja aletaan aktiivisesti työstää. Ylitetään ryhmittymisvaiheen rajat, jolloin perherakenne muuttuu. Hyvän lopputuloksen saavuttaminen vaatii selkeää puhetta yhteiselämän säännöistä sekä tarpeiden ja kokemusten eroista. Se, ettei biologista vanhempaa tarvita aina lasten ja uuden kumppanin välisen selvittelyyn, on merkki edistyksestä. Perhe luo omat rituaalinsa ja tapansa toimia. Seuraavana tulee **vahvistumisvaihe**. Silloin on vuorossa ratkaisujen tekemisen, meidän lauman, aika. Uusperheen aikuisilla on toimiva suhde ja myös äitipuolen ja lapsipuolten välit ovat parantuneet. Äitipuolen roolin tarkennuttua ja varmistuttua hänen asemansa hapuilu on päättynyt. Perustan vahvistuttua ulkoiset vaikeudet uskalletaan kohdata yhdessä. (Mt. 40–41.)

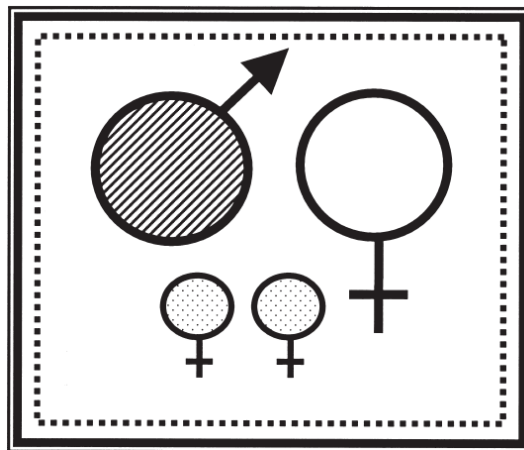
Viimeisenä on vuorossa **helpotuksen vaihe**. Voidaan huokaista helpotuksesta ja todeta, että näin tämä on riittävän hyvää. Koska perheelle on syntynyt oma identiteetti, ei sen tarvitse enää kysyä oikeutusta olemassaololleen muilta. Läheisyys kasvaa ja suhteet tulevat avoimmiksi. Menneille vaikeuksille voidaan jo nauraa yhdessä. Vaiheiden läpikäyminen ei aina etene järjestyksessä vaan vaikeuksien myötä perhe saattaa taantua aikaisempiin vaiheisiin. Niistä edetään kuitenkin nopeammin kuin ensimmäisellä kerralla. Varhaisten kehitysvaiheiden läpikäyminen kestää kahdesta kolmeen vuotta ja keskivaihe vuodesta kolmeen vuotta. Kaikkien 7 vaiheen läpikäymiseen uusperheen aikuisilta kuluu neljästä seitsemään vuotta. (Mt. 41.)

3.2. Uusperheissä esiintyvät kehikset

Toisia kohdatessaan kukaan ei ole vapaa toimimaan täysin omien mielihjohteidensa ja intressiensä mukaan vaan sosiaaliin tilanteisiin liittyy aina rajoitteita. Joissain tilanteissa rajoitteet ovat voimakkaampia kuin toisissa, mutta sääntöjä noudatetaan usein tiedostamatta. Tämän vuoksi vuorovaikutussääntöjä on vaikea kyseenalaistaa tutuissa ja tottumuksen sanelemissa arkielämän

tilanteissa. Toiset läsnäolijat on otettava koko ajan huomioon, koska huomiotta jättäminenkin on kannanotto. Koska sosiaalisissa tilanteissa joutuu aina arvioimaan, mistä on kyse ja miten pitäisi toimia, tilanteen ainekset ovat kuin kehys, johon kukin siinä toimiva asettuu. Kehykset ovat joko yhteisölle tuttuja tapoja hahmottaa elämää tai sitten kulttuurin rakentamia. Tapahtumiin ei tarvitse suostua tahdottomana sätkynukkeksi, koska joukossa jokainen voi vaikuttaa siihen, mitä tapahtuu. (Raittila & Sutinen 2008, 34–35.)

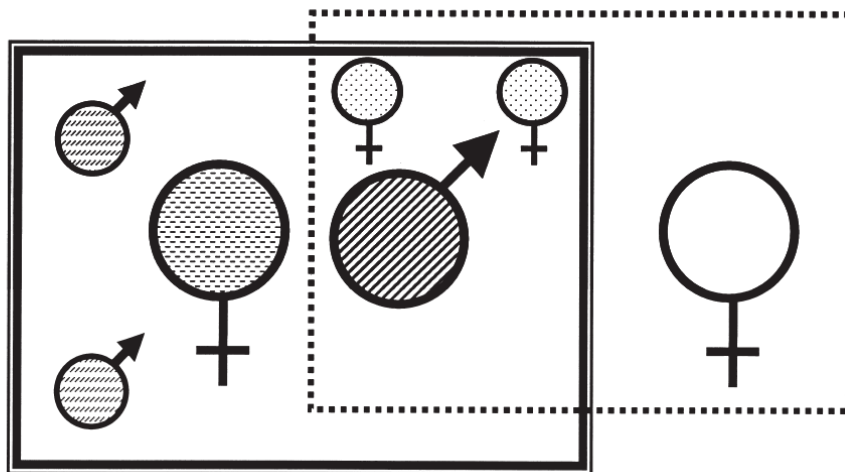
Kulttuurisessa puheessa vanhemmuus ja parisuhde liitetään saumattomasti yhteen. Ydinperhettä ympäröi kaksi vuorovaikutukseen liittyvää kehystä: perhekehys ja biologinen kehys. Perheenjäsenten vuorovaikutus tapahtuu näiden kahden kehysten sisällä. Molemmat kehykset ovat primäärejä ja sosiaalisia. Biologisen kehysten sisälle kuuluu yhteisistä lapsista huolehtiminen. Biologinen kehys koostuu biologisista vanhemmista ja heidän lapsistaan. Ydinperheessä kaikki ovat sekä yhteiskunnan määrittelemän että biologisen siteen sisällä. (Sutinen 2005, 135–137.) Sekä käsitys perheestä että biologisesta yhteenkuuluvuudesta suojaavat ydinperhettä. Uusperheessä biologinen side sen sijaan erottelee uuden puolison ja muun perheen. Jos uusperheeseen kuuluu kummankin aikuisen omia lapsia, biologinen side erottelee heidätkin toisistaan. Uusi puoliso on siis aikuisen kannalta aina rajan toisella puolella omiin biologisiin lapsiin nähden. Tästä syystä uusi puoliso voi tuntea itsensä ulkopuoliseksi uusperheessä. (Raittila & Sutinen 2008, 35–36.) Seuraavassa kuvassa valkoinen merkki tarkoittaa äitiä, poikittaisviivoitettu isää ja pisteillä merkityt puolisoitten yhteisiä lapsia.

Kuva 1: Ydinperhetilanne. (Kaksoisviiva= perhekehys, katkonainen viiva= biologinen kehys.)

Toinen uusperheissä esiintyvä kehys on perhekehys. Sutisen (2005, 137) mukaan perhekehukseen kuuluu myös äitipuoli. Vaikka uusperheen identiteetti olisi hatara, silti he katsovat asioita

perhekehystä käsin. Heidän perheensä perustana on keskinäinen parisuhde ja sen jäseniä kummankin osapuolen lapset, myös siinä tapauksessa, että lapset asuvat muualla. Äitipuolella ei ole tarvetta ryhtyä äidiksi lapsipuolilleen, vaan hänelle riittää toisen aikuisen rooli perheessä. Käytännön arjessa he siitä huolimatta toteuttavat vanhempien hoivaamis-, kasvatus- ja elatustehtävää biologisten vanhempien tapaan. Erityisesti naiset kokevat sitoutuvansa vanhemmuuden kaltaiseen tehtävään. Uusperheen isät toivovat selkeän ja tukevan perhekehysten rakentamista. (Raittila & Sutinen 2008, 36–37.) Kuvassa on kaksi perhettä. Uusperheeseen (kaksoisviivalla rajattu) kuuluvat isä (poikittaisviivoitettu), isän lapset (pisteytetty), äitipuoli (vaakapilkutettu) ja äitipuolen lapset (vaakaviivoitettu). Ydinperheeseen (katkonaisella viivalla rajattu) kuuluvat isän ex-puoliso eli äiti (valkoinen), isä (poikittaisviivoitettu) ja äidin ja isän yhteiset lapset (pisteytetty).

Kuva 2: Uusperhetilanne. (Kaksoisviiva= perhekehys, katkonainen viiva= biologinen kehys.)

Lapsen muualla asuvalla vanhemmalla on usein tapana jättää uudet perhesiteet huomioimatta ja korostaa biologisen kehysten ensisijaisuutta. Hän sopii lapsia koskevat asiat vain lapsen toisen vanhemman kanssa ottamatta huomioon uutta kumppania. Hänen näkökulmastaan katsottuna äitipuoli saattaa olla lapsen asioissa täysin ulkopuolinen. Uusperheessä asuva lasten äiti tai isä kuuluu samanaikaisesti kahteen eri kehukseen: entisen puolisonsa edustamaan biologiseen kehukseen sekä nykyisen puolison kanssa luomaansa perhekehukseen. Tasapainoilu näiden kahden kehysten välillä on ymmärrettävää. Äitipuolet kokevat tilanteen niin, että lasten biologiset äidit

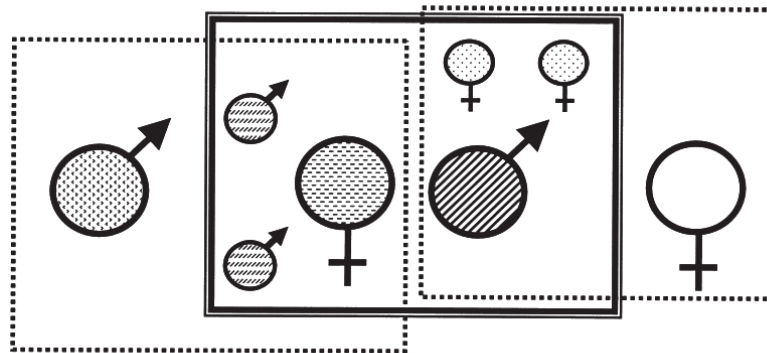
tunkeutuvat uusperheeseen. Biologisten vanhempien vuorovaikutus tapahtuukin sekä biologisen kehyksen että perhekehyksen sisällä, koska uusperheessä asuva biologinen vanhempi ja hänen lapsensa kuuluvat molempiin kehyksiin. Kaikki vuorovaikutuksen osapuolet eivät siis jaa samaa kehystä, vaikka uusperheen jäsenet määrittelisivät itse kuuluvansa perhekehykseen. Uusperheen ulkopuolinen vanhempi voi katsoa, ettei uusperhe ole lainkaan perhe, vaikka uusperheen jäsenet määrittelisivät itse kuuluvansa samaan perheeseen. (Raittila & Sutinen 2008, 37; Sutinen 2005, 141–142.)

Äitipuolet ovat hämmentyneitä perhekehyksen toimimattomuudesta, koska lasten muualla asuva vanhempi tulee kehyksen sisäpuolelle. Myöskään biologinen kehys ei ole oikea, koska äitipuolella ei ole biologista sidettä lapsiin. Kulttuuristamme puuttuu sellainen kehys, joka hahmottaisi uusperheen tilanteen tyydyttävällä tavalla ja jonka sisäpuolella kaikki osapuolet tietäisivät kuinka toimia. (Sutinen 2005, 143.) Uusperheellinen saattaakin nähdä parhaaksi turvautua kehysten ylläpitämiseen, koska lasten takia hänen on mahdotonta katkaista yhteyttä entiseen puolisoon. Lasten vanhempi pyrkii riitoja välttääkseen hoitamaan lasta koskevat asiat vähin äänin puolison kanssa ja vaikeissa asioissa käyttämään aseenaan puhumattomuutta, koska se suojaa tilanteiden pysymistä ennallaan. Äitipuolet osallistuvat myös kehysten ylläpitämiseen, koska eivät halua haastaa riitaa astumalla äidin tai isän varpaille. Kehyksiä saatetaan myös pitää yllä, jotta on helpompi reagoida vaaraan tai tilanteeseen, jota eivät määritä selvät säännöt. Biologiset äidit pitävät kehystä yllä, koska pelkäävät toisen naisen vievän äidin paikan tai ainakin osan siitä heiltä ja toiseksi he eivät tiedä mitä tapahtuu, jos he höllentävät sitä. (Raittila & Sutinen 2008, 38; Sutinen 2005, 144.)

Äitipuolet joutuvat elämään perhettä koskevien velvoitteiden ja ihanteiden kulttuurisessa ristipaineessa. Moraalisen paineen ydinperheen biologisten suhteiden painottamiseen ensisijaisen tärkeinä aiheuttaa ydinperheen kiinteys. Biologista kehystä pidetään voimissaan yhteistuumin, eikä sen murtamista edes suunnitella, vaikka juuri se koettelee rankimmin uusperheen onnea. Samalla ei kuitenkaan nähdä, että biologisen kehyksen vahvistaminen aiheuttaa perhekehyksen ja biologisen kehyksen joutumisen törmäyskurssille. Mitä korostuneempi on biologisen isyyden ja äitiyden valta, sitä väkivaltaisemmin se horjuttaa uusperhettä. (Raittila & Sutinen 2008, 38–39; Sutinen 2005, 144.)

Sutinen (2005, 145) esitteleekin tutkimuksessaan kuvan uusperhekehystä. Uusperhekehystä katsotaan ”perhekehyksen” sisäpuolella olevien aikuisten ja lasten näkökulmasta. Kuvasta tulee

esille, että asiat vaikuttavat ketjureaktion tavoin toisiinsa. Esimerkiksi, jos yhden aikuisen työnantaja muuttaa loma-aikoja, vaikuttaa se ketjureaktion tavoin useamman kotitalouden toimintaan. Uusperhekehyyksen sisälle voi piirtää vielä yhden kehiksen, parisuhdekehiksen, jonka varassa uusperhe sinnittelee. (Sutinen 2005, 146.) Seuraavassa kuvassa on kolme perhettä. Sekä perhe- että uusperhekehyykseen kuuluvat (kaksoisviiva ja yhtenäinen viiva) isä (poikittaisviivoitettu), isän lapset (pisteetyt), äitipuoli (vaakapilkutettu) ja äitipuolen lapset (vaakaviivoitettu). Isän biologiseen kehikseen (katkonainen viiva oikealla puolella) puolestaan kuuluvat isän ex-puoliso eli äiti (valkoinen), isä (poikittaisviivoitettu) ja äidin ja isän yhteiset lapset (pisteetyt). Äitipuolen biologiseen kehikseen (katkonainen viiva vasemmalla puolella) taas kuuluvat äitipuoli (vaakapilkutettu), äitipuolen ex-puoliso (pystypilkutettu) ja näiden yhteiset lapset (vaakaviivoitettu).

Kuva 3: Uusperhekehys. (Kaksoisviiva= perhekehys, katkonainen viiva= biologinen kehys, yhtenäinen viiva= uusperhekehys.)

4. UUSPERHEIDEN ONGELMA-ALUEITA

4.1. Roolit aiheuttavat hämmennystä

4.1.1. Äitiyden ja äitipuolien määrittelyä

Äitipuolen asemaa ei määritellä laissa ja asetuksissa. Lähes aina lapsen huoltajia ovat biologiset vanhemmat yhdessä tai toinen vanhempi yksin. Laki turvaa vahvasti biologisten vanhempien aseman lapsen elämässä, jonka seurauksena äitipuolen mahdollisuus saada huoltajan tai oheishuoltajan asema on heikko. Tästä seuraa kuitenkin myös vapauksia, koska äitipuoli voi luoda roolinsa varsin pitkälle itse. Koska häneltä puuttuu lapsen huoltajuus, hän ei voi hoitaa alaikäisen lapsen virallisia asioita, kuten lääkärissä käyntejä, kouluasioita tai tapaamisia sosiaaliviranomaisten kanssa. Osa äitipuolista ottaa kuitenkin itselleen täydet vanhemman oikeudet ja velvollisuudet, vaikkei hänellä lain mukaan niitä olekaan. Viranomaiset kiinnittävät harvoin huomiota lapsesta huolehtivan aikuisen valtuuksiin. (Rauha 2003, 20.) Raittila ja Sutinen (2008, 76) puolestaan ovat sitä mieltä, että uusperheen aikuinen ei voi koskaan ottaa täysivaltaisen vanhemman roolia itselleen. Sen vuoksi uusperheen uudella aikuisella on aina yksi erityisen kriittinen ja haavoittuva kohta, äitipuolen rooliristiriita, joka purkautuu kysymykseksi: mikä on minun tehtäväni tässä perheessä? (Raittila & Sutinen 2008, 76.)

Äitipuolella ei ole lain määräämiä taloudellisia velvoitteita, jonka vuoksi hänen ei tarvitse osallistua miehensä lapsen elatukseen. Hän voi kuitenkin osallistua elatukseen omasta vapaasta tahdostaan. Tästä huolimatta äitipuolen tulot otetaan huomioon uusperheen tulonsiirtojen tarvetta, kuten päivähoitomaksuja, määritettäessä. Äitipuolen tulot vaikuttavat kuitenkin vain silloin, kun miehen lapset asuvat pysyvästi perheessä ja ovat kirjoilla miehen luona. Aviopuolisoilla on keskinäinen elatusvelvollisuus, jonka vuoksi isän joutuessa taloudelliseen ahdinkoon, äitipuoli elättää isän kautta välillisesti myös lapsia. Eron sattuessa äitipuoli ei periaatteessa voi tavata lasta, koska hänellä ei ole laillista oikeutta tavata siihen. Tämä pätee silloinkin, vaikka äitipuoli olisi aikaisemmin hoitanut lasta kuin omaansa. Vanhemmat voivat kuitenkin myötävaikuttaa siihen, että tapaamiset onnistuvat. Äitipuoli voi tulla lapsen huoltajaksi adoptiolla, mutta se katkaisee kokonaan lapsen siteet toiseen vanhempaan. Se on harvinainen ratkaisu, koska siihen tarvitaan molempien vanhempien suostumus. Perillisen lapsipuolesta voi tehdä myös testamentilla. (Rauha 2003, 21–22.)

Äidit voidaan jakaa biologisiin, laillisiin, sosiaalisiin ja psykologisiin äiteihin. Biologinen äiti saa kantaakseen kaikki hyvän äitipuolen myytit. Hoivaajana ja synnyttäjänä hän suojaa, ruokkii ja rauhoittaa. Biologiseksi äidiksi voi tulla myös luovuttamalla munasolun hedelmöitettäväksi vuokrakohtuun. Laillisen äitiyden saa adoptoimalla lapsen. Sosiaalinen äiti puolestaan jakaa arjen ja pitää huolta. Psykologisella äidillä on tunneside lapseen. Biologisen puolen lisäksi äitiys on myös yhteiskunnallisten järjestelyjen tuote. Se muuttuu yhteiskunnan muuttuessa ja vaihtelee kulttuurista toiseen. (Raittila & Sutinen 2008, 32–33.)

Rauha (2003, 26) puolestaan jättää laillisen äitiyden pois ja jakaa äidit biologisiin, psykologisiin ja sosiaalisiin. Äitipuoli ei ole koskaan lapsipuolensa biologinen äiti, mutta lapsen sosiaalinen ja psykologinen äitiys voi olla miten tahansa jakautunut äitipuolen ja äidin kesken. Mikäli äitipuoli on tullut lapsen elämään niin varhain, ettei hänellä ole mielikuvaa biologisesta äidistä, saattaa äitipuoli olla lapsen ainoa oikea psykologinen äiti. Jokaisen äidin tavoin lapsen hyvinvoinnista huolta pitävä äitipuoli harjoittaa sosiaalista äitiyttä. Isän luona asuvan ja äitiään harvaan tapaavan lapsen äitipuoli saattaa saada sosiaalisen äitiyden kokonaan. Tässä tapauksessa äiti säilyttää kuitenkin biologisen ja psykologisen äitiyden. Lapsi saa käytännössä hoivan äitipuolelta, mutta pitää kuitenkin biologista äitiä äitinään. Negatiivisesti ajateltuna näissä perheissä äitipuolet tekevät työt, mutta toinen nainen saa äidille kuuluvat palkkiot. Joillekin biologisille äideille äitipuolen tilapäinenkin toimiminen vaikkapa vain sosiaalisen äidin roolissa on vaikea asia. (Rauha 2003, 26–27.)

Myös äitipuolet voidaan jaotella erilaisiin rooleihin. Rauha (2003, 22–24) jaottelee äitipuolet innokkaisiin, vetäytyviin ja tasapainotteleviin sekä joustaviin. Innokas äitipuoli käyttäytyy kuten lapsen vanhempi ja hoitaa vanhemman tehtäviä. Hän kuljettaa lasta päiväkotiin, kouluun ja harrastuksiin, on mukana vanhempaintoimikunnassa sekä käy lapsen joulu- ja kevätjuhlassa. Hän ei välttele tilanteita, joissa myös lapsen biologinen äiti on mukana. Hän pyrkii olemaan lapselle toinen äiti, joka lohduttaa, neuvoo, opastaa, mutta myös asettaa rajoja ja tarvittaessa rankaisee oikean äidin tavoin. Äitipuoli on saanut kasvatusvastuun kokonaan tai pääosin isän luovuttaessa sen hänelle. Innokkaan äitipuolen perheessä ei aina tarvita isää mukaan lasta koskevia ratkaisuja tehtäessä. Joissain uusperheissä äitipuoli jää kotiin ja hoitaa molempien lapset. Samalla äitipuoli saa täydet vanhemman valtuudet. (Raittila & Sutinen 2008, 47; Rauha 2003, 22.)

Innokasta äitipuolta negatiivisempi rooli on yli-innokas äitipuoli, joka yrittää liikaa liian aikaisin. Äitipuoli yrittää esittää äitiä, vaikka lapset eivät luottamuspuolan takia halua häntä vielä siihen rooliin. Tavoitteena ollut perheen lujittaminen muuttuu usein päinvastaiseksi ja lapsipuolet

vieraantuvat. Lapsipuolet haluaisivat ehkä olla enemmän isän seurassa ilman äitipuolen läsnäoloa. Mikäli innokas äitipuoli onnistuu, hän saa ja antaa paljon. Vastuunotto merkitsee stressiä, mutta vaikeiden tilanteiden hoitaminen tuo tyydytystä. Tämä rooli voi sopia mainiosti lapsirakkaalle naiselle. (Rauha 2003, 22–23.)

Kun innokas äitipuoli saa rankkaa palautetta perheeltään ja korjaa käytöstään vetäytymällä, syntyy usein vetäytyvä äitipuoli. Hän antaa isän ja lasten hoitaa asiat jatkossa keskenään, koska hänen huolenpitonsa ei kelvannut. Äitipuoli on myös alusta asti saattanut valita käyttäytymismuodokseen vetäytymisen. Jos hänellä on omia lapsia, hän saattaa ajatella, että molemmat vanhemmat hoitavat ensisijaisesti omat lapsensa. Hän voi myös pitää vieraiden lasten hoivaamista ja komentelua vääränä, koska heillä on omakin äiti. Vetäytyvä äitipuoli jättää kasvatusratkaisut isän vastuulle, eikä päätä arkisistakaan asioista. Useimmiten hän suostuu pitämään isän asettamat rajat voimassa isän poissa ollessa, mutta mahdollisesti esiin tulevat ongelmat hän jättää isän hoidettavaksi. Äitipuoli olettaa isän ottavan valtaosan myös perinteisestä äidin roolista ja jättää runsaasti tilaa lapsen biologiselle äidille pitäen selvänä, että äiti on aktiivisesti mukana lasten elämässä. Vetäytyvä äitipuoli ei edusta perhettä kodin ulkopuolisissa asioissa ja lasten ollessa viikonlopputapaamisella isän luona, hän saattaa puuhata omiaan kotona. Lapsista vetäytyvä äitipuoli saattaa tuntua kylmältä ja etäiseltä ja lapset toivoisivat enemmän yhteistä hauskanpitoa ja läheisyyttä. Lapset voivat kuvitella, ettei äitipuoli pidä heistä, ja toivoo, ettei heitä olisi olemassakaan. (Mt. 23–24.)

Innokkaan ja vetäytyvän äitipuolen rooleissa vuorottelevaa äitipuolta kutsutaan joustavaksi äitipuoleksi. Hän on valmis ottamaan kasvatusvastuuta ja haluaa olla hyvä äitipuoli. Hän liikkuu lasten kanssa kodin ulkopuolella, mutta jättää viralliset asiat isälle. Hän komentaa lapsia, mutta vedoten siihen, ettei ole lasten huoltaja, ei välitä joka jutusta. Hän on riittävästi läsnä lapsipuolilleen, mutta ei koe, että hänen täytyy olla jokaisen tilanteen keskipiste tai edes mukana kaikessa kivassa. Lapsipuolet tietävät hänen olevan kiinnostunut heidän tekemisistään ja mielipiteistään. Hän järjestää aika ajoin isälle vapaa-aikaa perheestä ja ottaa sitä itsekin. Jokaisessa roolissa on hyvät ja huonot puolensa. Ne sopivat kukin erilaisiin tilanteisiin ja perheisiin. Esimerkiksi vetäytyminen toimii parhaiten ympäristössä, jossa lapset ja heidän äitinsä ovat vihamielisiä, toisin sanoen siis vaikeassa toimintaympäristössä. Innostuneen äitipuolen rooli on helpoin omaksua, kun lapset suhtautuvat sekä äitipuoleen että isän uuteen avioliittoon tyynesti. Joustavaa äitipuolta kaivataan perheissä, joissa jokin asia on kunnossa, mutta jokin toinen asia taas vaikea. (Mt. 24.)

Lisäksi äitipuolien omat odotukset uusperhe-elämästä vaikuttavat roolien muodostumiseen. Äitipuolet odottavat uusperheeltään eri asioita sen mukaan, onko heistä tärkeintä äidin ja isän tiiviin läheisyyden turvaama koti, vahva parisuhde perheen perustana, suurperheen kaikille suoma elämänmuodon rikkaus vai biologinen vastuu jälkikasvusta. Ydinperhettä ihanteenaan pitävien äitipuolten perheeseen kuuluvat puolison lisäksi sekä biologiset lapset että lapsipuolet. Näissä perheissä äitipuoli kokee olevansa äiti myös lapsipuolille ja kokee sen vuoksi lasten biologisen äidin häiriötekijäksi. Uusperheen parisuhteena käsittävät äitipuolet kokevat ensisijaiseksi perheen aikuisten välisen suhteen. Lapsipuolet tulevat parisuhteen mukana, osana pakettia. Tällaisessa mallissa aikaisempia parisuhteita ei haluta mukaan eikä uusperheen äitipuoli halua olla missään tekemisissä lasten äidin kanssa, vaikka lasten äidillä olisi selvästi vaikutusta perheeseen ja parisuhteeseen. (Raittila & Sutinen 2008, 63–64.)

Parisuhdekeskeiselle äitipuolelle riittää ystävän rooli suhteessa lapsipuoliin, hän ei halua vanhemman roolia. Osa äitipuolista tavoittelee laajentumaperhettä, jossa äitipuoli ei asetu äidin rooliin, mutta korostaa tärkeää asemaansa lapsipuolten elämässä. Perheeseen kuuluvat puoliso, biologiset lapset, lapsipuolet sekä entisen ja nykyisen puolison sukulaiset ja omat alkuperäiset perheet. Laajentumaperheissä suhteiden paljoutta ja monipuolisuutta pidetään hyvänä asiana. Äitipuolen tavoitteena on lämmin ja kohtelias suhde lapsipuolten äitiin. Biologisessa mallissa uusperheen katsotaan muotoutuvan biologisten siteiden perusteella, jolloin perheeseen kuuluvat vain omat lapset. Talossa asuu siis kaksi perhettä, jos molemmilla puolisoilla on lapsia edellisestä liitosta. Suhteen lämpiämisestä riippuen äitipuolet ovat lapsipuolilleen joko ystäviä tai etäisiä. On myös mahdollista, että uusperhettä ei koeta perheeksi lainkaan. Tällöin uusperheen uusi aikuinen ei koe kuuluvansa ollenkaan joukkoon. Hänen mielestään perheen muodostavat vain puoliso ja puolison lapset. Hänen suhteensa lapsipuoliin on ongelmallinen ja hänet leimataan ilkeäksi äitipuoleksi. Äitipuoli haluaisi osaksi perhettä, mutta kokee jääneensä sen ulkopuolelle vasten tahtoaan. (Raittila & Sutinen 2008, 63–64.)

Broberg (2010, 9) puolestaan jaottelee perheet ihmissuhdeverkoston mukaan kolmeen ryhmään: ihanteena ja tavoitteena ydinperhe, monia suhteita arvostava suurperhe sekä vahvan parisuhteen malli. Nämä perheet eroavat toisistaan suhteiden määrittelyssä sekä siinä millaisia ongelmia suhteissa oli ollut ja mitä asioita koettiin vahvuuksiksi. Ydinperhemallissa ydinperhe näyttäytyy selkeästi perheen ihanteena ja suhteet määritellään kuten ydinperheessä. Suurperhemallissa perheen rajat ovat huomattavasti väljemmät ja perheissä pyritään huomioimaan pitkälti kaikkien näkemykset.

Vahvan parisuhteen mallissa puolestaan tärkeintä on uusi parisuhde. Näissä perheissä arvostetaan biologisia suhteita, joten äitipuolisuhteet koetaan hankaliksi. (Broberg 2010b, 8–9.)

4.1.2. Äitipuolien rooliristiriidat

Roolit ovat osa sosiaalisia rakenteita ja niiden oppiminen on sopeutumista yhteiseen elämään. Rooliin astuminen tuo mukanaan myös ulkopuolelta saneltujen rooliodotusten taakan. Omaa roolia määrittää toisten ääneen sanomien odotusten lisäksi myös se, mitä kuvittelee toisten odottavan. Vanhemman roolissa on itsestään selvää kantaa vastuuta jääkaapin sisällöstä ja perhe-elämän järjestyksestä. Rooli kertoo myös asemasta yhteisössä. Sen avulla ymmärretään paremmin kuka on, kun kuuluu joukkoon ja tietää asemansa siinä. Kaikki eivät kuitenkaan kuulu joukkoon. Uusperheen aikuinen on usein epävarma siitä, mitä häneltä odotetaan. Kuuluuko hänen huolehtia käytännön arjen sujumisesta vai reagoida pelkästään pyyntöihin. Epävarmuutta herättää myös ristiriitaisuus, kun uusperheen puolisoilla ja lapsilla saattaa olla vastakkaiset näkemykset uuden perheenjäsenen asemasta. Äitipuolet ovat epävarmoja siitä miten toteuttaa kyseistä roolia. Rooli tuntuu tulevan ulkopäin. He eivät itse valitse kyseistä identiteettiä, vaan se liitetään heihin kun he menevät naimisiin miehen kanssa, jolla on jo lapsia. (Raittila & Sutinen 2008, 26–27.) Castren (2010, 8) huomasi tutkimuksessaan, että uuden liiton solmineiden haastateltujen ja heidän puolisoitensa omaksumat vanhemmuuden roolit vaihtelivat suuresti: ensiksi oli niitä, jotka jakoivat huomattavan laajasti sosiaalista ja kasvatuksellista vastuuta puolison lapsista ja toiseksi sellaisia, jotka eivät halunneet minkäänlaista vanhemmuutta puolison lapsiin nähden. Lisäksi perheen sisällä saattoi olla hyvin erilaisia käsityksiä siitä, millaisia äitipuolen ja lasten välisten suhteiden tulisi olla tai toivottaisiin olevan. (Castren 2010, 8.)

Uusperheeseen sopeutumista vaikeuttaa usein se, ettei tiedä kuka on. Huolimatta siitä, että lapsen muualla asuva vanhempi elää omaa elämäänsä muualla, osallistuu hän lastensa asioista päättäessään myös entisen puolisonsa elämään. Vaikka perheen uusi aikuinen osallistuu lasten kasvatukseen ja elatukseen ja jakaa arjen heidän kanssaan, ei hänellä ole valtaa päättää puolisonsa lasten asioista. Uusperhe on hatara instituutio, koska sen elämää eivät säätele yhteiset ja yleisesti hyväksytyt sopimukset. Myös uusperheen sisäiset roolit aiheuttavat haasteita. Edelliset suhteet vaikeuttavat uuteen tottumista. Sen lisäksi, että ottaa vastuun perheestä, pitää myös kysyä miten tässä perheessä, näiden lasten ja puolison kanssa, ollaan äitejä ja isiä. Uusperheen uusi aikuinen joutuu miettimään odotetaanko hänen olevan samanlainen kuin biologiset vanhemmat vai jotakin muuta. (Raittila & Sutinen 2008, 25–26.) Mörskyn (1992, 119) tutkimuksessakin tuli esille puolivanhemman (vrt.

äitipuoli) roolin epäselvyys ja vaikeus. Koska valmiita roolimalleja ei ole, täytyy puolivanhemman itse etsiä ja määrittellä itselleen sopiva rooli lapsipuoleen nähden. (Mörsky 1992, 119.)

Eläminen samassa kodissa liittyy vankasti yhteen, mutta ei kuitenkaan biologisen siteen vahvuudella. Entisen ydinperheen ja uusperheen välistä suhdetta häiritsee myös roolien epäselvyys. Uusperheen aikuinen on asettunut osaksi yhteisöä ja ajatellut ottaa itselleen perheen toisen aikuisen tasaväkisen roolin. Useimmiten hän kuitenkin joutuu toteamaan, että muualla asuva biologinen vanhempi käyttää perheessä suurempaa valtaa kuin hän itse. Ristiriitaiset roolit vaikuttavat myös minäkuvaan. Mitä aktiivisempi muualla asuva vanhempi on, sitä hankalampi äitipuolen on löytää paikkaansa uusperheessä. Rauha (2003, 25) jatkaa, että suomalaisten äitipuolien identiteetti on harvoin erityisen vahva. Useimmat äitipuolet jopa kieltävät olevansa sellaisia. Äitipuolen rooli on selkeämpi suhteessa lähilapsiin kuin etälapsiin. Myös sillä, onko uusperhe isäpuoliperhe, äitipuoliperhe vai onko siinä molempien lapsia, on merkitystä. Kun perheessä on molempien lapsia, joutuu äitipuoli ratkaisemaan voiko lapsipuolia kohdella samalla tavalla kuin omia lapsia. Roolien selkeyteen vaikuttavat myös uusperheen uuden aikuisen sukupuoli: koska lapset jäävät useimmiten asumaan äitinsä uuden perheen kanssa, on tavallisempaa ja siksi sosiaalisesti hyväksyttävämpää olla isä- kuin äitipuoli. Aika tekee kuitenkin tehtävänsä ja yhdessä elettyjen vuosien myötä roolit käyvät selkeämmiksi. Myös lapsipuolen ikä vaikuttaa roolien selkiytymiseen. Pienet lapset hyväksyvät äiti- tai isäpuolen helpommin, koska tarvitsevat vielä hoitoa ja ovat aikuisesta riippuvaisia. Murrosikäinen on irtautumissa perheestä eikä tarvitse enää uusia kiinteitä aikuissuhteita. (Raittila & Sutinen 2008, 28–29.)

Koska viralliset vastuut ja valtuudet puuttuvat äitipuolelta, ovat he ratkaisseet asemansa ja roolinsa perheessä monin eri tavoin. Jotkut haluavat olla mukana kaikissa miehen lasta koskevissa päätöksissä, kun toiset taas jättävät mahdollisimman paljon isän hoidettavaksi. Raittilan ja Sutisen (2008, 47) mukaan lasten isänkin mielipide vaikuttaa äitipuolen asemaan. Mies saattaa haluta hoitaa lapsia itsenäisesti, koska on halunnut rinnalleen ensisijaisesti vaimon, ei lapsilleen uutta äitiä. Toisaalta mies on saattanut jo tottua huolehtimaan lapsistaan yksin ja perustaessaan uusperheen jatkaa tuttua toimintatapaansa. (Rauha 2003, 22.) Äidin rooli kaikista asioista huolehtijana ei siis toimi uusperheissä. Mies on tietoinen lastensa aiheuttamasta lisävaivasta ja osallistuu sen vuoksi enemmän kotitöihin uusperheessä sekä kantaa enemmän vastuuta lapsista. Tämä kaventaa naisen paikkaa kotona. Perinteisten roolimallien purkautuminen ja roolien epäselvyys pakottavat lisääntyviin neuvonpitoihin ja uusivat työn- ja vallanjakoa perheessä. Mies saattaa toimia

itsenäisesti lasten äidiltä saatujen ohjeiden mukaan ja horjuttaa samalla äitipuolen perinteistä asemaa lapsista huolehtijana. Myös asioiden jättäminen käsittelemättä lisää erilaisten odotusten ristiriitaisuutta. (Raittila & Sutinen 2008, 27.)

Roolien epäselvyys näkyy myös äitipuolen kutsumanimissä. Lapsipuolet kutsuvat äitipuoltaan yleensä etu- tai lempinimellä. Etenkin pienet lapset voivat kuitenkin oma-aloitteisesti käyttää viikonloppuäitipuolestakin sanaa äiti. Heille äiti on nainen, joka asuu isän kanssa ja kaataa maidon lasiin. Tästä johtuen he eivät välttämättä vielä ymmärrä äitipuolen ja äidin eroa. Vaikka äidiksi kutsuminen tuntuisi äitipuolesta suloiselta, viisas äitipuoli ei kannusta lasta siihen, koska se on arka paikka biologiselle äidille. (Rauha 2003, 26.)

Lisäksi yksi äitipuolen roolin ristiriitaisuuteen vaikuttava asia on auktoriteettiaseman ottaminen. Äitipuolella on luonnollisesti oikeus osallistua kaikkeen päätöksentekoon kodissaan. Hän talouden naispuolinen pää ja sellaisena häntä tulisi myös kohdella. Äitipuolen auktoriteettiaseman ottamiseen on kaksi mallia. Ensimmäisen mallin mukaan äitipuolen pitää ansaita auktoriteettinsa. Isä toimii vastuun kantajana ja rajojen asettajana entiseen tapaan, kunnes lapset ovat valmiita hyväksymään äitipuolen vanhemmakseen. Se tapahtuu vasta, kun äitipuolen ja lasten välille on syntynyt luottamukseen ja molemminpuoliseen kunnioitukseen perustuva kiintymyssuhde. (Mt. 127–128.)

Edellä esitetyn mallin vaarana onkin isän ja lasten liittouman vahvistuminen. Lapset eivät tottele äitipuolta, kun huomaavat, ettei tällä ole valtaa. Äitipuoli saattaa tuntea itsensä perheen palvelijaksi, jota jokaisella on oikeus hyppyyttää. Lasten kannalta malli on armelias, koska heidän ei tarvitse ottaa käskyjä vastaan aikuiselta, jota he eivät vielä tunne kunnolla. Äitipuolellakin voi olla helpotus, ettei hänen tarvitse ottaa kantaa joka asiaan. Toisen mallin mukaan äitipuolen on otettava asemansa heti. Isä ja äitipuoli esiintyvät suhteen alusta alkaen yksimielisenä aikuisrintamana ja äitipuoli alkaa heti asettaa rajoja ja pitää niitä yllä. Tämä voi olla shokki sekä äitipuolelle että lapsille, jotka molemmat joutuvat liian nopeasti uuden tilanteen eteen. Se kuitenkin asettaa äitipuolen heti oikealle paikalleen perheen toisena täysivaltaisena vanhempana. Samalla se estää epäterveet liittoumat lasten ja aikuisten kesken. (Mt. 128.)

Tämä malli edellyttää, että aikuiset keskustelevat kasvatuskysymyksistä yksityiskohtaisesti jo etukäteen. Tämä sen vuoksi, että isän täytyy voida olla samaa mieltä ratkaisuihin, jotka äitipuoli on tehnyt hänen poissa ollessaan. Lasten nähden rintama ei saa rakoilla. Mahdolliset eteen tulevat erimielisyydet aikuisten tulee selvittää kahden kesken ja palata lasten eteen vasta, kun yksimielinen

ratkaisu on valmis. Biologisen vanhemman kanta ratkaisee, jos yksimielisyyteen ei päästä, koska hänellä on lapsesta virallinen vastuu. Tässä mallissa äitipuolen auktoriteetti on aluksi heijastumaa isän auktoriteetista ja sen vuoksi isän tulisi ilmaista selvästi tukensa äitipuolelle. Hänen pitää tehdä lapsille selväksi, että äitipuolta on kuunneltava kuin häntä itseään. Ellei hän tee tätä, lapset melko varmasti kieltäytyvät tottelemasta ja tilanteesta tulee vaikea kaikille. (Mt. 128–129.)

4.2. Äitipuoli leimataan ilkeäksi

4.2.1. Myytti ilkeästä äitipuolesta

Kautta maailman liikkuu saduissa ja tarinoissa uskomuksia äitipuolen ilkeydestä. Lumikissa äitipuoli kadehti tytärtään niin paljon, että myrkytti hänet. Tuhkimon äitipuoli taas suosi omia lapsiaan ja syrji Tuhkimoa. Hannun ja Kertun äitipuoli puolestaan houkutteli lasten isän hylkäämään lapset metsään. Raittilan ja Sutisen (2008, 45) mukaan näissä saduissa äitipuolet ovat tunkeutujia, osaamattomia ja ulkopuolisia. Positiivisen kuvan äitipuolista antavat vain The Sound of Music ja laulava Trappin perhe, jonka äitipuoli oli entinen nunna. Uskomukset eivät välttämättä ole aivan tuulesta temmattuja. Aikaisemmin naiset kuolivat melko nuorina, usein synnyttäessään, isä otti uuden nuoremman vaimon, joka hoiti orvoksi jääneitä lapsia. Myöhemmin he saivat yhteisiä lapsia, jolloin äitipuoli ehkä alkoi suosia omia lapsiaan, jotta nämä olisivat pysyneet hengissä ja säilyttäneet hänen sukunsa geenit. Näin hänestä tuli ilkeä äitipuoli. Nykyään, hyvien ehkäisyvälineiden aikana, kyseinen selitys ei ole enää kovin uskottava. (Rauha 2003, 28.)

Sadut toimivat lasten ja aikuisten tajunnassa erilaisina vivahteina ja runsaina piilotajuisina tulkintoina. Ne vaikuttavat myös perusmyytteihin tulella osaksi niitä. Tapahtuu yksinkertaistamista ja useimmat Tuhkimon kuulleet pikkutyötöt ovat valmiita vannomaan, ettei heistä koskaan tule ilkeän äitipuolen kaltaisia. Tuhkimon kaltainen asetelma voi toteutua, kun nainen kohtaa uusperheessään painetta ilkeänä äitipuolena olemisesta. Hän ajautuu tilanteen ja yleisten olettamusten varaan niin, että joutuu puolustelemaan käytöstään itselleen, tuttavilleen ja myös puolisolleen juuri tämän ilkeän äitipuolen myytin varjossa. (Rosenholm 1989, 120.)

Lastenkirjallisuuden tutkijoiden mielestä äitipuolet on tehty ilkeiksi, jotta lapset oppisivat ymmärtämään äitinsä ristiriitaista tilannetta. Rosenholmin (1989) kirjassa psykoanalyttikko Bettelheim on tutkinut satujen kertomuksia ja toteaa, että sadut auttavat lasta niissä vaikeissa kehitysvaiheissa, joita hänen on käytävä läpi muuttuakseen riippuvaisesta pikkulapsesta itsenäiseksi ihmiseksi. Bettelheimin (1989) psykoanalyttisen selityksen mukaan äitipuolen juonitteleva ja ovela

käytös viittaa siihen, että itsenäistyäkseen lapsi tarvitsee molemmat vanhemmat, hyvät ja pahat vanhemmat. Bettelheim (1989) jatkaa, että aikuistuaan tyttö tarvitsee sekä hyvän että julman äidin, muuten hän ei löydä tarpeellista kimmoketta erottaakseen hyvän pahasta. Tunne-elämyksiä kokiessaan lapset huomaavat pystyvänsä rakastamaan kaiken kattavasti, mutta myös vihaavansa yhtä voimakkaasti. Koska tunteet ovat vahvoja, lapsi tarvitsee keinoja niiden käsittelemiseen. Ennen kuin lapsi kykenee nivomaan nämä itsensä ja vanhempansa vastakkaiset puolet toisiinsa ja hyväksymään, että molemmat puolet ovat olemassa rinta rinnan, hänen on ratkaistava ristiriita projisoimalla kaikki pahat tunteet muualle. Eli saduissa kuolleen äidin tilalle astuva paha äitipuoli on heijastus siitä, mitä lapsi tuntee, kun rakastava äiti katoaa ja vihainen äiti tulee tilalle. (Rauha 2003, 28.)

Usein jonkun pahaksi leimaamisen taustalla on halu löytää syntipukki omille kielteisille tunteilleen. Uusperheen syntyvaiheessa noita kielteisiä tunteita tulee yleensä paljon esille. Vaikka rakkaus, ilo ja toivo täyttävät toisensa löytäneiden miehen ja naisen sydämet, uusi perhe perustetaan raunioille, jotka saattavat edelleen kyteä ja savuta. Jommankumman tai molempien puolisoitten ero saattaa olla vielä tuore. Koska miehet perustavat uuden perheen keskimäärin naisia aikaisemmin, saattaa isä tuntea vielä syyllisyyttä ensimmäisen perheen hajoamisesta. Lapset eivät välttämättä ole saaneet tilaisuutta käsitellä eroon liittyviä tunteita, kiukkua ja surua, turvallisesti ja ikäänsä sopivalla tavalla. Myös entinen vaimo, mikäli hän suree yhä eroa, saattaa käyttäytyä arvaamattomasti kuullessaan miehen uudesta onnesta. (Rauha 2003, 28–29.)

Sukulaiset ja ystävät joutuvat muuttamaan vanhoja tottumuksiaan uuden ihmisen takia, vaikka eivät itse ole kutsuneet häntä elämäänsä ja saavat kokea hänet vieraaksi. Entisiin tapoihin oli jo totuttu. Muutokset pöyhivät esiin aiempien avioerojen ja hylkäämisten jäljiltä mielen pohjille kerrostuneita kielteisiä tunteita koko uuden parin lähipiirissä. Järkytyksen kokemiseen halutaan usein löytää syyllinen. Äitipuolta on helppo syyttää, koska ajatellaan, että ilman häntä kukaan ei kärsisi. Äitipuolesta voi tulla avioeroon liittyvien kielteisten tunteiden kantaja ja syntipukki, joka uhrataan, jotta muut vapautuisivat pahasta olostaan. Näin ei kuitenkaan aina käy, vaan on myös mahdollista, että sekä lapset, isä, biologinen äiti että sukulaiset ja ystävät kunnioittavat äitipuolta ja haluavat hänelle pelkkää hyvää. Jos kielteisiä tunteita kuitenkin tarvitaan, ne ovat helposti saatavilla. Ne antavat valmiit roolit kaikille osallisille ja niiden avulla voi helposti saada myötätuntoa ja kuulijoita. (Mt. 29–30.)

4.2.2. ”Ilkeän äitipuolen kierre”

Äitipuolista puhuttaessa myytti ilkeästä äitipuolesta nousee niin vahvasti esille, että Ceglia ja Gardner ovat luoneet ”ilkeän äitipuolen kierteen”. Päivi Sutinen (2005, 30–31) esittelee sen väitöskirjassaan. . Siinä on 7 eri vaihetta ja kukin vaihe on aina seurausta edellisestä vaiheesta.

Kierteen vaiheet ovat:

1. Odotuksena on rakkaus lapsipuoleen
2. Epäonnistuminen edellisen odotuksen täyttämässä
3. Riittämättömyyden ja epäonnistumisen tunteet suhteessa lapsipuoleen
4. Pelko ilkeän äitipuolen leimasta, jolloin entistä enemmän yrittää olla hyvä äitipuoli
5. Kokee, että lapsipuoli suhtautuu kiittämättömästi ja epäkunnioittavasti
6. Lapsipuolen suhtautuminen johtaa epäreiluun kohteluun
7. Puolisoiden välille tulee erimielisyyttä lapsipuolen ongelmallisesta käytöksestä

Kohta 1 juontaa juurensa myyteistä, joiden mukaan äitipuoli rakastaa puolisonsa lasta automaattisesti. Jos tämä ei toteudu, kohdassa 2 koetaan epäonnistumista. Kolmannessa kohdassa äitipuoli tuntee, ettei pysty täyttämään odotuksia ja on epäonnistunut omissa yrityksissään luoda lämmin suhde lapsipuoleen. Sen seurauksena (kohta 4) äitipuolet kokevat epäonnistumisen olevan heidän syytään. He kokevat olevansa niitä ”ilkeitä äitipuolia”, jotka eivät kykene rakastamaan puolisonsa lapsia. Tämän seurauksena yritetään entistä enemmän olla mukavia ja ystävällisiä lapsipuolelle. Yritys ei kuitenkaan tuota tulosta, jolloin viidennessä kohdassa lapsipuolesta huolehtimisesta ei saada mitään kiitosta ja kokemukseksi jää, että lapsipuoli on kiittämätön eikä arvosta kaikkea sitä mitä äitipuoli tekee hänen eteensä. Kuudennessa vaiheessa äitipuoli muuttaa ajatteluaan. Äitipuoli alkaa ajatella, että jos et arvosta sinun eteesi tekemiäni uhrauksia niin ei minunkaan tarvitse kohdella sinua ystävällisesti. Hyvin pian tämä johtaa siihen, että puoliset näkevät lapsipuolen käytöksen eri tavalla. Tällöin viimeisessä kohdassa lapsen vanhempi kokee, että käytöksen syynä on äitipuolen oma suhtautuminen lapseen ja äitipuoli puolestaan kokee, että lapsipuoli käyttäytyy huonosti häntä kohtaan. (Sutinen 2005, 30–31.)

Sutinen (2005, 31) esittelee vielä lyhyesti Cegliean ja Gardnerin kiintymystyyliä. He tutkivat, mikä kolmesta erilaisesta kiintymystyylistä johtaa äitipuolelta kohtelevaan lapsipuoltaan epäreilusti. Kiintymystyyliä ovat turvallinen (secure), epävarma (anxious) ja välttelevä (avoidant). Tutkimuksen mukaan välttelevä tyyli johtaa useimmiten lapsipuolen epäreiluun kohteluun ja tutkijat selittivät tätä sillä, että koska lapsipuolen kanssa ei toimittu, niin ei myöskään ollut mahdollisuutta saavuttaa positiivista tunnesuhdetta. Epävarman tyylin omaavat kokivat usein lapsipuolen suhtautuvan epäkunnioittavasti ja kiittämättömästi. Tämän selityksenä oli, että epävarmat kokivat panostavansa enemmän suhteen itse kuin saavansa siitä ja unohtivat omat tarpeensa pitääkseen kaikki muut onnellisina. (Mt. 31.)

4.3. Yhteen muuttaminen on haasteellista

Perheroolien ongelmat kytkeytyvät usein uusperheen syntyprosessiin, joka eroaa ensimmäistä kertaa perheellistyvien kokemuksista. Puolisot saattavat olla täysin erilaisissa elämäntilanteissa. Toisella voi olla takanaan avioliitto ja kokemusta vanhemmuudesta, kun toinen taas on saattanut elää velvoitteista vapaata nuoren aikuisen elämää liiton solmimiseen asti. (Castren 2009, 118.) Yhteen muuttaminen vaatii sopeutumista kaikilta perheen jäseniltä, mutta erityisesti yksinasumiseen totuneelta äitipuolelta. Hänen pitää kestää lasten aiheuttamaa meteliä ja kaaosta. Kaaoksen ja metelin kestämisen lisäksi äitipuolen täytyy kilpailla lasten vanhemman huomiosta. (Raittila & Sutinen 2008, 66.) Uusperheen lähtötilanne siis eroaa esimerkiksi ydinperheen lähtökohdasta, koska uusperheeseen sisältyy jo muodostumisvaiheessa lapsia ainakin toisen puolison aiemmasta liitosta. Ydinperheessä vanhemmuus usein seuraa parisuhdetta, kun taas uusperheessä järjestys on päinvastainen. (Mörsky 1992, 25.)

Raittilan ja Sutisen (2008, 76) mukaan uusi yhteinen elämä rakennetaan usein käytännön pakosta jommankumman puolison vanhaan kotiin. Siinä vähennetään lasten stressiä, koska he saavat jatkaa tutussa koulussa tuttujen kavereiden kanssa. Lasten asuessa isän luona harkitaan varmasti äitipuolen muuttamista isän ja lasten valmiiseen kotiin. Mikäli koti on äidin sisustama, hänen näkymätön, mutta voimakas läsnäolonsa saattaa osoittautua ongelmalliseksi. Lapset voivat vastustaa tiukasti äitipuolen remontointi- ja uudelleensisustushankkeita ja isä saattaa mennä heidän puolelleen. Raittila ja Sutinen (2008, 76) jatkavat, että vaikka ydinperheessä olisi ollut tapana välillä kohentaa sisustusta, uusperheessä jokainen muutos aiheuttaa luottamuskriisin. Uuden ihmisen uudet mieltymykset ja tavat loukkaavat kodin koskemattomaksi muuttanutta pyhää. Isä ja lapset eivät ymmärrä, miksei äitipuolelle kelpaa sama kuin äidille aikoinaan. Isä ja lapset joutuvat pakosta

vertailemaan äitiä ja äitipuolta, mikä ei ole hyväksi perheen yhtenäisyyden kannalta. Pahimmassa tapauksessa äitipuoli voi jopa joutua toteamaan, että tähän asuntoon ei mahdukaan uutta asukasta. Lisäksi, jos asunnossa ei tehdä muutoksia, äitipuoli saattaa tuntea olonsa ulkopuoliseksi. Hän asuu ikään kuin hotellissa tai alivuokralaisena omassa kodissa. (Rauha 2003, 41–42.)

Raittila ja Sutinenkin (2008, 78) toteavat, että uusi tulokas joutuu sopeutumaan siihen, että kotiinsa jäävän puolison eletty elämä huokuu seinistä ja tulee vastaan esineissä ja toimintatavoissa. Ruoan valmistuksen ohessa uusi tulokas ehtii ajattelemaan, miten se toinen on hämmentänyt kastiketta samassa paikassa lasten äänien kuuluessa taustalla. Järki sanoo, ettei hyvää kannata heittää pois vain sen vuoksi, että joku sitä on hetki sitten käyttänyt toinen. Järjellä ei perheen onnea kuitenkaan rakenneta. (Raittila & Sutinen 2008, 78.)

Uusperheeseen muuttava äitipuoli tuo mukanaan myös omia toimintatapojaan. Hän väistämättä muuttaa perheen vanhoja rutiineja ja vie tilaa. Hänellä on perheen aiemmasta kulttuurista poikkeavia mielipiteitä ja kokonaan toisenlaisia tapoja. Hän saattaa taitella pyykit erilailla kuin äiti tai olla kaikesta kiinnostuneempi kuin isä. Alussa ollaan vieraskoreita uutta tulokasta kohtaan, mutta se karisee nopeasti. Sen jälkeen lapset reagoivat kukin oman luonteensa ja perhehistoriansa mukaan muuttuneeseen tilanteeseen. Keskustelunaloitus saatetaan suunnata vain omalle vanhemmalle, vaikka asia koskisi koko perhettä tai menneen elämän sidoksia pyritään vahvistamaan muistelemalla aikoja ennen vanhemman uutta kumppania. (Mt. 72.)

Osa äitipuolista sivuuttaa ulkopuolisuuden tunteet. He pitävät kiinni aikuisen roolistaan ja alkavat käyttää valtaa perheessä. He vaativat korjaamaan jäljet, siivoamaan leikit ja huoneen, tulemaan sovittuun aikaan kotiin ja syömään, mitä on tarjolla. Heillä on myös mielipide katsottavasta televisio-ohjelmasta, viikonlopun viettopaikasta sekä siitä milloin kaverit saavat tulla kylään. He odottavat muiden suhtautuvan häneen kuin perheen aikuiseen ja tuntevat kärsivänsä vääryyttä, kun hänen mielipiteensä tai ajatuksensa ohitetaan huomiotta. Lapset pyrkivät tiukan paikan tullen taistelemaan äitipuolta vastaan vetoamalla lauseeseen ” Sä et mua määrää, sä et ole mun äiti. (Mt. 73.)

Tapahtuma-ajasta riippumatta uusperheen aikuisille yhteisen kodin perustaminen tekee erittäin hyvää. Rauhan (2003,40) mukaan uusperheen perustaessa yhteisen kodin on luontevin vaihtoehto kaikille uusi, yhteinen huoneisto tai talo. Sen ikkunoista on katsottu ensi kertaa vain puolisoiden silmin. He ovat yhdessä miettineet makuuhuoneen paikan ja olohuoneen verhojen värin. Kun kotiin

tulee jälkiä eletystä elämästä, ne ovat muistoja yhdessä eletystä elämästä. (Mt. 78.) Äitipuolenkin on helpompi tuntea alusta asti yhteinen koti omaksi kodikseen, jossa hänellä on valtaa ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin.

Uudessa tilanteessa puolisoiden kahdenkeskeisen ajan tarve korostuu. Useimmiten uusperheen puolisot voivat kuitenkin vain haaveilla kahdenkeskeisestä ajasta. Vaikka lapset olisivatkin vuorotellen molempien vanhempien luona, täytyy silti varautua sairastumisten ja toisen vanhemman elämäntilanteen aiheuttamiin muutoksiin suunnitelmissa. Lasten kasvaessa he myös päättävät itsenäisemmin ajankäytöstään. Jos vanhemmat asuvat kaukana toisistaan, alkaa jo yläkouluikäinen vastustaa viikonloppua ilman tuttuja kavereita. Lukiolainen kokee usein elävänsä niin irrallaan perheestä, ettei välttämättä tajua, kuinka paljon hän vaikuttaa perheen asioihin, vaikka viettäisi suuren osan aikaa omissa oloissaan. Kun uusperheen vanhemmat vihdoinkin saavat harvinaista kahdenkeskeistä aikaa, latautuu siihen suuria odotuksia. Kaivattu hengähdystauko saattaakin kulua arjesta selviytymisen alle jääneiden ristiriitojen selvittämisessä. (Mt. 79–80.) Rauha (2003, 149) muistuttaakin, että kun aikuisilla vihdoin on kahdenkeskeistä aikaa, tulee se säästää parisuhteelle eikä käyttää ylitöihin, univelkojen maksuun tai rästiin jääneiden kotitöiden tekemiseen.

4.4.Ex-puoliso häiritsee uusperhettä

Miehen ex-puoliso on merkittävä vaikuttaja äitipuolen elämässä. Hänen kanssaan on yleensä oltava säännöllisesti tekemisissä, koska hänellä on oikeus käyttää päätösvaltaa ainakin joissain lasten asioissa. Se ei ole aina ilo, koska avioeron jälkeinen tilanne tuo ikävimmät puolet esiin monissa meistä. Ainakin aluksi entinen vaimo erittäin usein suhtautuu uuteen äitipuoleen joko mitätöiden tai avoimen vihamielisesti. Niin voi käydä ydinperheen hajoamissyistä riippumatta. Äitipuoli, joka ei mielestään ole tehnyt ex-vaimolle mitään pahaa, voi yllättyä reaktiosta. Järkevästi ajateltuna äidin kannattaisi ehdottomasti hankkiutua hyviin suhteisiin äitipuolen kanssa. Äitipuoli sentään huolehtii hänen lapsistaan ainakin muutamana päivänä kuukaudessa. Rakentava yhteistyö kasvatusasioissa luulisi kiinnostavan äitejä, mutta läheskään kaikki eivät siihen pysty. Vihamielinen suhtautuminen ei ole ainoastaan äitien ongelma. Äitipuolellakin voi olla aluksi vaikeuksia käyttäytyä asiallisesti äitiä kohtaan. Äitipuoli pitää entistä vaimoa ylivoimaisena vastustajana, joka voisi halutessaan saada miehen takaisin vain sormeaan koukistamalla. Lievä mustasukkaisuus entistä vaimoa kohtaan lienee yleistä, mutta se menee ohi suhteen vakiintuessa. (Rauha 2003, 173–175.)

Eron jälkeen ja erosta huolimatta jatkuva vanhemmuus on lapsen etu, mutta uusperheen koetinkivi. Vanhempien väliset valtasuhteet, joissa on jo ydinperheen aikana saattanut olla korjaamisen varaa,

eivät eron hetkellä muutu merkityksettömiksi, vaan työntyvät syvälle uusperheen arkeen. Lapsen asuinpaikasta huolimatta vanhemmalla on aina oikeus päättää lapsen asioista. Useimmiten naiset käyvät uuden ja vanhan perheen välistä valtataistelua. Lasten biologisella äidillä on usein taipumus horjuttaa uusperheen kasvurauhaa. Äitipuolelle katkeruutta aiheuttaa toisen naisen lapsien hoitamisesta palkakseen saamansa lasten äidin tyytymättömyys siihen, miten lapsia isän luona hoidetaan. Omat toimintatapansa kumpikin näkee oikeana ja tuttuna, toisen arveluttavana ja vieraana. Lasten äidillä on tarve puuttua lasten ja isän väliseen suhteeseen pitämällä kiinni omista näkemyksistään ja kaventamalla isän uuden perheen mahdollisuutta päättää omasta elämästään ja ajankäytöstään. (Raittila & Sutinen 2008, 88.)

Toisistaan eronneiden vanhempien päätöksenteko voi muodostua uusperheen tuoreen parisuhteen uhaksi. Nykyinen puoliso saatetaan jättää päätöksenteon ulkopuolelle ja lasten tapaamisiin, lomiin ja muihin koko uusperhettä koskeviin järjestelyihin tulevat muutokset sovitaan vain eronneiden vanhempien kesken. Myös Rauha (2003, 116) on huomannut, että uusperheen päätöksenteossa äitipuoli saattaa jäädä pahasti syrjään. Häntä ei kuulla päätöksiä tehtäessä eikä niistä edes välttämättä kerrota hänelle. Voidaan puhua myös biologisen linjan tahattomasta liittoumasta. Ilmoitusasiakulttuurista tulee helposti tapa, jos biologinen vanhempi ei tunnista, että uuden puolison sijaan päätösvaltaa käyttääkin entinen puoliso. Rauhankin (2003, 117) mukaan lapsen isä ja muualla asuva äiti voivat olla niin tottuneita sopimaan asiat keskenään, että eivät osaa ottaa äitipuolta huomioon. Vain uuden puolison ottaminen mukaan valintojen tekemiseen ja päätöksiin rakentaa yhteistä elämää. Rauha (2003, 117) jatkaa, että äitipuolella tulisi olla vähintään veto-oikeus äidin kanssa sovittuihin asioihin silloin, kun ne koskevat koko perhettä. Uusperheessä yhteisestä sopimisesta on tehtävä lähes taiteenlaji. Usein onnistuminen vaatii, että kumpikin puoliso antaa toiselle valtuudet huolehtia ja päättää myös omia lapsia koskevista asioista. (Raittila & Sutinen 2008, 88–89.)

Jos mies ei huomaa sopivansa asioita lapsen vanhempien kesken, vahvistaa se äitipuolen ulkopuolisuuden tunnetta. Jokainen eronnut tuntee puolisonsa ja on yleensä selvittänyt välit hänen kanssaan. Uudelle puolisolle tämä saattaa olla suurempi mörkö kuin onkaan. Turhien ja väärin tulkintojen mahdollisuus kasvaa, kun asioista ei puhuta. Huoltajusratkaisuja tehtäessä on mietittävä, miten ratkaisu vaikuttaa lasten äitiin tai isään, sitä kautta lapsiin ja lopulta myös uusperheen elämään. Entisen ja uuden puolison välissä tasapainoilevan isän on hyvästä yrityksestä huolimatta vaikea saada kaikkia osapuolia tyytyväiseksi. Lapsen äidin itselleen uhaksi kokevan

äitipuolen ei ole helppo saada ymmärrystä mieheltään. Rooliin tai asemaan liittyvissä tunteissa vähemmällä pääsevänä mies ennemminkin toivoo, että entinen ja nykyinen vaimo olisivat ystäviä tai vähintään tuttavina keskenään. (Raittila & Sutinen 2008, 89–90.) Parasta olisi, jos kaikki lapsen elämään kuuluvat aikuiset tulisivat hyvin toimeen keskenään ja pystyisivät päättämään lasten asioista yhdessä. Monimutkainen kuvio vaatii joustavuutta ja hyviä viestintätaitoja kaikilta. Sen onnistuminen on mahdollista, jos eronneet aikuiset ovat ohittaneet avioeron hankalimmat vaiheet katkeroitumatta. (Rauha 2003, 118.)

Eron jälkeen lasten äiti saattaa jatkaa elämäänsä kuin hän ja hänen entinen miehensä olisivat yhä naimisissa. Hän piipahtaa joskus kutsumatta miehen kotiin toimittamaan jotain asiaa, soittelee entiselle miehelleen ja keskustelee pienimmistäkin lasten elämää koskevista asioista. Äidin arvaamattomuuden takia uusperhe joutuu olemaan koko ajan varpaillaan. Hyvän tahdon puuttuessa vallankäytössä on kiusaamisen maku. Äiti purkaa oman pahan mielensä vähättelemällä entisen puolisonsa uuden perheen toivomuksia ja tarpeita. Hän moittii isää osallistumattomuudesta ja korostaa omaa ensisijaisuuttaan kasvattajana. Samalla hän estää tai tekee vaikeaksi yhteistyön isän kanssa. Lasten äidin vallankäyttö aiheuttaa isälle vaikean lojaalisuusristiriidan. Isä ei voi olla ottamatta huomioon biologisen vanhemman ylivaltaa ja toisaalta hänen on yritettävä selviytyä uusperheen kantamasta käytännön kasvatusvastuusta. Äitipuoli ei puutu lasten äidin tekemisiin, koska pelkää estävänsä hyvän vanhemmuuden toteutumista. (Raittila & Sutinen 2008, 93–94.)

Äiti voi käyttää voimakkaitakin keinoja suhteen tuhoamiseksi. Hän voi kaivaa maata äitipuolen jalkojen alta pitämällä lasten kautta voimassa hajonneen perheen yhteisiä tapoja ja tottumuksia. Hän voi vaatia isää mukaan perhejuhliin entiseen tapaan. Tällöin isä joutuu vaikeaan valintatilanteeseen uuden ja entisen vaimon välille. Hän voi käyttää myös lapsia aseina ja manipuloida heidät isää ja äitipuolta vastaan. Lisäksi hän voi kiristää uusperhettä uhkaamalla, ettei isä saa tavata lapsia, jollei toimi hänen tahtonsa mukaan. Joissain tapauksissa raha-asioillakin voi kiristää uusperhettä. (Rauha 2003, 177.)

Äitipuolen kannalta ex-vaimo on luonnonvoima, jolle ei voi mitään. Äitipuolen on vain koetettava kestää ja toivottava myrskyn menevän ohi. Vielä parempi on, jos pystyy nauramaan koko jutulle. Viisas äitipuoli keskittyy lasten äidin sijasta todella tärkeisiin asioihin, kuten parisuhteen hoitamiseen ja pitää huolta omasta jaksamisestaan. Mitä vähemmän hän ajattelee äitiä, sen parempi. Äidin hyökkäyksissä on myös yksi positiivinen puoli: ne saavat äitipuolen näyttämään hyvältä. Miehen tulee osoittaa entiselle vaimolleen, ettei hän ole enää tämän käytettävissä. Viisas mies ottaa

vakavasti entisen vaimonsa huolenaiheet, jos ne koskevat lapsia. Hän kuitenkin huolehtii, etteivät puhelut veny yli puolen tunnin. (Rauha 2003, 179–180.)

Mörskykin (1992, 121) huomasi tutkimuksessaan, että lähes jokaisessa uusperheessä yhtenä ongelma-alueena uusperheen rakenteen perusteella nousi esille suhde muualla asuvaan entiseen puolisoon ja biologiseen vanhempaan. Ongelmat tai ristiriitatilanteet liittyivät lapsen ja tapaavan vanhemman tapaamisten järjestelyihin ja toteutumiseen, aikomukseen pienentää elatusmaksua huoltavan vanhemman avioiduttua ja entisen puolison jonkinasteisiin häirintäyrityksiin. (Mörsky 1992, 121.)

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1. Tutkimuskysymykset ja aineisto

Tutkimukseni aiheena on uusperheessä esiintyvät ongelmat. Pysin selvittämään millaisia ongelmia uusperheissä esiintyy. Lisäksi minua kiinnostaa millaisia keinoja uusperheissä käytetään, jotta ongelmista selvitään tai niiden kanssa pystytään elämään. Rajaan tutkimukseni koskemaan pelkästään sellaisia uusperheessä eläviä äitipuolia, joilla ei ole omia lapsia. Uusperheessä on siis vain puolison lapsia. Kiinnostuksen kohteenani ovat siis uusperheissä esiintyvät ongelmat lapsettomien äitipuolien kokemana. Pysin selvittämään aiheuttaako uusperheessä äitipuolelle ongelmia muun muassa äitipuolen epäselvä rooli perheessä, muutoksiin sopeutuminen, lasten toinen biologinen vanhempi, kasvatusmetodeista sopiminen tai raha-asiat. Toiseksi haluan tutkia onko näistä ongelmista mahdollista selviytyä ja jos on niin millaisilla keinoilla. Tutkimusongelmat olen jakanut seuraaviksi kysymyksiksi:

1. Millaisia ongelmia tutkittavat ovat kohdanneet uusperheessä?
2. Mistä uusperheessä esiintyvät ongelmat koetaan johtuvan?
3. Millaisia keinoja tutkittavat ovat käyttäneet selviytyäkseen ongelmista?

Aiheen valittuani alkoi aineiston keräämistä mieltäminen. Valittuani aineistonkeruumenetelmäksi haastattelut, aloin miettiä, mistä saan haastateltavia. Päädyin ottamaan yhteyttä Suomen uusperheellisten liittoon eli Supliin. He lähettivät ensin laatimani haastattelupyynnön sähköpostilla Pirkanmaan alueen jäsenille. Jäsenmäärä osoittautui liian suppeaksi ja tätä kautta sain ainoastaan yhden haastateltavan. Aluksi tarkoitukseni oli saada haastateltavia Pirkanmaan alueelta, jotta voisin suorittaa haastattelut kasvotusten. Kun tämä ei onnistunut, pyysin ohjaajaltani lupaa tehdä haastattelut puhelinhaastatteluina. Saatuani ohjaajaltani luvan tähän, pyysin Suplin jäsenihteeriä lähettämään haastattelupyyntöni kaikille Suplin jäsenille. Pyyntö lähetettiin Suplin, kirjeenä lähetetyn, jäsenkirjeen mukana. Sain tätä kautta kolme haastateltavaa lisää. Lisäksi pyysin jäsenihteeriä laittamaan haastattelupyyntöni Suplin Internet-sivuille. Sitä kautta en saanut yhtään haastateltavaa. Koska haastateltavia ei ollut vielä tarpeeksi, minun piti keksiä jokin toinen kanava löytää haastateltavia. Päädyin puolivahingossa uusperheellisille tarkoitettulle uusi onni-keskustelupalstalle. Lueskeltuani palstaa ajattelin, että sitä kautta voisin saada lisää haastateltavia. Laitoin lyhennetyt haastattelupyynnöt uusi onni -keskustelupalstalle. Ajatukseni osui oikeaan ja keskustelupalstan kautta sain loput kuusi

haastateltavaa. Vähän myöhemmin haastattelupyyntöni julkaistiin vielä Suplin julkaisemassa Supliikki-lehdessä. Sen jälkeen sain vielä pari yhteydenottoa, mutta he eivät täysin vastanneet kriteereitani. Lisäksi totesin, että kymmenen haastateltavaa on riittävä määrä tutkimukseeni.

Tutkimukseni aineistona ovat siis kymmenen äitipuolen haastattelut. Kaikki äitipuolet asuvat uusperheessä, jossa ainakin osan ajasta asuu myös puolison lapsi tai lapsia. Äitipuolilla itsellään ei ollut omia lapsia. Yhdellä äitipuolella oli laskettu aika kolmen viikon kuluttua haastattelusta, mutta haastatteluhetkellä hän siis kuului vielä kohderyhmääni. Nuorin äitipuoli oli iältään 26 ja vanhin 45. Kahden äitipuolen ikä ei selvinnyt haastattelussa. Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta puoliso oli suunnilleen samanikäinen äitipuolen kanssa. Uusperheissä asui 1-3 puolison lasta siten, että kahdessa perheessä oli yksi lapsi, neljässä perheessä kaksi lasta ja neljässä perheessä neljä lasta. Nuorin lapsista oli haastatteluhetkellä 3,5 vuotta ja vanhin 20 vuotta. Enemmistö lapsista oli alakouluikäisiä. Uusperheet olivat olleet haastatteluhetkellä koossa 0,5- 10 vuotta. Noin puolet uusperheistä oli ollut koossa suunnilleen kaksi vuotta. Ääripäitä eli kymmenen vuotta koossa olleita uusperheitä oli yksi ja puoli vuotta koossa olleita kaksi. Lasten yleisin asumismuoto oli vuoroviikoin asuminen, jolloin lapset asuvat joka toisen viikon isän luona ja joka toisen viikon äidin luona. Näitä perheitä oli viisi. Yhdessä perheessä lapset olivat aina kaksi viikkoa kerrallaan kummakin vanhemman luona. Yksi perhe noudatti lyhyempien vaihtovälien taktiikkaa eli lapset olivat aina kaksi tai kolme päivää kerrallaan yhden vanhemman luona. Kahdessa perheessä lapset asuivat vakituisesti isän luona ja vain vierailivat välillä äidin luona. Molemmissa perheissä lapset oli ”jaettu” eli osa sisaruksista asui koko ajan isän luona ja osa koko ajan äidin luona. Viimeisen perheen kohdalla jouduin miettimään kelpuutanko heidät aineistooni, koska lapsi on vain joka toinen viikko kaksi tai kolme päivää isän luona. Kelpuutin heidät kuitenkin mukaan, koska uusperhe oli ollut koossa kaksi vuotta. Uskon, että äitipuolella on jo tarpeeksi tietoa uusperheen haasteista, vaikka lapsi onkin melko harvoin isän luona.

5.2. Teemahaastattelu aineistonkeruun menetelmänä

Punnittuani eri aineistonkeruun menetelmien hyötyjä ja haittoja, valitsin haastattelun aineistonkeruun menetelmäksi. Koin, että haastattelujen avulla saan kerättyä tarpeeksi laajan ja monipuolisen aineiston. Haastattelun tavoitteena on selvittää, mitä jollakin on mielessään. Haastattelu on eräänlaista keskustelua, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja on hänen johdattelmaansa. Haastattelun idea on siis hyvin yksinkertainen ja järkevä. Kun haluamme tietää jonkun ihmisen ajatuksia, helpointa on kysyä häneltä suoraan. Yksinkertaisimmin määriteltynä

haastattelu on tilanne, jossa haastattelija esittää kysymyksiä haastateltavalle. Haastattelu on vuorovaikutusta, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Koska haastattelu on osa normaalia elämää, normaalit fyysiset, sosiaaliset ja kommunikaatioon liittyvät seikat vaikuttavat haastattelutilanteeseen. (Eskola & Suoranta 1998, 86; Eskola & Vastamäki 2007, 25.)

Haastattelu on hyvin joustava menetelmä ja se sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Koska haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkijan kanssa, tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Myös vastausten taustalla olevat motiivit on mahdollista saada esille haastattelussa. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 35) pitävät haastattelun etuina muun muassa mahdollisuutta selventää vastauksia, tietojen syventämisen mahdollisuutta ja arkojen ja vaikeiden aiheiden tutkimista. Haastattelun haittoja puolestaan ovat muun muassa taidon ja kokemuksen puute, aika ja kustannukset. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34–35.) Tuomi ja Sarajärvi (2009, 73) puolestaan pitävät haastattelun etuna joustavuutta. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää kysymysten sanamuotoa ja käydä keskustelua haastateltavan kanssa. Nämä edellä mainitut seikat koin haastattelun eduiksi. Haastattelutilanteessa minulla oli mahdollisuus kysyä lisää epäselväksi jääneistä asioista sekä selventää mahdollisesti epäselviksi jääneitä kysymyksiä. Myös yksi haastattelun haittapuoli tuli esille aineistoa kerätessäni eli kustannukset. Jotta kustannukset eivät olisi nousseet liian korkeiksi, jouduin tekemään 7 haastattelua puhelinhaastatteluina.

Eskolan ja Suorannan (1998, 87) mukaan haastattelut jaetaan useimmiten neljään eri tyyppiin: strukturoituun haastatteluun, puolistrukturoituun haastatteluun, teemahaastatteluun ja avoimeen haastatteluun. Näiden joukosta valitsin teemahaastattelun, koska koin sen sopivimmaksi aiheeseeni. Mietin, että kysymällä haastateltavilta suoraan millaisia ongelmia uusperheessä esiintyy, he saattaisivat mennä lukkoon. Tällä tavalla jokin ongelma voisi unohtua, jos sitä ei esimerkiksi ole esiintynyt enää vähään aikaan. Teemahaastattelussa tutkittavat saivat välillä kertoa myös hyviä asioita ja kokemuksia eikä haastatteluista tullut pelkästään negatiivisten asioiden luettelemista. Haittapuolena kuitenkin oli, että haastatteluista tuli erittäin pitkiä. Haastatteluissa oli paljon sellaista tietoa, jota en pystynyt hyödyntämään analyysissäni, koska tutkin nimenomaan uusperheissä esiintyviä ongelmia.

Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teemat on määrätty etukäteen. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 47–48) mukaan teemahaastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Eskolan ja Vastamäen (2007, 36) mukaan teemarungon tehtävänä on varmistaa, että kaikista

teemoista tulee keskusteltua jokaisen kanssa. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 75) lisäävät, että etukäteen valittujen teemojen lisäksi haastattelija esittää niihin liittyen tarkentavia kysymyksiä. Kysymyksillä ei kuitenkaan ole yhtä tarkkaa muotoa ja järjestystä kuin strukturoidussa haastattelussa. Haastattelija varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään läpi haastateltavan kanssa, mutta niiden laajuus ja järjestys vaihtelevat haastattelusta toiseen. Valmiiden kysymysten sijaan haastattelijalla on jonkinlainen tukilista käsiteltävistä asioista. (Eskola & Suoranta 1998, 87; Eskola & Vastamäki 2007, 27–28.) Teemojen avulla minun oli helppo varmistaa, että kaikissa haastatteluissa käsiteltiin samoja asioita. Viidennen haastattelun jälkeen vaihdoin asioiden loogisen etenemisen takia hieman teemojen ja teemojen sisällä olevien kysymysten järjestystä.

Mistä haastatteluissa käsiteltävät teemat sitten tulevat? Yleisimmän tavan mukaan teemat otetaan niin sanotusti ilmasta. Tutkija miettii oman intuiutionsa perusteella mitä asioita olisi hyvä kysyä ja mitä tulisi ottaa esille. Tällä tavalla haastattelurungosta tulee helposti vaillinainen ja siitä on vaikea edetä järkevään analyysiin. Toinen tapa on etsiä teemat kirjallisuudesta eli katsoa, mitä aiemmissa tutkimuksissa on tutkittu, mitä teemoja muusta alan kirjallisuudesta löytyy ja yhdistellä saadusta materiaalista käytettävät teemat. Kolmas vaihtoehto on johtaa teemat teoriasta eli muuttaa teoreettinen käsite mitattavaan muotoon eli tässä tapauksessa haastatteluteemoiksi. Olennaisinta on muistaa tutkimusongelma teemoja miettiessä. Se sitoo kokonaisuuden yhteen ja oikeuttaa erilaisten kysymysten esittämiseen. (Eskola & Vastamäki 2007, 34.) Käytin teemojen luomisessa toiseksi mainittua tapaa eli etsin teemat kirjallisuudesta. Kirjallisuutta lukiessani sain jonkinlaisen kuvan siitä, mitkä asiat aiheuttavat ongelmia uusperheissä. Lisäsin vielä joukkoon muutaman teeman oman intuiitioni perusteella. Uskoin niiden olevan haasteellisia uusperheissä. Haastattelurungossani oli 8 teemaa, jotka olivat: taustatiedot, roolit uusperheessä, kasvatusmenetelmät, toimintatavat, lasten toinen biologinen vanhempi, raha-asiat, kehitysvaiheet ja parisuhde. Kunkin teeman alla oli muutama tarkentava kysymys aiheesta. Näistä teemoista parisuhde, toimintatavat ja kasvatusmenetelmät osoittautuivat sellaisiksi aiheiksi, joita ei pystynyt hyödyntämään tutkimuksessani.

Teemahaastattelussa ei voi kysellä mitä tahansa, vaan siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun mukaisesti. Etukäteen valitut teemat perustuvat periaatteessa tutkimuksen viitekehykseen eli tutkittavasta ilmiöstä jo tiedettyyn. Teemahaastattelun avoimuudesta riippuen teemojen sisältämien kysymysten suhde tutkimuksen viitekehyyksessä esitettyyn kuitenkin vaihtelee intuitiivisen ja kokemuspäisten havaintojen sallimisesta varsin tiukasti vain etukäteen tiedetyissä kysymyksissä pitäytymiseen. (Tuomi &

Sarajärvi 2009, 75.) Koska tutkimukseni tarkoituksena oli selvittää uusperheessä esiintyviä ongelmia, valitsin teemahaastatteluun sellaisia aihealueita, joissa ongelmia useimmiten esiintyy.

Teemahaastattelujen käyttö suomalaisessa tutkimuksessa on ollut viime vuosina yleistä. Suosion voi olettaa johtuvan kahdesta seikasta. Ensinnäkin teemahaastattelu on muodoltaan niin avoin, että halutessaan vastaaja pääsee puhumaan varsin vapaamuotoisesti, jolloin kerätyn materiaalin voi katsoa edustavan vastaajien puhetta itsessään. Toisaalta teemahaastattelussa käytetään teemoja ja se takaa, että jokaisen haastateltavan kanssa on puhuttu edes jossain määrin samoista asioista. Lisäksi teemojen muodostaman konkreettisen kehikon avulla satojen sivujen litteroitua haastatteluaineistoa voi lähestyä edes jossain määrin jäsentyneesti. (Eskola & Suoranta 1998, 88.)

Teemahaastattelua tehtäessä tulee ottaa huomioon monia asioita, kuten haastattelupaikka ja puhetapa. Haastattelupaikka on olennainen tekijä, koska kyse on moninaisten sosiaalisten tekijöiden määrittämästä vuorovaikutustilanteesta. Haastattelu voidaan tehdä esimerkiksi haastateltavan kotona, yliopistolla tai kahvilassa. Paikan tulisi kuitenkin olla mahdollisimman rauhallinen, jotta haastatteluun keskittyminen onnistuu. Haastattelijan tulee haastattelupaikkaa suunnitellessa ottaa huomioon myös haastateltavan näkökulma. Haastattelun tekeminen yliopistolla ei aina ole paras vaihtoehto, koska haastateltava saattaa tuntea olonsa siellä epävarmaksi. Mikäli haastateltavalle sopii, paras vaihtoehto on tehdä haastattelu haastateltavan kotona. Toiseksi haastattelijan täytyy miettiä, miten hän puhuu. Alussa haastattelijan on hyvä luoda rento tunnelma puhumalla jostain haastateltavalle tutusta asiasta. Jotta haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan, tulee heidän käyttää samaa kieltä. Koska haastattelija ja haastateltava eivät usein puhu samaa kieltä, valitaan haastattelun kieleksi jommankumman käyttämä kieli tai jokin kolmas molempien tuntema neutraali kieli. Tällä varmistetaan se, että haastattelija ja haastateltava ymmärtävät toisiaan. (Eskola & Vastamäki 2007, 28–41.)

Haastattelut suoritin helmi – toukokuussa 2010. Suurimman osan haastatteluista tein toukokuussa 2010. Kaksi haastattelua tein haastateltavan kotona, yhden yliopiston ryhmätyöhuoneessa ja loput 7 puhelinhaastatteluina. Haastatteluajan ja -paikan sopimisen haastateltavan kanssa suoritin, yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta, sähköpostin välityksellä. Yhden kanssa sovin asioista tekstiviestillä. Puhelinhaastatteluja tehdessäni olin yksin kotona ja haastateltava oli myös yksin kotona. Tällä tavoin poistettiin mahdolliset haastattelua häiritsevät tekijät. Ensimmäisen haastattelun oli tarkoitus olla koehaastattelu, mutta se onnistuikin hyvin. Sen vuoksi päätin ottaa myös sen mukaan aineistooni. Myös ensimmäisen puhelinhaastattelun tein kokeilumielessä, mutta

totesin haastattelun onnistuvan hyvin myös puhelimen välityksellä ja päätin ottaa tämänkin haastattelun mukaan aineistooni. Aluksi olin epäileväinen puhelinhaastattelujen onnistumisen suhteen, mutta pelkoni osoittautui turhaksi. Tuntui, että haastateltavat puhuivat asioista avoimemmin puhelimesta kuin kasvokkain. Itsellenikin puhelimen välityksellä tehty haastattelu aiheutti vähemmän jännitystä. Haastattelujen kesto vaihteli tunnista ja kymmenestä minuutista reiluun puoleentoista tuntiin. Suurin osa haastatteluista kesti noin puolitoista tuntia. Nauhoitin kaikki haastattelut haastateltavien suostumuksella. Yhdessä haastattelussa puhelin aiheutti nauhurille niin paljon häiriötä, että muutamasta kohdasta oli mahdotonta saada selvää. Lisäksi parissa muussa haastattelussa puhelin aiheutti pientä särinää nauhurissa, mutta haastateltavan puheesta sai silti selvää. Viimeisessä haastattelussa puhelu katkesi kesken haastattelun, mutta soitin haastateltavalle uudelleen ja jatkoimme siitä mihin olimme jääneet.

5.3. Aineiston analysointi

Tehtyäni kaikki haastattelut, minulla oli nauhurilla kymmenen haastattelua. Seuraavana vaiheena oli vuorossa niiden litteroiminen. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 140) mukaan monien mielestä haastattelujen litteroiminen on eniten sitkeyttä ja aikaa vievä vaihe haastattelututkijan työssä. He jatkavat, että tutkimustehtävästä ja tutkimusotteesta riippuu kuinka tarkkaan litterointiin on syytä ryhtyä. Eskola (2007, 159) kehottaa purkamaan aineistot kokonaan, eikä luottamaan siihen, että nauhoilta voi etsiä täydennystä. Litteroin haastattelut sanasta sanaan ja merkitsin pitkät tauot kolmella pisteellä sulkujen välissä ja painotetut sanat tummentamalla sanan. Jätin kuitenkin esimerkiksi taukojen pituuden mittaamatta, koska en käytä aineistoni analyysimenetelmänä keskusteluanalyysiä. En ole kiinnostunut siitä miten haastateltava puhuu, vaan siitä mitä hän puhuu.

Ensimmäiseksi tekemäni haastattelun litteroin heti haastattelun jälkeen. Muut haastattelut litteroin peräkkäin siten, että tein ensimmäisten haastattelujen litterointien kanssa samaan aikaan viimeisiä haastatteluja. Huomasin tällöin, että olisi kannattanut litteroida jokainen haastattelu heti haastattelun jälkeen. Silloin olisin saanut litteroiduista haastatteluista vinkkejä seuraaviin haastatteluihin. Lisäksi olisin välttänyt puuduttavimman vaiheen tutkielmassani, jossa litteroin yhdeksän haastattelua peräkkäin reilun kuukauden aikana. Saatuaani haastattelut litteroitua minulla oli 223 sivua kirjoitettua tekstiä. Seuraavaksi aloitin niiden huolellisen läpikäymisen.

Vaikka haastattelujen sisällöt ovat jo osittain tuttuja, koska aineisto on ollut jo kahteen kertaan käsittelyssä, itse haastattelutilanteessa ja litterointi-vaiheessa, on aineisto silti luettava kokonaisuutena useaan kertaan. Aineiston lukemiseen kannattaakin varata sen verran aikaa, että sen

voi lukea useaan kertaan läpi. Useamman lukukerran jälkeen aineistosta alkaa yleensä syntyä ajatuksia tai mielenkiintoisia kysymyksiä. Aineistoa ei siis voi analysoida ellei sitä ensin lue moneen kertaan. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 143.) Jo litterointivaiheessa huomasin, että jotkut asiat nousivat vahvemmin esille haastateltavien vastauksissa. Huomasin myös, että vastauksista löytyi samoja asioita, mitä olin käsitellyt teoria-osiossa. Tämä käsitys vain vahvistui lukiessani aineistoa muutamaan kertaan läpi.

Kun aineisto on luettu moneen kertaan huolellisesti läpi, alkaa varsinainen analyysivaihe. Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda aineistoon selkeyttä ja siten tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineisto kadottamatta kuitenkaan sen sisältämää informaatiota. Päinvastoin pyritään kasvattamaan informaatioarvoa luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Suoranta & Eskola 1998, 138.) Aineistosta ei nouse esiin yhtään tulosta vaan tutkijan on itse aktiivisesti työstettävä aineistosta tulkintansa ja analyysinsä (Eskola 2007, 160).

Analyysin alkuvaiheessa koodasin aineiston. Teemahaastatteluilla kerätyssä aineistossa teemahaastattelurunko toimii aineiston koodauksen hyvänä apuvälineenä. Tällöin aineistosta seulotaan teemahaastattelurungon avulla esille sellaisia tekstikohtia, jotka kertovat kyseisistä asioista. (Eskola & Suoranta 1998, 153.) Useimmat tuloksissa esille tulevat teemat olivat sellaisinaan teemahaastattelurungossa. Lisäksi parin teeman sisällä oli jokin yksittäinen kysymys, josta tuli niin laajoja vastauksia, että muodostin siitä oman teeman. Teemahaastattelurungossa oli myös pari teemaa, jotka koin turhiksi ja jätin ne käsittelemättä tuloksissa. Tätä vaihetta varten tulostin kaikki haastattelut paperille. Merkitsin paperille kaikki samasta aiheesta kertovat kohdat samanvärisellä puuvärillä. Näin sain aineistooni selkeyttä. Koodaamisen jälkeen keräsin tietokoneen ruudulle leikkaa liimaa - menetelmällä kaikki samanväriset eli samasta asiasta kertovat kohdat peräkkäin. Sen jälkeen minulla oli 2-6 sivua kutakin teemaa käsitteleviä lainauksia. Näin minun tarvinnut selata koko aineistoa aina läpi, vaan asiat olivat kerättynä peräkkäin.

Koodaamisen jälkeen pääsin käsiksi varsinaiseen analyysiin. Analyysimenetelmäni on lähinnä teoriasidonnaista analyysia. Eskolan (2007, 163) mukaan siinä ei ole yhtä ainoaa suurta teoriaa, vaan teorialuku on usein sekalainen kokoelma erilaisia aiheeseen liittyviä käsitteitä, aikaisempia tutkimustuloksia ja teorioita. Koska aihetta ei ole tutkittu paljoa, ei siitä löydy vielä paljoa tietoa. Sen vuoksi teorialuvustani tuli juuri Eskolan kuvaaman esimerkin kaltainen.

Laadullisen tutkimuksen monista eri analyysimenetelmistä käytin teemoittelua. Eskolan ja Suorannan (1998, 179) mukaan teemoittelu on suositeltava analysointitapa jonkin käytännöllisen ongelman ratkaisemisessa. Tällöin tarinoista voi poimia kätevästi käytännöllisen tutkimusongelman kannalta olennaista tietoa. Teemoittelussa aineistosta voi nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Aineistosta voidaan poimia sen sisältämät keskeiset aiheet ja siten esittää se kokoelmana erilaisia kysymyksen asetteluja. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekan (2006) mukaan teemat muodostetaan etsimällä tekstimassasta kirjoitelmia yhdistäviä seikkoja. Kunkin teeman alle kootaan ne kohdat, joissa puhutaan kyseisestä teemasta. Tutkimusraporttiin liitetään sitaatteja tutkittavien teksteistä, jotka antavat havainnollistavia esimerkkejä teemoista. Niiden avulla myös todistetaan, että tutkijalla on havaintojensa pohjalla jokin aineisto, josta hän on teemat muodostanut. (KvantiMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto.)

Eskola ja Suoranta (1998, 176–179) kuitenkin muistuttavat, että teemoittelua ei voi jättää pelkäksi teemojen luettelemiseksi sitaattien avulla, vaan teemat tulee kytkeä teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin. Onnistunut teemoittelu vaatii teorian ja empirian vuorovaikutusta. Kerättyäni kuhunkin teemaan liittyvät sitaatit yhteen, aloitin tuloksien kirjoittamisen. Mahdollisuuksien mukaan pyrin yhdistämään teoriaosiossa olleita asioita saamiini tuloksiin. Aiheen aiemman tutkimustiedon vähyyden takia teorian ja empirian vuorovaikutus jäi kuitenkin melko vähäiseksi. Kaikkiin teemoihin ei löytynyt ollenkaan aiempaa tietoa asiasta. Pyrin myös välttämään liiallista sitaattien käyttöä, jotta tulososioista ei olisi tullut liian raskaslukuista.

Lainauksissa painotetut sanat on tummennettu. Kolme pistettä lainauksen sisällä tarkoittaa, että tekstistä on poistettu osa. Kolme pistettä sulkujen sisällä puolestaan tarkoittaa, että haastateltava piti puheessaan pienen miettimistauon. Nimet ja muut tunnistetiedot on muutettu haastateltavien yksityisyyden suojan säilyttämiseksi.

6. TULOKSET

6.1. Uusperheen määrittelemisen on hankalaa

Mikä oikein on uusperhe? Keitä siihen kuuluu? Voiko perhe määritellä itsensä uusperheeksi, vaikka se ei virallisesti sellainen olekaan? Ei ole olemassa yhtä yksiselitteistä vastausta kysymykseen, mikä on uusperhe. Yhteistä kaikille määritelmille on kuitenkin se, että perheeseen kuuluu lapsi tai lapsia ja aikuinen, joka ei ole lasten biologinen vanhempi. Rauhan (2003, 13–14) mukaan uusperheessä on lapsia, mutta lasten ei kuitenkaan tarvitse asua pysyvästi perheen kanssa. Lapsi voi siis asua samanaikaisesti kahdessa eri perheessä. Suurin osa haastateltavistani asui perheissä, joissa puolison lapset asuivat joka toinen viikko. Tilastokeskus lisää määritelmään vielä sen, että perheessä asuvan lapsen tulee olla alle 18-vuotias, jotta perhe luokitellaan uusperheeksi. Raittila ja Sutinen (2008, 11–12) taas ovat sitä mieltä, että lapsen tai lapsien tulee asua pääosin uusperheen taloudessa.

Koska ei ole olemassa yhtä oikeaa uusperheen määritelmää, ei ole yllättävää, että uusperheen määrittelemisen tuotti myös haastateltaville vaikeuksia. Seuraavissa lainauksissa tulee esille haastateltavien epäröinti määrittelyn suhteen. He käyttävät paljon epävarmuutta ilmaisevia sanoja, kuten ”no varmaankin”, ”öö” ja ”kai”. Yhteistä kaikille määritelmille on se, että perheeseen kuuluu lapsia. He myös tuovat esille sen, että lapsia voi olla joko vain toisella puolisoilla tai molemmilla puolisoilla.

”no varmaankin sillä lailla, että on semmonen puoliso kellä on lapsia tai molemmilla on lapsia, et perhettähän ei sit varsinaisesti oo, jos on vaan pelkät kaks ihmistä kellä ei oo lapsia mut että uusperheessä on sitten, ku on lapsia jommallakummalla tai molemmilla” (haast. 2)

”öö uusperhe on on (...) perhe, jossa jos on niinkun vanhemmilla jommallakummalla tai kummallakin vanhemmista on lapsia edellisestä avioliitosta tai avoliitosta” (haast. 4)

”kai se on tällee no niin perhe jossa on niinku jommankumman puolisoilla aikaisempia lapsia, mahdollisesti yhteisiä lapsia ... mutta lähtökohdittaisesti kai se on se jossa on niinku jommankumman aikaisemmasta liitosta olevia lapsia” (haast. 8)

Seuraavassa lainauksessa haastateltava perustelee määrittelemisen vaikeutta sillä, että on niin paljon erilaisia uusperheitä. Hän antaa aluksi yhden määritelmän, mutta alkaa sen jälkeen epäröidä.

”öö no tietysti siinä on on aikuisia joilla on joko kummallakin tai kka toisella on lapsia ja tota niin hankala määritellä, koska on hyvin erilaisia erilaisia tapauksia, että öö himm voi hyvä tavaton niitä on niin paljon erilaisia” (haast. 5)

Seuraavan haastateltavan määritelmä on lähimpänä Rauhan (2003, 13–14) määritelmää, jonka mukaan lasten ei tarvitse asua pysyvästi uusperheen kanssa. Tilastokeskuksen mukaan kyseinen perhe ei ole enää uusperhe, koska omillansa asuvat lapset ovat mitä todennäköisimmin yli 18-vuotiaita.

"ööö no mä uskosin, että siihen kuuluu niin kaksi aikuista ihmistä ... ja sitten niitten mukana tulee joko naisen puolelta lapset tai miehen puolelta lapset ja uusperheen voi nähdä myös silläkin tavalla, että on kaksi aikuista, mutta ne lapset asuu niinku jo omillansa" (haast. 3)

Mörskyn (1992, 14–15) määritelmän mukaan uusperhe eroaa ydinperheestä siinä, että uusperheessä toinen tai molemmat vanhemmat eivät ole biologisessa suhteessa kaikkiin perheen lapsiin. Vain yksi haastateltava käytti kyseistä määritelmää ja lähti määrittelyssä liikkeelle omasta tilanteestaan. Muiden määritelmissä tärkeimmiksi nousivat lapset, kun taas hänen mukaansa perheessä pitää olla äiti- tai isäpuoli, joka ei siis ole lasten biologinen vanhempi.

"toipa on kiperä, siis periaatteen mä määrittelen uusperheen niin et siin on joko isä- tai äitipuoli ja sit siin on lapset on ne sitten kumman tahansa lapsia tai yhteisiä lapsi, mut siin on jompikumpi vanhemmista on niinkun ei oo biologinen vanhempi" (haast. 9)

Yhdessä vastauksessa haastateltava ajatteli uusperhettä laajemmin kahtena eri perheenä eli isän ja äidin muodostamina perheinä. Hän kuvaili perheitä ympyröiksi, jotka leikkaavat toisensa. Määritelmän edellytyksenä on, että lapset asuvat kahdessa eri perheessä eli sekä isän että äidin luona.

"se on vähän niinkun kaksi ympyrää, jotka leikkaa toisensa nää kaksi perhettä ja lapset on sitten siinä leikkauskohdassa" (haast. 1)

Raittilan ja Sutisen (2008, 12–13) mukaan suomalaisessa tutkimuksessa haastatellut lapset määrittelevät uusperheen neljällä eri tavalla. Yhden määritelmän mukaan perheeseen kuuluvat yhdessä asuvien henkilöiden lisäksi muualla asuva biologinen äiti tai isä sekä hänen mahdollinen uusi puolisonsa ja muut perheenjäsenensä. Yksi haastateltava laskee edellä mainittujen lisäksi mukaan myös muuan muassa appivanhemmat ja isovanhemmat. Hän kuvaakin uusperhettä isoksi kyläksi, johon kuuluu paljon ihmisiä.

"mun mielestä uusperhe on sellanen et siihen kuuluu lapsia yksi tai enemmän ja tota siihen myös kuuluu sitten aika paljon muutakin väkeä tavallaan et siihen kuuluu lapsen biologiset vanhemmat sitten nää tällaset puolikkaat vanhemmat ja sitten myöskin siel on myöskin näitä menneitä appivanhempia ja lapsen isovanhempia ja muita, et mun mielestä uusperhe on aika aika iso kylä, mä jotenkin koen sen niin et se ei oo pelkästään vaan lapsi ja lapsen vanhemmat, et siihen liittyy hyvin paljon muitakin ihmisiä" (haast. 6)

6.2. Ennakko-odotuksia uusperhe-elämästä

Vaikka uusperheitä on Suomessa jo melko paljon, ovat ne vielä julkisuudessa pienessä osassa. Uusperheistä puhuminen on vielä jonkinasteinen tabu. Tämän vuoksi osa uusperheessä asuvista henkilöistä ei halua tuoda julki sitä, että asuvat uusperheessä. Tästä johtuen halusin tietää millaisia ennako-odotuksia äitipuolilla oli muuttaessaan uusperheeseen. Oliko heillä positiivinen kuva uusperheistä vai kenties negatiivinen? Varsinkin naistenlehdet antavat usein positiivisen kuvan uusperheistä. Niissä julkisuudesta tutut äidit ja äitipuolet kertovat kuinka ihanaa elämä uusperheessä on ja miten helposti kaikki on sujunut. Kuinka totuudenmukainen tämä kuva sitten on? Onko tosiaan niin, että lehdissä esiintyvissä uusperheissä ei ole ongelmia vai vaietaanko niistä ja kerrotaan toimittajille vain hyvät asiat.

Ihan päinvastaisen kuvan uusperheistä saa puolestaan lukemalla keskustelupalstoja. Siellä uusperheessä elävät vuodattavat ongelmiaan ja kaipaavat muiden neuvoja siihen, miten ongelmista selviää. Keskustelupalstoja lukemalla saa taas liian negatiivisen kuvan uusperheiden elämästä. Useimmiten sinne kirjoittelevat ihmiset, joilla on paljon ongelmia. He eivät osaa ratkaista niitä itse, vaan hakevat keskustelupalstalta muiden apua. Harvemmin keskustelupalstalla näkee jonkun kirjoittavan, että meidän perheessä kaikki asiat on hyvin.

Uusperheeseen muuttavalla äitipuolella on usein edes jonkinlainen mielikuva uusperheiden elämästä. Hän on ehkä lukenut jonkun uusperheistä kertovan kirjoituksen tai artikkelin, käynyt jollain keskustelupalstalla tai kenties joku hänen sukulaisensa tai tuttavansa elää uusperheessä. Se millainen kuva äitipuolella on uusperheistä entuudestaan, vaikuttaa paljolti siihen millaisia odotuksia hänellä on uusperhe-elämän suhteen. On myös mahdollista, että äitipuolella ei ole perheeseen muuttaessa minkäänlaisia odotuksia. Odotusten lisäksi halusin myös tietää, miten odotukset ovat toteutuneet. Kuinka realistinen siis äitipuolien ennakkoon saama kuva uusperheistä on?

Vastausten perusteella äitipuolien odotukset voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan: paljon positiivisia odotuksia, mutta joutuivat pettymään, ei suurempia ennako-odotuksia ja negatiivisia ennako-odotuksia, mutta ne eivät toteutuneet. Ensimmäisessä kategoriassa ovat äitipuolet, joilla oli paljon positiivisia odotuksia. Sutinen (2010, 10) toteaaakin, että uusperheen aikuiset perustavat uuden perheen suurin odotuksin. Kategoriaan kuuluvilla on kuitenkin yhteistä se, että kaikki joutuivat pettymään, koska odotukset eivät toteutuneetkaan. Ensimmäisessä esimerkissä haastateltava toivoi, että uusperheestä tulee normaalin perheen kaltainen. Hän oletti, että olemalla

lapsille mukava myös lapset pitävät hänestä. Alussa se toimi, mutta lasten kasvaessa välit viilenivät. Äitipuolta oli varoiteltu etukäteen, mutta hän ei uskonut mitään ongelmia ilmaantuvan. Tässä tapauksessa voidaan jäädä pohtimaan, olisiko ennakkovarautuminen ongelmiin mahdollisesti ehkäissyt ongelmien syntymisen tai ainakin lievittänyt niitä.

"myöskin odotin sitten että että kun mä oon lapsille kauheen kiva mielestäni niin nekin sitten olis jatkoissa mulle, mutta no kyllä ne tosiaan ihan pieninä oli tietysti, mutta sitten rupees tosiaan tuntuu mun mielestä se äidin vaikutus ja ja he niinku muuttuvat sillain ... ku mun mielestä sen ois pitäny muuttuu läheisemmäksi ni sit tuntukin ei tulikun semmosta erkanemista ... että se on se sillain se on pettymys ja kyllähän mua hirveen monet tietysti varotteli, että että kuinka sä nyt tommoseen rupeet ja muuta mutta ei sitä siinä vaiheessa yhtään ajatellu, et nyt että tässä mitään ongelmia tulis ... ei tullu semmonen uusperhe kuin mitä mä olisin halunnu." (haast. 1)

Toinen haastateltava toivoi saavansa toisen aikuisen roolin uusperheessä. Hän ei tavoitellutkaan äidin paikkaa, koska tietää, että lapsilla on jo äiti. Asiat lähtivät kuitenkin jo alusta asti menemään pieleen ja lapset tekivät äitipuolelle selväksi, että hän on ylimääräinen perheessä ja hänen pitäisi häipyä. Äitipuoli yritti ensin taistella vastaan, mutta huomasi sen olevan turhaa ja luovutti myöhemmin. Äitipuolen odotukset romutuivat siis täysin. Tässä esimerkissä lapset olivat teini-ikäisiä, joten mahdollisesti ongelmiin valmistautumisellakaan ei olisi ollut positiivisia vaikutuksia.

"mulla oli aika paljon haave semmonen, että mä oon niinku tasapuolinen perheenjäsen ja he ottaa mut niinku vastaan tämmösenä aikuisena ihmisenä, heillä on äiti he ei tarvii äitiä, mutta tämmösenä toisena aikuisena ... mutta se tilanne olikun ihan päinvastoin, että he vaan niinku alusta lähtien toivoi, että häirvy nyt siitä ei mul oo sulle mitään asiaa ... eli mä koen sillä tavalla, että että he niinku kokee mut semmosena ylimääräisenä ihmisenä, jonka pitäis pian lähtee pois ja tota se niinku se romuttu ihan täysin se ... kooko niinku kookonaiskuva." (haast. 3)

Seuraavaan haastateltavaan pätee sanonta: jälkiviisaus on parasta viisautta. Hän kertoo puhuneensa kavereilleen, ettei nykyinen suhde ole kauhean fiksu. Hän tuo myös esille, että mikäli nyt eroaisi, hän ei enää koskaan ottaisi miestä, jolla on lapsia ennestään. Hän ei osannut odottaa mitään ongelmia, vaan luuli uusperheessä elämisen olevan helpompaa. Kyseisessä uusperheessä oli tosin erittäin paljon ongelmia äidin häiriökäyttäytymisen takia. Mikäli perheessä olisi esiintynyt vain ”normaaleja” uusperherakenteen aiheuttamia ongelmia, voi olla, ettei haastateltava teilaishi uusperheessä asumista yhtä jyrkästi.

"no ehdottomasti luulin kyllä, että se on niinku helpompaa, että en niinku pienessä mielessäkään osannu ajatella, et mitä kaikkea ongelmia voi tulla niinku siitä, että menee yhteen ihmisen kanssa jolla sattuu olemaan jo lapsia ... ja monesti kavereilleni sit sen jälkeen, et ei ollu kauheen niinku fiksu tämä suhde tai lähtee siihen suhteeseen, et just jos siitä ei mitään tulis niin ikä päivänä en ottais sellasta miestä, jolla on lapsia(aurua), et kyllä sinä oli hirveästi vaikeuksia, joita en niinku osannu en ollenkaan niinku ajatella etukäteen." (haast. 8)

Aiemmissa esimerkeissä epäonnistuminen on johtunut muusta kuin äitipuolen omasta toiminnasta. Kahdessa ensimmäisessä suurin syy epäonnistumiseen olivat lapset ja kolmannessa biologisen äidin käytös aiheutti perheelle paljon ongelmia. Seuraavassa esimerkissä odotusten epäonnistumisen syynä onkin äitipuoli itse. Hän on luultavasti lukenut naistenlehtien kirjoituksia, koska hänellä on kovia odotuksia omien tunteidensa suhteen. Niissä äitipuoli usein kehuu, kuinka hän rakastaa miehensä lapsia kuin omiaan. Äitipuoli kuvitteli rakastavansa puolison lasta kuin omaansa, mutta joutui pettymään, koska näin ei tapahtunutkaan. Hän kokee kuitenkin kiintymystä lapseen, minkä vuoksi odotusten epärealistisuus tuskin muodostuu kovin suureksi ongelmaksi uusperheelle.

"alun alkaen mä muistan sen että mä oon ollu 100% varma, että kun kun mä siihen lapseen tutustun niin mä rupeen rakastamaan sitä niinkuin omaani ja tämä ei ole toteutunut, et mä en koe minkäänäköstä sellasta sellasta rakkautta ... et se on enemmän joku kiintymys tai sellanen." (haast. 6)

Toiseen kategoriaan kuuluvat äitipuolet lähtivät suhteeseen avoimin mielin. Heillä ei ollut suurempia odotuksia uusperheeseen muuttaessaan. Heillä ei ollut positiivisia odotuksia perhe-elämän suhteen, kuten ei myöskään negatiivisia. Ensimmäisen esimerkin haastateltavan ajatukset uusperheestä ovat neutraalit. Hän tiedosti olevansa osa uusperhettä ja toteuttavansa toisen aikuisen roolia uusperheessä. Hän ajatteli arjen pyörivän normaalisti. Lainauksen perusteella äitipuolella ennakkokuva uusperheen elämästä on positiivinen. Luultavasti todellisuudessa asiat eivät ole sujuneet ihan näin helposti, vaan perheenjäsenten on pitänyt tehdä työtä sen eteen, että asiat on saatu pyörimään omalla painollaan.

"no tota mulla ei varmaan niinku ollu sillain varsinaisesti mitään odotuksia sen suhteen, et mul oli enemmänkin niinku semmonen semmonen niinku käsitys, että että et mä oon niinku osa tämmöstä uusperhettä ja ja mä oon niinkun toinen aikuinen täs perheessä ja siinä se suunnilleen, et siinä se niinku se arkki sitten pyörii." (haast. 4)

Seuraavan haastateltavan lainauksesta huomaa, että äitipuoli ei ollut ajatellut asioita syvällisemmin ennen uusperheeseen muuttoa. Hän toteaa, että hänellä ei oikeastaan ollut mitään odotuksia. Hän ajatteli asioita ainoastaan parisuhteen kautta eikä ollut ajatellut, että samaan pakettiin kuuluvat myös lapset. Aiemmin samassa luvussa haastateltava kertookin, että hän ei enää ottaisi sellaista miestä, jolla on lapsia. Äitipuoli on kuitenkin ajan myötä sopeutunut myös lasten läsnäoloon, koska uusperhe on edelleen koossa.

"ei mulla kyllä varmaan ollu hirveesti mitään odotuksia (naurua), mulla ei ollu kyllä niinku harmainta aavistusta siitä, että mitä se on niinku se arkki tällasessa perheessä, mutta ei mulla niinku mitään odotuksia oikeestaan ollut, et jotenkin mä en vaan niinku ehkä tajunnu ihan niinku kongreettisesti sitä, että ne

lapset kuuluu sitten siihen pakettiin, et kuitenkin kun siihen oli lähteny niin lähtökohdastesti sen parisuhteen takia.” (haast. 8)

Asioilla voi olla myös onnellinen loppu. Kolmannessa kategoriassa ovat äitipuolet, joilla oli negatiivisia odotuksia uusperhe-elämän suhteen. Heillä on ollut uusperheeseen muuttaessa jonkinlainen ennakkokäsitys, koska he kertovat pelänneensä, miten heidät otetaan perheessä vastaan. He tiedostivat, että uusperhe ei ole tavallinen perhe ja sen vuoksi perheessä saattaa esiintyä jotain ongelmia. Mahdollisesti lapset eivät hyväksy uutta äitipuolta, äitipuolen toimintatapoja ei hyväksytä tai äitipuolen on itse vaikea sopeutua perheeseen. Pelot ovat kuitenkin olleet turhia ja äitipuolien sopeutuminen ja kotiutuminen perheeseen on tapahtunut ilman suurempia ongelmia. Onko mutkattoman sopeutumisen syynä ollut ennakkovalmistautuminen? Äitipuolet ovat osanneet varautua ongelmiin ja sen vuoksi ne on osattu selvittää jo heti alkuvaiheessa. Vai olisiko sopeutuminen sujunut yhtä hyvin ilman ennakko-odotuksiakin?

Ensimmäinen haastateltava kertoo, että hän pelkäsi enemmän kannausta alkuvaiheessa. Alkuvaiheessa kannausta esiintyikin, mutta niistä on selvitty. Äitipuoli uskoo lapsen iän vaikuttaneen siihen, että ilman suurempia ongelmia selvittiin. Uskon kuitenkin, että myös äitipuolen ennakko-odotuksilla on ollut vaikutusta. Koska hän osannut varautua ongelmiin, niihin on tartuttu heti niiden ilmaantuessa ja ongelmat on saatu ratkaistua. Ilman ennakkovarautumista ongelmat voivat tulla niin yllättäen, ettei niihin aluksi edes kiinnitetä huomiota. Kun ne vihdoin huomataan, ongelma on jo niin paha, että sen ratkaiseminen vaatii paljon työtä.

”mä odotin että molemmat tottuu siihen perhe-elämään, joo on varmaan toteutunu, että mä pelkäsin enem mä odotin niinku enemmän kannausta, koska niitä siinä alkuvaiheessa oli, mutta tota varmaan varmaan se, että lapsi oli alle kymmenen vuotias silloin niin se autto ... mut, et joo öö kyl mä oon sitä mieltä et odotukset niinku sillä tavalla toteutu.” (haast. 5)

Toinen haastateltava oli varautunut lasten negatiiviseen suhtautumiseen häntä kohtaan. Hän pelkäsi, että lapset eivät usko häntä, koska hän ei ole lasten biologinen äiti. Siitä ei kuitenkaan ole tullut ongelmaa missään vaiheessa. Kyseiselle haastateltavalle tuli kuitenkin yllätyksenä uusperhe-elämän raskaus. Hän ei osannut kuvitella etukäteen kuinka paljon energiaa lapsiperheen elämän pyörittäminen vie. Koska se on raskasta lasten biologisille vanhemmillekin, niin ymmärrettävästi se on vielä raskaampaa lasten kanssa elämään tottumattomalle äitipuolelle. Perhe-elämän raskaus ei kuitenkaan ole hänelle iso ongelma, koska lopussa hän toteaa, että päivääkään en vaihtaisi pois. Vaikka kyseinen äitipuoli olisi tiennyt jo ennakkoon kuinka raskasta uusperheessä eläminen on, en usko, että se olisi estänyt häntä muuttamasta uusperheeseen.

"mä pelkäsin ehkä vähän enemmän sitä, et mitä lasten kanssa tästä elämästä tulee, että ei niin, ettenkö mä pärjäis, mut et tuleeko just niitä, et sä voi määrätä ku sä et oo mejän äiti ja niin edespäin kommentteja ... mut ei siit oo tullu mitään isoo ongelmaa missään vaihees ... et se on ehkä oikeestaan ollu helpompaa, ku mä olen luullu, toisaalta myöskin monella tavalla huomattavasti raskaampaa, ku mä olen luullu ... siin menee paljon energiaa ja keskittymiskykyä kaikkee menee siihen siihen, et saa sen koko homman sujumaan ja ja pyörimään niinku sillä tavalla et itte on tyytyväinen ... mut et en mä kyl päivääkään pois vaihtais." (haast. 9)

Kolmannella kategoriaan kuuluvalla haastateltavalla oli myös negatiivisia odotuksia. Hän pelkäsi torjuntaa ja sitä, ettei saa hyväksyntää osakseen. Hän ajatteli myös, ettei hänen toimintatapojaan ja kulttuuriaan hyväksytä uusperheessä. Pelot osoittautuivat kuitenkin turhiksi ja kaikki sujui loppujen lopuksi ilman ongelmia.

"mul oli varmaan negatiivisempii odotuksii mitä sitten olikaan että mä ehkä tota noin niin pelkäsin pelkäsin paljon niinku sitä semmosta torjuntaa ja ja sitten tota noin niin semmosta etten saa osakseen sitä hyväksyntää ... ja sit myöskin se, että ää nimenomaan sitä mun toimintatapaa mun kulttuuria ei hyväksytä täällä täällä tota noin perheessä, mun tapojani toimia, tehdä asioita, et se myöskin sit toisinpäin, et et se meni loppujen lopuks mutkattomastikin." (haast. 10)

Neljäntenä kyseiseen kategoriaan kuuluu haastateltava, joka kertoi lukeneensa ennakkoon uusperheitä käsittelevää kirjallisuutta. Kirjallisuuden perusteella hän oletti uusperheeseen muuttamisen olevan erittäin haasteellista. Hän oli tutustunut muun muassa uusperheen kehitysvaiheisiin, joiden mukaan uusperheen yhteen hitsautuminen kestää 7 vuotta. Sen perusteella hän oletti alun olevan hankala ja asioiden etenevän hitaasti. Hän odotti ilmeisesti isojakin ongelmia, koska kertoo kaiken menneen äärimmäisen paljon helpommin kuin odotti. Lopussa hän toteaa tiedostavansa sen, että ongelmia voi myöhemmin vielä ilmaantua. Kyseinen uusperhe on ollut koossa vasta puolisen vuotta, joten heidän yhteinen taipaleensa on vasta alussa.

"no mulla oli tosiaan se, että mä mä tavallaan niinkun pelkäsin paljon sitä, että miten mut otetaan vastaan ... luin jo siinä pikkasen etukäteen kaikkia, mitä nyt löyty tuolta ja niinkun kirjallisuutta niin niin mä oletin ja odotin koko ajan tästä niinku vähän hankalampaa ja, kun miettii nyt sitä, et siin on siinä yhdessä, että uusperheen niinku tämmönen hioutuminen kestää sen 7 vuotta, ni sit mä niinku aattelin, että no joo, että kattellaan nyt sitten, mitä se on, mutta meillä on kaikki menny ihan äärimmäisen paljon helpommin, kun oisin ikinä ajatellu ja se mä en niinku epäile sitä etteikö niitä ongelmia olis tulossa." (haast. 7)

6.3. Äitipuolen rooli aiheuttaa hämmennystä

6.3.1. Toinen aikuinen, hoitotäti vai taloudenhoitaja

Äitipuolen asemaa ei käsitellä laissa ja asetuksissa. Siitä saattaa seurata ongelmia, mutta usein myös vapauksia, koska äitipuoli voi luoda roolinsa varsin pitkälle itse. (Rauha 2003, 20.) Kysyinkin haastateltavilta millainen rooli heillä on uusperheessä. Vastausten perusteella äitipuolilla on

kolmenlaisia rooleja: toisen aikuisen rooli, kaverin- ja hoitotädin rooli tai taloudenhoitajan rooli. Äitipuoli ei voi määritellä rooliaan kokonaan yksin vaan roolin muotoutumiseen vaikuttavat myös puolison ja lasten suhtautuminen äitipuoleen. Puolison tulisi alusta asti tehdä lapsille selväksi, että äitipuoli kuuluu perheeseen ja on perheen toinen aikuinen. Tämä helpottaa äitipuolen roolin omaksumista, kuten seuraava haastateltava kertoo:

"no mul on ihan täysvaltanen äiti niinku äitipuolen rooli, että et mut on alust saakka enkä niin sanois et olis tarvinnu tehdä selväks vaan avomies on tehny käytöksellään sen selväks, et mä oon se toinen aikuinen, joka tässä talossa komentaa ja sitä ei kyseenalaisteta missään tilanteessa eli kyl mä oon ihan ihan täysvaltasesti niinkun toisena aikuisena siinä perheessä" (haast. 9)

Äitipuoli sanasta on käyty paljon keskusteluja ja sen tilalle on pyritty löytämään korvaavaa sanaa. Äitipuoli on kuitenkin vielä yleisin nimitys isän puolisolle, joka ei ole lasten biologinen äiti. Seuraavassa lainauksessa haastateltava haluaa käyttää äitipuoli sanan sijaan termiä perheen toinen aikuinen. Hän ei koe olevansa päävastuussa lapsista ja vierastaa sen vuoksi äitipuoli sanaa.

"no tota en kauheasti tykkää sanasta äitipuoli, koska mä en oo kenenkään äiti, että enemmän oon äiti kissoilleni kun puolisoni lapsille, että tota ehkä se on se toinen perheen aikuinen on se sana mitä haluaisin käyttää ja tota jollain tapaa se myös ehkä kuvaa paremmin sitä mun roolia kun se äitipuoli että mä en niinku koe olevani kuitenkaan niin päävastuussa siitä tai näistä lapsista." (haast. 8)

Rauhan (2003, 22) mukaan jotkut haluavat olla mukana kaikissa miehen lasta koskevilla päätöksillä, kun toiset taas jättävät mahdollisimman paljon isän hoidettavaksi. Tasavertaisen roolin saatuaan äitipuoli voi siis tarkoituksella jättäytyä taustalle. Hän ei halua astua isän varpaille, vaan antaa isän hoitaa isälle kuuluvat velvollisuudet.

"mulla on aika tasa-arvonen rooli miehen suhteen mä yritän pysyä joissakin asioissa sillä tavalla ulkopuolisena, että tota en vie liikaa liikaa niinku isältä tietyllä tavalla roolia roolia niinkun lapsen pääasiallisena kasvattajana" (haast. 5)

Kaikille toisen aikuisen roolin ottaminen ei onnistu yhtä helposti. Osalla se tulee luonnostaan heti alusta alkaen ja toisilla roolin muotoutuminen sujuu vähitellen. Roolin hidas muotoutuminen voi johtua puolisosta ja lapsista tai se voi olla äitipuolen oma valinta. Seuraavassa lainauksessa yksi haastateltava kertoo aluksi vierastaneensa äitipuolen roolia, mutta myöhemmin he ovat yhdessä rakentaneet perhettä läheisemmäksi.

"no ihan alun perin se oli varmaan semmonen kiva kun Päivi tulee kylään ... ja tota varmaan se rooli on jonkun verran muuttunu että silloin oli enempi semmonen vieras tietysti ja semmosta äitipuolen roolia ei välttämättä oo et mä oon kauheen kiinteesti kylä nykyään mukana täs perheen arjessa ja sellasessa et

alkuun se oli vähän sellasta et itekin vierasti sitä ... mutta pikkuihijaa se on menny sellaseks että tai et me niinku me ollaan ihan tietten tahtoen rakennettu semmosta perhemäistä... mutta et ihan semmonen niinku isän puoliso ja sit ihan niinku perheen jäsen nykyään selkeest, että et paremmilla kantimilla tänä päivänä” (haast. 2)

Osa äitipuolista, joko omasta tahdostaan tai muista ihmisistä johtuen, ei saavuta toisen aikuisen roolia. Toinen löytämäni ryhmä kuvailee rooliaan kaveriksi, leikkitädiksi ja hoitotädiksi. He viettävät paljon aikaa lasten kanssa, mutta aika kuluu enemmän lasten kanssa leikkiessä ja lapsia viihdyttäessä kuin lasten perustarpeista huolehtiessa. Seuraavassa lainauksessa äitipuoli haluaakin olla mieluummin kaveri kuin yhtenä ylimääräisenä vanhempana.

”tällä hetkellä mä koen, että mä olen tän pikkulapsen kaveri niinku hän itsekin aina sanoo et mä oon hänen paras kaveri, et lapsi ei ehkä tällä hetkellä itse itse tajuakaan sitä, et mä oon isin vaimo tai, että me seurustellaan vaan mä oon tavallaan leikkikaveri ,joka on sitten aina täällä valmiina ja keksimässä kaikenlaista tekemistä ... mä itsekin tykkään tavallaan siitä et mä en halua ikinä olla mikään puolikas et mä mielusti oon niin kauan aikaa, kun vaan lapsi haluaa niin hänelle tavallaan kaverina enemmän kun sellasena yhtenä ylimääräisenä vanhempana ... et vähän sellanen isosisäkömainen rooli ehkä mulla on tällä hetkellä” (haast. 6)

Biologisen vanhemman sijaan yksi haastateltava vertaa itseään hoitotätiin tai hyvin läheiseen sukulaiseen. Hän kokee omaavansa paljon vastuuta, mutta ei ole kuitenkaan biologinen vanhempi.

”mm en mä biologiseen vanhempaan mä en vois itseäni verrata mä vertaisin enemmän niinkun (...) joko hoitotätiin tai hyvin läheiseen sukulaiseen tai semmoseen, joka on paljon jolla on niinkun vastuuta, mut se ei oo kuitenkaan se biologinen vanhempi” (haast. 7)

Kaikkia omaan rooliin liittyviä asioita ei aina huomaa ajatella, vaan ne tulevat esille vasta muiden ihmisten mainitessa asiasta. Vaikka leikkitädin rooli kyseisellä hetkellä vaikuttaa hyvältä vaihtoehdolta, voi se käydä ajan myötä raskaaksi. Äitipuolen on myöhemmin vaikea omaksua toisen tasavertaisen aikuisen roolia, koska lapset ovat tottuneet siihen, että äitipuoli leikkii ja touhuu heidän kanssaan.

”mitä on kaverit nyt on sit sanonu, et mä oon ollu ehkä liian sellanen leikkitäti, että et ittepäs nyt sit käivoit itelles tollasen haudan, et nyt sä oot ikuisesti se leikkitäti, et ku se on tottunu siihen” (haast. 6)

”mun ystävä sano mulle silloin, että että sä vielä niinku suhtaudut niihin niinkun lastenhoitaja etkä niinkun niinkun samassa taloudessa asuva vanhempi, et niinkun mä yritin olla hirveen niinku no suuripiirtein niinku joku lapsenlikka olis niinku kättomassa, et ne ei telo itteensä, mut sit pitäis viihdyttää ja olla ja tehdä ja keksiä kaikkee.” (haast. 7)

Kaikilla mieluisen roolin ottaminen ei onnistu yhtä hyvin. Osa äitipuolista tulee torjutuksi eikä saa sen vuoksi haluamaansa roolia. Se, että äitipuoli ei saa haluamaansa roolia, saattaa johtua puolisoista ja lapsista tai pelkästään jommastakummasta. Raittilan ja Sutisen (2008, 47) mukaan lasten isänkin

mielipide vaikuttaa äitipuolen asemaan. Rauha (2003, 22) jatkaa, että mies saattaa haluta hoitaa lapsia itsenäisesti, koska on halunnut rinnalleen ensisijaisesti vaimon, ei lapsilleen uutta äitiä. Tilanne on siis vaikein, kun puolisosokin torjuu äitipuolen roolinhakuryitykset. Kun äitipuolen ja puolison välillä ei ole tasavertaisuutta tulee äitipuolesta perheen siivooja, ruuanlaittaja ja pyykkääjä.

"öö no mun rooli on aika hankala ja sitä on tosiaan väännetty tosi kovasti ja lähinnä minä henkilökohtaisesti koen sen että mä olen niinku lähinnä siivooja, ruuanlaittaja ja pyykkääjä ... ei oo niinku mun ja miehen välillä semmosta niinku tasavertaisuutta, että me oltais kaks päättävää aikuista tässä talossa ... että musta tuntuu lähinnä että mä olen vain siivooja täällä ja ruuanlaittaja ja tekijä." (haast. 3)

Seuraavaa lainauksessa tulee esille, ettei puolison esimerkkikään aina riitä toisen aikuisen roolin saavuttamiseksi. Varsinkin teini-ikäisillä lapsilla on yllättävän paljon vaikutusvaltaa äitipuolen roolia luotaessa. Vaikka puoliso pitää äitipuolta äitinä, kokee äitipuoli silti olevansa lasten taloudenhoitaja.

"no no tota se varmaan riippuu keneltä sitä kysyis, että mun miehen mukaan mä oon meidän kaikkien mamma ja äiti ja en tiiä, mitä lapset vastais jos niiltä kysyis, niille on varmaan ehkä vähän semmonen epäselvä se mun rooli ja aina vaan, vaikka on näin kauan asuttu yhdessä ja tota mä itse koen hyvin usein, että että mä oon mun mieheni vaimo, mutta mä oon lasten taloudenhoitaja." (haast. 1)

6.3.2. Innokas, vetäytyvä vai joustava äitipuoli

Rauha (2003, 22–24) jaottelee äitipuolet innokkaiisiin, vetäytyviin ja joustaviin. Innokas äitipuoli käyttäytyy kuten lapsen vanhempi ja hoitaa vanhemman tehtäviä, kuten kuljettaa lasta päiväkotiin ja harrastuksiin. Hän ei välttele tilanteita, joissa biologinen äiti on mukana. Äitipuoli on saanut kasvatustuon kokonaan tai pääosin isän luovuttaessa sen hänelle. Ainoastaan yksi haastattelemani äitipuoli kokee kuuluvansa innokkaiisiin äitipuoliin, hänkin tosin hieman epäroin asian suhteen. Hän vertaa itseään biologiseen äitiin.

"kyllä mä varmaan kyl mä varmaan lähinnä olisin sen joustavan ja innokkaan siitä välimaastosta, et enhän mä nyt ihan tietenkään ihan kaikkeen maholliseen tunge, mut sinänsä käytettävissä tietyllä tavalla mä oon kyllä melkein melkein mihin vaan ihanku mä olisin todella ihan se biologinen äiti, että et kyl mä ehkä varmaan voim sinne innokkaaseen itseni laskee." (haast. 9)

Vetäytyvä äitipuoli puolestaan jättää kasvatusratkaisut isän vastuulle, eikä päätä arkisistakaan asioista. Äitipuoli olettaa isän ottavan valtaosan perinteisestä äidin roolista ja jättää runsaasti tilaa lapsen biologiselle äidille pitäen selvänä, että äiti on aktiivisesti mukana lasten elämässä. Vetäytyvä äitipuoli ei myöskään edusta perhettä kodin ulkopuolisissa asioissa ja lasten ollessa perheessä hän saattaa puuhata omiaan. (Rauha 2003, 23–24.) Muutama haastateltava kuvaili itseään vetäytyväksi

äitipuoleksi. Vetäytyminen tulee kuitenkin yleensä esille vain joissain tietyissä tilanteissa eikä siis ole pysyvä toimintatapa.

"mä veik mä sanoisin et mä oon kylläkin niinku en ole en voi kyllä sanoa olevani innokas enkä niin kauheen joustavaakaan niin sanon sitten se se mikäs se onks se vetäytyvä... niin sitten, kun kotona ollaan ni saattaa olla sitten vetäytyvä vetäytyvämpi." (haast. 4)

"ja tota niin joissakin asioissa mm tavallaan olen hiljaa ja vetäydyn ja annan lapsen ja isän hoitaa asian keskenään sitten." (haast. 5)

Rauhan (2003, 24) mukaan joustava äitipuoli on valmis ottamaan kasvatusvastuuta ja haluaa olla hyvä äitipuoli. Hän liikkuu lasten kanssa kodin ulkopuolella, mutta jättää viralliset asiat isälle. Hän on riittävästi läsnä lapsipuolilleen, mutta ei koe, että hänen täytyy olla jokaisen tilanteen keskipiste tai edes mukana. Suurin osa äitipuolista ei kuitenkaan osannut antaa yhtä vastausta kysymykseen, vaan kertoivat, että toimintatapa vaihtelee tilanteen mukaan. Välillä he ovat innokkaita ja joissain tilanteissa taas vetäytyviä. Loppujen lopuksi useampi koki kuitenkin olevansa joustava.

"ihan mihin vaan vähän riippuu päivästä (naurua) mielellään kyllä vetäydynkin välillä, mutta enkä mä nyt varmaan niin innokas oo et on ihan niinku onnessaan et ihanaa et pääsee leipomaan noitten kaa, et varmaan joustava on ehkä lähin sitten." (haast. 2)

"kyllä mä varmaan eniten oon joustava ... mut sit toisinaan joskus tulee vetäydyttyä, että mä en vaan jaksa leikkiä ja olla ilonen ... no mut noi kaikki sopii mut ehkä eniten noista joustava mä luulisin." (haast. 6)

6.3.3. Rooliin liittyviä ongelmia

Vaikka äitipuoli kokisikin saaneensa toisen aikuisen roolin perheessä, ei elämä silti välttämättä suju ilman ongelmia. Monet normaaliin arkeen kuuluvat asiat, kuten perheen arkeen osallistuminen, asioista päättäminen, auktoriteettiaseman ottaminen ja äitipuolen ilkeäksi leimaaminen aiheuttavat ongelmia. Se miten näihin ongelmiin suhtaudutaan vaikuttaa paljon siihen, miten äitipuoli viihtyy perheessä. Perhe-elämään tottuneen puolison on vaikea asettua äitipuolen asemaan ja ymmärtää, kuinka paljon uusperheeseen muuttavan äitipuolen elämä muuttuu yhtäkkiä. Sen vuoksi puoliso saattaa odottaa äitipuolelta liian paljon ja liian nopeasti, mikä tekee äitipuolen olon tukalaksi.

"oli paljonkin alkuun sillain, että ville ehkä odotti, et mä oisin niinku osallistunu enemmän kaikkeen niinku automattisesti ikään kuin hänhän on kuitenkin niinku, ku perheestä, että tottunu siihen, et äiti hoitaa tai, että yhdessä hoidetaan ja sillain, et enhän mähän sanoin monesti et eihän ne on sun lapsia, et sä hoidat ne tavallaan, et en mä nähny välttämättä mun velvollisuudeks niinku tehdä mitään, mut että oikeestaan mitään niinku asioita, et ne oli mun mielestä niinku villen lapsia." (haast. 2)

Yksi äitipuolen asemaa hankaloittava asia on, ettei hän ole biologinen vanhempi. Lapset yleensä rakastavat biologista vanhempaansa riippumatta siitä millainen hän on. Äitipuolen sen sijaan pitää omalla käytöksellään ja teoillaan ansaita lasten hyväksyntä. Yksi äitipuoli kuvailee kohtaamaansa ongelmaa pelikorttien puuttumisena. Hänellä ei ole samalla tavalla valtaa lasten kasvattamisessa kuin biologisilla vanhemmilla. Hän kokee myös saavansa paheksuntaa ja kiitosta eri tavalla kuin biologiset vanhemmat.

"mä käytän tämmöst, et mul ei oo samalla tavalla pelikortteja käytettävissä, kun ehkä niinku biologisil vanhemmil on oon siinä niinkun kasvatuksen tukena (naurahdus) ja ja helpommin sitten ehkä saan erilaisii niinku myös osaksensa niinku eri tavalla ehkä semmosta eri tavalla kiitosta ja paheksuntaa, kun tämä taas vanhemmat saa." (haast. 10)

Lapsiperheissä useimmiten aikuiset pitävät kuria ja käyttävät valtaa. Koska äitipuoli on useimmiten perheessä toinen aikuinen, tulisi hänellä olla samanlainen auktoriteettiasema kuin isälläkin. Tämän auktoriteettiaseman ottaminen ja saaminen on kuitenkin haasteellista. Varsinkaan vanhempien lasten ei ole helppo hyväksyä sitä, että perheeseen tulee uusi aikuinen määräilemään. Seuraavassa esimerkissä auktoriteettiaseman ottamista vaikeuttaa myös se, että isä pitää perhettä ikään kuin ydinperheenä.

" niin se auktoriteetti on niinkun välillä vähän kysymysmerkki ja varsinkin lapset sitä niinkun kyseenalaistaa hyvin usein ja ja tota niin ja ja sitten mä oon kokenu, että se mun avomies avomiehellä on aika semmonen ruusunen kuva tästä niinkun perhe-elämästä, että tää on niinku ikäänkun ikäänkun ydinperhe, et ei täs niinku mitään ongelmii oo ja melkein ku mä oisin niinku lasten äiti suuripiirtein." (haast. 4)

Uusperheiden ongelmat eivät ole aina pelkästään perheen sisäisiä, vaan ongelmia tulee myös perheen ulkopuolelta. Yksi ulkopuolelta tuleva ongelma on muiden ihmisten ymmärrys asiasta. Ongelmana on, etteivät muut ihmiset ymmärrä tilanteen haasteellisuutta. Muut kuvittelevat uusperheen olevan ydinperheen kaltainen. Haastateltava toteaaakin seuraavassa lainauksessa, että nyökkäily ja myöntely on usein helpompaa kuin tilanteen tarkempi selittäminen.

"sitä tuntuu että ei varmaan kauheen moni joka ei niinkun oo vastaavassa tilanteessa niin ei ymmärrä sitä mitä siinä on olla... niin jos heillä on lapsia itellänsä niin heidän on ihan hirveen vaikeeta ymmärtää se niinkun rooli ,mitä itte oot, koska sä et oo kuitenkaan se biologinen äiti, mutta sä oot et niinkun et ajatukset ei oo samanlaisia ja sitten on niinkun hirveen vaikee niinkun löytää sieltä niinku semmonen, että kuinka mä voisin selittää tämän asian ja ennemmin tulee sitten monta kertaa vaan niinku nyökkäiltyä ja myönnettyä sitä mitä niinku ulkopuoliset odottaa ihan vaan sen takia et se on helpompaa (naurahdus)." (haast. 7)

Äitipuolista puhuttaessa tulee usein esille termi ilkeä äitipuoli. Saduissa, kuten Tuhkimossa ja Lumikissa, esiintyy ilkeä äitipuoli. Rosenholmin (1989, 120) mukaan useimmat Tuhkimon kuulleet

pikkutyöt ovat valmiita vannomaan, ettei heistä koskaan tule ilkeän äitipuolen kaltaisia. Siitä huolimatta osa äitipuolista muuttuu ilkeäksi. Vastoin ennako-odotuksiani äitipuolen ilkeys ei noussut esille kuin kahdessa haastattelussa ja niissäkään äitipuoli ei ollut ilkeä.

Molemmissa tilanteissa oli puhuttu, että muuttuuko äitipuoli uuden tilanteen myötä ilkeäksi. Tilanteen muuttuminen ei kuitenkaan kummassakaan tapauksessa muuttanut äitipuolta ilkeäksi. Ensimmäisessä tapauksessa äitipuoli ja isä saivat yhteisen lapsen. Perheessä oli leikkimielisesti puhuttu, että muuttuuko äitipuoli lapsen syntymän myötä ilkeäksi. Lapset olivat kuitenkin todenneet, ettei äitipuoli koskaan ole ollut heille ilkeä. Toisessa perheessä puheenaiheena oli äitipuolen ja isän naimisiinmeno. Yksi lapsista oli huolissaan, muuttuuko äitipuoli naimisiinmenon jälkeen ilkeäksi. Äitipuoli kuitenkin vakuutti, että sama ihminen hän on naimisiinmenon jälkeenkin. En kysynyt haastateltavilta suoraan mitään äitipuolen ilkeydestä, vaan kyseiset lainaukset tulivat esille muiden teemojen yhteydessä. Mahdollisesti tästä johtuen aihe jäi niin vähäiselle huomiolle haastatteluissa.

"siinähan on vähän semmonen ilkeä äitipuoli osasto aina niin naurettiin sitten, et joo mustakin tulee semmonen ilkeä äitipuoli sitten, ku must tulee äiti ... niin ne (lapset) sitten vaan naureskeli, joo voit sä olla, mutta et sä kyllä ilkeä meille oo ikinä ollu." (haast. 2)

"joskus me ollaan käyty keskustelua äitipuolesta tai tai muuta, et mitä se tarkoittaa, keskimäinen oli sitä mieltä, et siin on vähän semmonen tarujen se paha äitipuoli ja hän oli sit vähän huolissaan ... et entäs jos me mennään naimisiin niin must tulee sit äitipuoli, mä sanoin, et joo mut ku ei se tarkota mitään, et sama Liisa mä olen edelleen." (haast. 9)

6.3.4. Äitipuolien rooliristiriitoja

Raittilan ja Sutisen (2008, 26–27) mukaan uusperheen aikuinen on usein epävarma siitä mitä häneltä odotetaan. Kuuluuko hänen huolehtia käytännön arjen sujumisesta vai reagoida pelkästään pyyntöihin. Äitipuolet ovat siis epävarmoja siitä, miten toteuttaa omaa rooliaan. Seuraavissa lainauksissa haastateltavat kertovat vaikuttamisen ja asioihin puuttumisen ongelmista. He eivät tiedä mihin asioihin voivat vaikuttaa, koska eivät ole biologisia vanhempia. He myös pohtivat, mistä asioista heidän kuuluu huolehtia ja mistä ei. Osa on suoraan sitä mieltä, että eivät voi sanoa mielipidettä esimerkiksi lasten koulujuttuihin. Heidän pitää myös pohtia tarkasti mitä sanovat ja miten toimivat lasten kanssa.

"mä en vielä tiedä oikeen mihin, et mä en tiedä, että kuinka paljon mä saan sanoa ja vaikuttaa asioihin ja, että onko tarkoituksena se, että jos mä oon tavallaan ottanu tän paketin elääkseni niin tarvii mun hyväksyä ihan kaikkiä tavallaan niellä purematta, et se on aika hankala vielä, et mä en tiedä oikein, että mistä asioista mä saan sanoa ilman, et mä kuulostan tai olen ilkeä tai itseks." (haast. 6)

"mulla ei ole niinkun mitään virallista roolia tai siis semmosta virallista, et mä en voi sanoa mielipidettäni lasten vaikka koulujuttuihin tai tämmöseen niin mä en hirveesti ota siitä edes niinku silleen tuota niin mä en edes yritä puuttua semmosin asioihin." (haast. 7)

Yksi haastateltava koki erittäin suureksi ongelmaksi sen, ettei hänelle anneta tasavertaista päätösvaltaa. Hänen mukaansa lasten isän ja äidin perheet ovat erilliset ja äitipuolella pitäisi olla päätösvaltaa omassa perheessä myös lasta koskevilla asioissa.

"mä oon se joka luotsaa kumminkin tätä taloa ja pitää sitä nyt tavallaan niinku huushollia pitää pystyssä, mutta sitten kumminkin niinku ei anneta siinä sitten sellasta niinku, kunkas mä nyt sanoisin niinku tasavertasta päätösvaltaa ... kyllä se on niinku tämä perhe on omansa ja he perhe on omansa, mutta tässä tapauksessa se mä en en koe että se toteutuu sillä tavalla ... että ku ei oo sitä niinku kaikki roolit on epäselviä sitten mies on vielä sanon, että mulla ei saa olla mitään valtaa tässä talossa niin se on aika hankala sitten niinku toteuttaa sitä toisen vanhemman roolia tai toisen aikuisen roolia." (haast. 3)

Raittilan ja Sutisen (2008, 25–26) mukaan äitipuolen tulee miettiä miten tässä perheessä, näiden lasten ja puolison kanssa ollaan äitejä ja isiä. Uusperheen aikuinen joutuu miettimään odotetaanko hänen olevan samanlainen kuin biologiset vanhemmat tai jotain muuta. Yksi haastateltava kertookin olevansa ihan hukassa roolinsa suhteen.

"mun rooli on niinku tässä kuvassa ihan hukassa ... sitten mä niinku ajattelen, että mikäähän mun homma oikeen niinku tässäkin on, että ku en mä oo äiti enkä mä tavallaan oo äitipuoli ja sitten tavallaan niinku tuntuu, että mä en oo se tasavertanen toinen vanhempikaan." (haast. 3)

Varsinkin uusperheen alkuvaiheessa hämmennystä aiheuttaa myös tilanteen muuttuminen. Äitipuolen elämä saattaa muuttua kertaheitolla radikaalisti, kun hän muuttaa uusperheeseen. Ainakin lasten kanssa asuminen on monille äitipuolille uutta. Uuteen tilanteeseen sopeutuminen ei onnistu kertaheitolla, vaan se vaatii aikaa. Yksi haastateltava pohtii viettääkö hän liikaa aikaa lapsen kanssa, kun toinen taas ajattelee viettävänsä liian vähän aikaa lasten kanssa.

"niin tupsahtaa siihen ja apua nyt mulla onkin täs tällanen lapsi ja nyt mun pitäis jotenkin osata jotenkin olla tässä niinku lasten kanssa ollaan ja apua apua ja se on sitten miehen lapsi ja mitä toi mies nyt aattelee, ku mä tän kanssa leikin ja ooks mä nyt ominu tän lapsen ku mä leikin sen kans liikaa." (haast. 6)

"no ehkä sit se läsnäolon on tavallaan se määrä on niinku mulle semmonen semmonen niinku ristiriitainen asia, et miten paljon niinku mun pitäis niiden lasten kanssa olla ja tehdä niinku yhteisiä juttuja ja olla niinku läsnä ja sitten eräs on sitten, se et miten paljon mä jaksan sitä." (haast. 4)

6.3.5. Velvollisuuksia, mutta ei oikeuksia

Rauhan (2003, 26) mukaan äidit voidaan jakaa biologisiin, psykologisiin ja sosiaalisiin äiteihin. Äitipuoli ei ole koskaan lapsipuolensa biologinen äiti, mutta lapsen sosiaalinen ja psykologinen äitiys voi olla miten tahansa jakautunut äitipuolen ja äidin kesken. Isän luona asuvan ja äitiään

harvoin tapaavan lapsen äitipuoli saattaa saada sosiaalisen äitiyden kokonaan. Äiti säilyttää kuitenkin biologisen ja psykologisen äitiyden. Lapsi saa käytännössä hoivan äitipuolelta, mutta pitää kuitenkin biologista äitiä äitinään. Negatiivisesti ajateltuna näissä perheissä äitipuolet tekevät työt, mutta toinen nainen saa äidille kuuluvat palkkiot. Seuraavissa lainauksissa kaksi äitipuolta tuovat esille Rauhan esittelemän negatiivisen tilanteen, jossa velvollisuuksia kyllä riittää, vaikka äitipuolella ei olekaan äidin oikeuksia.

"kyllähän se niinku ku tuntu välil et niit velvollisuuksia kyllä tulee vaik kuin paljon, mut ei oo mitään oikeuksia sitten taas."(haast. 2)

"välillä mul on semmonen olo et mä oon enemmän äiti ku äiti ite eli siin on ehkä se ristiriita niinkun, koska mul ei oo valtaa, valtaa päättää asioista mul ei oo valtaa tai mä en oo, mul ei oo sinänsä mul ei oo äidin oikeuksia, mutta välillä musta tuntuu siltä, et mul on kaikki äidin velvollisuudet."(haast. 9)

6.4. Biologinen äiti uusperheen ongelmana

Koska uusperheeseen kuuluu lapsia, on kuvioissa useimmiten mukana myös lasten muualla asuva biologinen vanhempi. Tässä tutkimuksessa se on lasten biologinen äiti. Yksi haastateltava toteaa asian ytimekkäästi:

"se tulee se ex-vaimo siinä samassa niinku kaupassa eikä siitä ikinä pääse eroon (naurua)." (haast. 1)

Koska lapset asuivat vuorotellen isän ja äidin luona, äiti vaikuttaa välillisesti myös uusperheessä tapahtuviin asioihin. Äitipuolen ja äidin suhde on usein monimutkainen, koska äitipuoli tavallaan ottaa äidin paikan lasten ollessa isän luona. Äitipuoli hoitaa samoja asioita, kuten ruuanlaittoa ja pyykinpesua isän luona, kuin äiti hoitaa omassa kodissaan. Rauha (2003, 118) toteaa, että parasta olisi, jos kaikki lapsen elämään kuuluvat aikuiset tulisivat toimeen keskenään ja pystyisivät päättämään lasten asioista yhdessä. Eniten ongelmia aiheuttava suhde on äidin ja äitipuolen välinen suhde. Kysyinkin haastateltavilta, millainen suhde heillä on lasten äitiin. Vastaukset voidaan jaotella kolmeen eri kategoriaan: he eivät tunne toisiaan, heillä on huonot välit tai heillä on ihan hyvät välit. Selkeästi eniten vastauksia tuli kohtaan heillä on huonot välit.

He eivät tunne toisiaan on neutraali vaihtoehto. Se sisältää mahdollisuuden, että äiti ja äitipuoli myöhemmin tutustuvat toisiinsa. Muutamassa haastattelussa äitipuolen ja isän suhde oli niin tuore, että sen vuoksi äitipuoli ei ollut vielä ehtinyt tutustua äitiin.

"oon pari kertaa tavannut hyvin pikasesti ja tota niin niin, mut sellaset normaali välit." (haast. 6)

"me ei olla minikäännäköissä väleissä tai siis me niinkun, me ei todellakaan olla minikäännälaisissa väleissä, ei hyvissä eikä huonoissa, et et tuota niin mä olen nähny hänet pari kertaa ... että niinkun me ollaan vähän niinku me ei niinku oltakaan." (haast. 7)

Toistensa vältteleminen saattaa olla myös äidin toive. Äiti haluaa sulkea äitipuolen pois elämästään ja tekee äitipuolelle käytöksellään selväksi, että ei halua olla tämän kanssa missään tekemisissä. Tämä on kuitenkin parempi vaihtoehto kuin huonoissa väleissä tai riidoissa oleminen. Seuraavassa esimerkissä haastateltava on hyväksynyt äidin toiveen ja he jäävät äidin kanssa toisilleen etäisiksi.

"mul ei oo siis niinku minikäännäköstä, ei ei yhtään minikäännäköstä kontaktia lapsen äitiin, että tota hän hoitaa kaikki lapsen liittyvät asiat niinku isällä ja elättää toivoa, että että mua ei koskaan olis ollutkaan (naurua) ... mä hyvin nopeasti totesin, että äiti ei taatusti halua mun kans olla missään tekemisissä ja mä oon todennu, että selvä näin mennään." (haast. 5)

Käytännössä äidin ja äitipuolen ei tarvitse olla tekemisissä keskenään. Kuitenkin, jos äitipuoli haluaa osallistua uusperheen päätöksentekoon, ovat he välillisesti tekemisissä keskenään. Tällöin vain isä toimii sanansaattajana äidin ja äitipuolen välillä. Äidin ja äitipuolen huonot välit voivat johtua siitä, että äiti ei hyväksy uutta äitipuolta. Hänen mielestään äitipuoli ei saa puuttua hänen lastensa asioihin. Myös se, että ex-mies löytää uuden puolison, voi olla vaikeasti hyväksyttävä asia äidille. Rauhan (2003, 177) mukaan äiti voi käyttää lapsia aseina ja manipuloida heidät äitipuolta vastaan. Seuraavassa esimerkissä äiti suhtautuukin jopa vihamielisesti äitipuoleen ja haukkuu äitipuolta lasten kuullen. Lapset omaksuvat helposti äidin puhettavan ja tässä perheessä onkin käynyt jo niin, että vanhin lapsi haukkuu äitipuolta samalla tavalla kuin äiti. Äiti yrittää myös kaikin tavoin saada äitipuolen ja isän eroamaan toisistaan.

"nykyään ni tulee tosi vihasia tekstiviestejä, että pysy kaukana ja älä puutu niiden lapsien asioihin, lasten asioihin, mikä sitten on tosi ikävä juttu, koska sehän liittyy myös lasten käyttöseen ja lasten suusta rupee kuulumaan näitä ihan samoja kommentteja ... hän on niinku soitellu mun miehelle, et meidän täytyy erota, koska mä en rakasta hänen lapsiaan tarpeeks ja meidän suhteesta ei voi sen takia tulla mitään." (haast. 8)

Toinen haastateltava kertoo, että äiti ei puhu mitään, jos hän on miehen mukana. Taas äidin ja isän ollessa kahdestaan hän puhuu miehen kanssa normaalisti. Kyseinen äiti siis osoittaa haluttomuutensa olla tekemisissä äidin kanssa sillä, että hän ei puhu äitipuolelle mitään.

"se ei koskaan puhu mitään jos mä oon paikalla ... hänel ei oo kyl sit mitään asiaa silloin ku mä oon mukana, mut sit ku mä en oo mukana ni hän onnittelee villeä ... tai jotain muuta." (haast. 2)

Tilanne saattaa olla myös toisinpäin eli äitipuoli ei halua olla tekemisissä äidin kanssa. Äitipuoli saattaa kokea, että äiti yrittää tunkeutua uusperheeseen ja sen vuoksi äitipuoli haluaa sulkea äidin uusperheen ulkopuolelle. Äitipuolen vihamielinen suhtautuminen äitiin on ymmärrettävää silloin,

kun äiti yrittää väkisin tunkeutua uusperheeseen. Äiti ei ymmärrä, että uusperhe ja äidin ja lasten muodostama perhe ovat nyt erilliset. Seuraavassa lainauksessa haastateltava kertoo, miten äiti tuli uusperheen kotiin katselemaan verhoja ja pöydällä olevia papereita.

"kun mä huomasin, että vaikka mies on töissä ja lapset vetää sitä exää tänne ja hän alkaa täällä kättelemään verhoja ja kattamaan mitä papereita on pöydällä, niin siinä vaiheessa mulla niinku tuli se, että nyt niinku hänen täytyy mennä pois tästä elämästä." (haast. 3)

Aiemmista lainauksista poiketen äitipuolella ja äidillä voi olla myös ihan hyvät välit. Hyviä ystäviä heistä tuskin koskaan tulee, mutta he pystyvät soittamaan toisilleen tarpeen vaatiessa, eivätkä yhteiset juhlatkaan tuota heille ongelmaa. Ongelmattomien välien saavuttaminen vaatii sen, että molemmat, sekä äiti että äitipuoli, hyväksyvät nykyisen tilanteen. Äiti on hyväksynyt sen, että ex-mies on löytänyt uuden puolison ja äitipuoli hyväksyy sen, että äiti on yhä osa miehen ja lasten elämää. Tällaista tilannetta ei yleensä saavuteta hetkessä, vaan sen muodostuminen saattaa viedä pitkänkin aikaa. Ensimmäisessä lainauksessa haastateltava kuvaileekin suhdettaan äitiin nykyterminologian mukaisesti facebook - ystävydeksi.

"kyllä mä voin hänelle (äidille) soittaa nykyään ja hän voi soittaa mulle, jos tulee asia, mutta mutta tota ei me nyt niinkun facebook-ystävyyttä lähempänä olla toisiamme." (haast. 1)

"perhejuhlissa me ollaan, jos on just mitä lie konsertteja ja ja esityksiä ja kevätjuhlia niin kyllä me ollaan kaikki siellä yhtä aikaa myöskin äidin äidin uus uus miesystävä poikaystävä niin on nyt myöskin sitten, et me ollaan kaikki neljä paikalla eikä se tunnu olevan kenellekään onneks mikään kauhee kauhee järkytys." (haast. 9)

Äidin ja äitipuolen keskinäisen suhteen lisäksi, äidin olemassaolosta saattaa aiheutua monenlaisia ongelmia uusperheelle. Äiti saattaa tunkeutua uusperheeseen, hän ei hyväksykään yhdessä tehtyjä sopimuksia, hän määrää kaikista asioista, hänellä on utopistisia visioita tulevaisuudesta tai hän tahallaan häiritsee uusperhettä.

Raittilan ja Sutisen (2008, 93) mukaan eron jälkeen lasten äiti saattaa jatkaa elämäänsä kuin hän ja hänen entinen miehensä olisivat yhä naimisissa. Hän piipahtaa joskus kutsumatta miehen kotiin toimittamaan jotain asiaa, soittelee entiselle miehelleen ja keskustelee pienimmistäkin lasten elämää koskevista asioista isän kanssa. Äidin arvattomuuden takia uusperhe joutuu olemaan koko ajan varpaillaan. Äidin tunkeutuminen perheeseen on osittain selitettävissä Sutisen (2005, 141–142) esittelemillä kehyksillä. Uusperheessä asuva lasten isä kuuluu samanaikaisesti kahteen eri kehykseen: entisen puolison edustamaan biologiseen kehykseen sekä nykyisen puolison kanssa luomaan perhekehykseen. Äitipuolet kokevat tilanteen niin, että biologiset äidit tunkeutuvat

uusperheeseen. Äitipuolet hämmentyvät perhekehityksen toimimattomuudesta, koska lasten muualla asuva vanhempi tulee kehityksen sisäpuolelle.

Isän mielestä äidin ajoittainen vierailu uusperheen luona on ihan normaalia. Hän on tottunut äidin läsnäoloon, koska he ovat aiemmin asuneet yhdessä. Ongelmaksi äidin vierailut muodostuvat siinä vaiheessa, kun äitipuoli muuttaa asuntoon. Äitipuolen on vaikea hyväksyä sitä, että äiti tulee uusperheen kotiin kestittämään vieraita ja katselemaan lasten vaatekaappeja. Äitipuolen mielestä ne kuuluvat nyt hänen tehtäviinsä eikä sen vuoksi hyväksy äidin läsnäoloa asunnossa. Seuraavissa esimerkeissä haastateltavat kertovat, miten äidillä oli aiemmin lupa tulla isän kotiin järjestelemään asioita.

"niil oli vaan se oma tapa niinku hoitaa ja et äiti kävi tääl kattomas lasten vaatekaappei ja sellasta, ni se ei vaan enää sit onnistu, ku tulee sitä muuta perhettä tai uus puoliso." (haast. 2)

"jos lapsilla oli jotakin juhlia syntymäpäiviä rippijuhlia jotakin sellasta ni se äiti tuli tänne niinku omaan taloonsa leipomaan kakut laittamaan kahvit kestittämään vieraat ... äiti sai niinku tavallaan tulla tänne ja laittaa vähän verhoja suoraksi ja kattoo onko laskuja mitä ja näin." (haast. 3)

Kutsumattomien vierailujen lisäksi äiti haluaisi usein muutenkin vaikuttaa uusperheen elämään. Äidit eivät aina ymmärrä, että lasten ollessa isän luona, isä ja äitipuoli huolehtivat lapsista. Muutamassa haastattelussa tuli esille, että äiti yrittää vaikuttaa siihen, miten isän luona toimitaan. Äiti haluaisi siis päättää kaikki lasta koskevat asiat. Ensimmäisessä lainauksessa haastateltava kertoo, että äiti haluaisi kertoa isälle hyvin tarkkaan, mitä tämän pitäisi tehdä. Isä ei kuitenkaan anna äidin ohjata toimintaansa. Toisessa puolestaan äiti ei ymmärrä vielääkään, että isä huolehtii lapsista, kun lapset ovat isällä ja äiti silloin, kun lapset ovat äidin luona.

"äiti haluaisi kertoa isälle aina hyvin tarkkaan, mitä isän pitää tehdä ja äidillä on voimakkaat mielipiteet ja hän haluisi et isä teki just niinku hän haluaa ... että äiti kyllä, jos saisi tilaisuuden niin ohjaisi kaikkea lapseen liittyvää sataprosenttisesti, oli lapsi missä tahansa(aurua)." (haast. 5)

"kyllä ainakin yrittää vaikuttaa kovasti, että niinku hän (äiti) ei ehkä sitä niinku ymmärrä vieläkään täysin, että meillä tehdään niinku meillä tehdään, et me huolehditään lasten hoidosta meillä ja hän siellä hänen luonaan." (haast. 8)

Erovaiheessa äidin voi olla vaikea ajatella asioita selkeästi ja loppuun asti. Kuitenkin esimerkiksi lasten asumismuoto päätetään useimmiten heti, kun vanhemmat muuttavat erilleen. Asumismuotoa voi toki jälkeinpäin muuttaa, mutta se on hankalampaa, kun tilanne on jatkunut jo jonkin aikaa samanlaisena. Äiti saattaa myöhemmin huomata tehneensä huonoja päätöksiä ja sopimuksia ja hän haluaisi ehkä myöhemmin muuttaa niitä. Isä ei ole kuitenkaan aina myöntöväinen muutoksiin.

Seuraavassa lainauksessa yksi haastateltava tuo esille, että vaikka äiti ja isä ovat aikoinaan yhdessä sopineet lasten asumisjärjestelystä, ei äiti ole koskaan hyväksynyt sovittuja asioita.

"kyse on niinkun hänen (äidin) valinnastaan, että et mä en oo tehny sitä valintaa että missä nää lapset asuu, vaan sen on tehny nää ex-puolisot keskenään ja hän ei sitten kuitenkaan ikinä sitä niinku hyväksyny niitä omia sääntöjään." (haast. 1)

Mikäli isä ei ole ydinperheen vielä asuessa yhdessä paljoa osallistunut lasten hoivaamiseen, saattaa äiti olettaa, ettei isä pysty siihen jatkossakaan. Äiti suostuu muodon vuoksi viikko-viikko-systeemiin, koska olettaa, että isä ei pysty huolehtimaan lapsista ja asumismuotoa pitää sen vuoksi muuttaa hetken kuluttua. Taustalla voi olla myös äidin yritys mustamaalata isä huonoksi isäksi, joka ei pysty huolehtimaan lapsistaan ja samalla korostaa omaa paremmuuttaan. Äidin yllätykseksi isä ryhdistäytyykin ja alkaa huolehtia lapsistaan. Äiti huomaa suunnitelmansa epäonnistuneen ja yrittää vielä muuttaa päätöksiä, mutta isä ei enää suostu siihen. Seuraavassa lainauksessa isä oli ennen töiden takia paljon poissa kotoa, mutta eron jälkeen hän on vähentänyt työmatkoja ja viettää nyt enemmän aikaa lastensa kanssa.

"äiti on vissiin, se on niinku vissiin vähän uholla sanonu, et okei otetaan sit viikko ja viikko, ku toinen (isä) ei oo koskaan kotona, ni sit, ku se alkoikin hoitumaan ... ni se on varmaan ollu, et se on sitten yrittäny jälkikäteen sit, et voitaisko kuitenkin tehdä silleen et ne ois vaan joka toinen viikonloppu sulla, et ollu kuitenkin sille yllätys et se toimiikin." (haast. 2)

Mikäli äiti on vahva persoona ja on aiemminkin päättänyt kaikista asioista, saattaa hän hallita ex-miestään vielä eron jälkeen. Isä saattaa jopa pelätä äitiä ja antaa sen vuoksi liian helposti periksi joissain asioissa. Isän liian helpon myöntymisen taustalla saattaa olla pelko lasten menettämisestä. Isä haluaa miellyttää äitiä, jotta saa pitää lapsia luonaan joka toinen viikko. Rauhakin (2003, 177) toteaa, että äiti voi kiristää uusperhettä uhkaamalla, ettei isä saa tavata lapsiaan, jollei toimi hänen tahtonsa mukaan. Äitipuolta tilanne häiritsee, koska isä antaa äidin tunkeutua liikaa uusperheeseen ja päättää asioista. Seuraavissa lainauksissa haastateltavat tuovat esille, että isä edelleen pelkää äitiä.

"mun mies aina vaan pelkää sitä ex-vaimoonsa ... aina vaan mun mielestä niinkun liian kovasti antaa antaa myöten eikä eikä niinkun mmm eikä niinku sano vastaan ollenkaan." (haast. 1)

"villlel on varmaan semmonen tietynlainen pelko niinku edelleenkin, mun mielestä välillä sellanen mitä, jos se yhtäkkiä niinku meneekin jonnekin sosiaalitoimistoon ja hän ei saakaan pitää niitä näin paljoo." (haast. 2)

Mikäli ex-mies yrittää taistella vastaan eikä heti suostu äidin vaatimuksiin, saattaa äiti ottaa kovemmat keinot käyttöön. Yksi haastateltava kertoi, että äiti haluaa päättää asioista ja, jos se ei

onnistu puhumalla niin hän saa tahtonsa läpi kiristämällä. Siinä vaiheessa isän on pakko alistua äidin tahtoon.

"se (äiti) näyttölee semmosta auktoriteettikuva tai semmosta, että kun äiti nyt päättää, että tää juttu on näin niin sitten tehdään näin ... ja jos se exä (äiti) tahtoo jotakin niin se myös yleensä sen saa, jos se ei saa sitä suoraan puhumalla, se saa sen kiristämällä." (haast. 3)

Joskus äidin toiminta menee niin pitkälle, että ei voi kuin ihmetellä, mistä äiti kyseiset ideat keksii. Äidin toiminnasta ei voi päätellä haluaako hän tahallaan kiusata ja häiritä uusperhettä vai eikö äiti itse vain tajua kuinka utopistisia hänen ajatuksensa tai epänormaalia hänen toimintansa on. Ensimmäisessä esimerkissä äidillä oli epärealistinen suunnitelma tulevaisuutta varten, jossa äidin ja isän perheet eläisivät sulassa sovussa naapureina ja lapset kulkisivat kahden kodin väliä oman tahtonsa mukaan. Äiti on sulkenut pois sen mahdollisuuden, että isä löytää uuden kumppanin. Äidillä itsellään saa kyllä olla uusi kumppani. Äiti jopa toivoi, että hänen nykyisestä puolisostaan ja ex-puolisosta tulisi ystäviä.

"tällä äidillä esimerkiks oli semmonen visio tulevaisuudesta, että että he kaikki hankkii paritalon, missä toisessa päässä asuu mun mies yksistään ja toisessa päässä hän asuu uuden miehensä kanssa ja sitten lapset voi mennä sitä väliä niinkun haluaa ... hän ei niinku ikinä ajatellutkaan, että mies löytäis uutta kumppania ja ja hän ois halunnu, että tää hänen uus miehensä ja entinen mies ois ystävyystyny." (haast. 1)

Seuraava esimerkki kuulostaa jo niin utopistiselta, että voiko se olla edes totta. Haastateltava tosin tuo muussa yhteydessä esille, että äidillä on mielenterveysongelmia. Isän ja äitipuolen elämästä tulee tosi vaikeaa, kun alusvaatteita myöten pitää huolehtia, etteivät äidin ostamat vaatteet vain vahingossa jää isän luokse. Lisäksi pitää katsoa, että lapsilla ei ole mitään isän ostamia vaatteita päällä äidille mennessään, koska vaatteet jäisivät pysyvästi äidin luokse. Äiti on jopa valmis valehtelemaan, että hänen ei tarvitse palauttaa kyseisiä vaatteita isän luokse. Äitipuoli tosin pohtiikin, että valehteleeeko äiti asiasta vai kuvitteleeeko hän tosiaan ostaneensa riidan kohteena olleet vaatteet. Uskon, että seuraavan lainauksen luettuaan monet uusperheessä elävät voivat todeta, että heidän perheessään esiintyvät ongelmat ovatkin melko pieniä ja mitättömiä esimerkkiin verrattuna.

"se on menny meillä siihen, että lapset kun tulee niin heidän vaatteet niinku otetaan alusvaatteita myöten, et ne ei saa vaihtua täällä et pitää sit mennä ihan samoilla vaatteilla takasin ja nyt lasten äiti rupes väittämään, et lasten pikkurit on jotenkin vaihtunut, vaikkakaan ei varmasti ollutkaan (nauria), koska ne otetaan aina heti talteen ja että ne oli liian pienet tai jotain tällasta ja sitten hän rupes väittämään, että meillä on jotkut vuoden takaiset valkokärkiset sukut ja nyt ne on löydyttävä ... Ja sitten sitten tota lapset meni meiltä täältä toissakerralla pyörillä sinne äitin luo ja niillä oli totta kai sitten meidän ulkovaatteet ja pipot ja muut, niin niitähän ei voi palauttaa meille, et hän rupee väittämään, et ne on hänen ostamiensa,

vaikkei se olis edes totta ... mut hän niinku, mää en tiedä, että kuvitteeko hän omassa päässään, että hän on ne ostanut vai mistä niinku tulee ne ideat. Tai sit hän saattaa meille sanoa, että ei hän oo koskaan nähnytäkään tällöisiä vaatteita, et mitkä vaatteet ja sitten tytöt meillä kerto, että niin äiti sano, et äiti on ne ostanut, et sen takia niitä ei anneta takasin.” (haast. 8)

6.5. Monenlaisia sopimisen vaihtoehtoja

Suurimmassa osassa haastattelemini äitipuolien perheissä lapset asuivat vuoroviikoin isän ja äidin luona. Parissa perheessä lapset asuivat pääosin isän luona ja vierailivat välillä äidin luona. Vuoroasuminen edellyttää, että lasten biologisten vanhempien täytyy pystyä keskustelemaan lasten asioista keskenään. Myös äitipuoli haluaa useimmiten osallistua sopimisiin tai ainakin olla tietoinen siitä, mitä on sovittu. Se miten tämä asioista sopiminen onnistuu vaikuttaa moneen ihmiseen, biologisiin vanhempiin, äitipuoleen sekä lapsiin. Koska asioista sopiminen vaikuttaa neljään eri ihmiseen, myös erilaisia yhdistelmiä, jotka asioista sopivat, on monia. Löysin haastateltavieni perheistä selkeästi kolme erilaista tapaa, jotka asioista sopivat: biologiset vanhemmat sopivat asioista keskenään, isä ja äitipuoli sopivat ensin keskenään ja sitten asiaa ehdotetaan äidille tai isä sopii asioista äidin ja lasten kanssa.

Raittila ja Sutinen (2008, 88–89) ovat huomanneet, että toisistaan eronneiden vanhempien päätöksenteko voi muodostua tuoreen parisuhteen uhaksi. Nykyinen puoliso saatetaan jättää ulkopuolelle koko uusperhettä koskevia muutoksia sovittaessa ja tulevat muutokset sovitaan vain eronneiden vanhempien kesken. Ilmiötä nimitetään biologisen linjan tahattomaksi liittoutumaksi. Ilmoitusasiakulttuurista tulee helposti tapa, jos biologinen vanhempi ei tunnista, että uuden puolison sijaan päätösvaltaa käyttääkin entinen puoliso. Rauhankin (2003, 117) mukaan lapsen biologiset vanhemmat voivat olla niin tottuneita sopimaan asiat keskenään, että eivät osaa ottaa äitipuolta huomioon. Seuraavissa lainauksissa kaksi haastateltavaa kertoo, että alussa mies sopi asioista ex-puolison kanssa keskenään. Lainauksista saa kuitenkin sen käsityksen, että tätä tapahtui vain alkuvaiheessa ja mies on korjannut toimintatapaansa tultuaan tietoiseksi asiasta.

”no tota se meni alussa sillä lailla että mies ja ex-vaimo puhu vaan siitä keskenään ja mulle siitä niinkun ilmotettiin ja sitten mä puutuin siihen voimakkaasti et tää ei voi jatkuu tällä tavalla, että että multa on muodollisesti kysyttävä jos oli siis tuli muutoksia.” (haast. 1)

”mun miehellä on ehkä vähän sellanen tapa et hän sopii asioita lapsen äidin kanssa ja sitten ilmottaa mulle, että asia on nyt näin.” (haast. 6)

"meillä oli aluksi varmaan niinkun monessakin paikassa on aluksi sitä että niinkun tuota (...) helposti tuli miehen luvattua asioita, niinku lapsiin liittyviä, lähinnä näitä olemisia ja menemisiä ja kuinku, jos vaihdetaan päiviä tai muita niin ne meni aika silleen niinku aluksi mun ohii." (haast. 7)

Kaksi haastateltavaa toi esille, että myös lapset osallistuvat asioiden sopimiseen. Lasten osallistumiseen vaikuttaa suuresti lasten ikä. Pienet lapset eivät osallistu sopimisiin, mutta teini-ikää lähestyvät lapset saattavat olla hyvinkin innokkaasti mukana päättämässä ja jopa määräämässä mitä milloinkin tehdään. Teini-ikäisten on myös vaikeampi hyväksyä, että perheeseen tulee uusi aikuinen päättämään asioista, kun he aiemmin ovat päättäneet asioista isän ja äidin kanssa keskenään. Tilanne on äitipuolelle vielä hankalampi, koska lapsillakin on äitipuolta enemmän valtaa asioista päätettäessä. Seuraavassa kahden haastateltavan esimerkki kyseisestä tilanteesta.

"kyllä hän(isä) hoitaa enemmänkin lasten äidin kanssa niitä asioita ja tota niin ja enemmänkin on sitten sitäkin huomannu, että kun mies on ollut niin kauan yksin lasten kanssa niin aika paljon tulee sitäkin kuvioo, että hän pitää niinku lapsia omalla rinnallansa tasavertasena, että hän niinku päättää niistä asioista lasten kanssa ... että kyllä se aika paljon niinku mies päättää yksin tai sitten hän päättää ne lasten kanssa tai sitten exin kanssa." (haast. 3)

"on niinku tällöinen isän ja lasten blokki ja sit oon minä ja sitten niinku tavallaan isän ja lasten kesken niinku keskustellaan menoista ja tulemisista ilman, että mua otetaan mukaan keskusteluihin ... sit siin on joku semmonen epämääräinen niinkun sen lasten äidin olemassaolo siinä niinkun isän ja lasten blokissa, että se se on kuitenkin niin se on jotenkin jännä semmonen et se äiti siellä taustalla jokatapauksessa on ja ja mä en niinku mä en kuulu itse siihen hommaan millään tavalla." (haast. 4)

Mikäli äitipuoli halutaan täysivaltaiseksi perheen jäseneksi, tulisi hänet ottaa mukaan sopimisyhtälöön. Koska äitipuoli asuu uusperheessä, tulee hänelläkin olla oikeus päättää mitä hänen kodissaan tapahtuu. Raittila ja Sutinenkin (2008, 88–89) toteavat, että vain uuden puolison ottaminen mukaan valintojen tekemiseen ja päätöksiin rakentaa yhteistä elämää. Rauhan (2003, 117) mukaan äitipuolella tulisi olla vähintään veto-oikeus äidin kanssa sovittuihin asioihin silloin, kun ne koskevat koko perhettä. Uusperheissä yhteisestä sopimisesta on tehtävä lähes taiteenlaji. Useimmiten onnistuminen vaatii, että isä antaa äitipuolelle valtuudet huolehtia ja päättää lapsia koskevista asioista. (Raittila & Sutinen 2008, 88–89.)

Haastatteluissa tuli esille kaksi erilaista tapaa, miten äitipuoli voi osallistua päätöksentekoon. Koska isä, äiti ja äitipuoli eivät yleensä istu saman pöydän ääressä keskustelemassa asioista, pitää isän toimia sanansaattajana äidin ja äitipuolen välillä. Ensinnäkin isä ja äitipuoli voivat ensin keskenään keskustella asioista ja isä tekee sen jälkeen äidille ehdotuksen, jonka he ovat yhdessä äitipuolen kanssa miettineet. Jos ensimmäinen ehdotus tulee äidiltä, isä ei voi heti vastata ehdotukseen, vaan hänen täytyy ensin keskustella äitipuolen kanssa asiasta. Molemmissa tavoissa äitipuoli on tietoinen

sovittavista asioista ja hänellä on mahdollisuus vaikuttaa niihin. Seuraavassa esimerkki, jossa isä ja äitipuoli miettivät ensin asiaa keskenään.

"et tavallaan me ollaan täs niinku pohdittu se ja sitten Kirsi (äiti) voi kattoo ne, et miten tota miten ne hänelle sopii, et oisko se jees vai oisko sil joku toinen ehdotus ... tavallaan yhdessä sovitaan, et me niinku sovitaan näistä asioista... ni yhdessä niitä sitten mietitään, että puhutaan sitten lastenkin kanssa ... ja sitten niinku, että sitten Ville laittaa tietysti niinku eteenpäin, et me ollaan keskusteltu tällasta, että että tota tässä olis niinku tällast mielipidettä." (haast. 2)

Seuraavissa lainauksissa taas haastateltavat kertovat, että isä keskustelelee asioista äidin kanssa, mutta isä kysyy äitipuolen mielipidettä asiasta ennen kuin vahvistaa asian äidille.

"kyllä mun mielestä yleensä mun avomies siitä niinku ensin tai se voi olla, että ne keskustelee keskenään ja sitten sitten niinkun avomies kysyy sopiiko se mulle ja vahvistaa sen sitten lasten äidille." (haast. 4)

"me sovitaan keskenään, että miten me pystytään tää asia hoitaa jos jos sit tulee tai sit se et myöskin sit se menee näin, että aika pitkälti, et jos jos mies joutuu soittaa asiasta tai keskustelemaan asiasta äidin kanssa jo aikasemmin niin yritetään tai hän ei pysty asiaa vielä päättämään eikä, et hänen täytyy ensin keskustella kotona mun kanssa ennen ku hän soittaa sit takasin." (haast. 9)

Kolmen selkeän sopimisyhtälön lisäksi esille tuli myös muita vaihtoehtoja siihen, miten asioista sovitaan. Mikäli takana uusperheen puolisoilla on takana jo pitkä yhteinen liitto, ei isän tarvitse kysyä äitipuolen mielipidettä joka asiaan, vaan hän tietää kysymättäkin mitä mieltä äitipuoli on asiasta. Tämä helpottaa asioiden sopimista, koska isä voi sopia asiat suoraan äidin kanssa ilman välikäsiä. Äitipuoli ei kuitenkaan tunne itseään ulkopuoliseksi, koska tietää isän ottavan huomioon myös hänen mielipiteensä.

"tietysti ku me eletään yhdessä ni hän hänellä on käsitys tietysti siitä, että mitä mieltä mä olen asiasta et ilman, että siitä niinku kauheesti keskustellaan, että kyllä hän ottaa niissä päätöksissä huomioon mun mielipiteeni, joka on olemassa ja josta hän on tietoinen mutta ei niistä välttämättä niinku hirveesti keskustella, että se hänen tietoisuutensa tulee esille tietyllä tavalla siinä, että että hän tietyllä tavalla tuntee ja tietää, et mitä mieltä mä oon asioista." (haast. 5)

Kaikissa sopimisyhtälöissä ongelmana ei ole äidin kanssa asioista sopiminen vaan ongelma voikin olla isän ja lasten sopimisissa. Jos isä on ollut jonkin aikaa keskenään lasten kanssa ennen kuin äitipuoli on muuttanut taloon, saattaa hän jatkaa huomaamatta vanhaa toimintatapaansa ja sopia asiat pelkästään lasten kanssa. Isä ei huomaa, että äitipuolikin olisi hyvä ottaa mukaan näihin keskusteluihin. Seuraavassa esimerkissä yksi haastateltava kertoo, että hän on kyllä tietoinen isän ja äidin sopimisista, mutta isän ja lasten sopimisista hänelle kerrotaan vasta jälkikäteen.

"niinku useimmassa tapauksessa niin mä olen tietoinen niistä mitä niinku, mistä mistä mun avopuoliso ja ja tää ex tai lasten äiti niinku mistä ne sopii öö, et läsinnä se on sitten niinku sitä, että jos jos lapset ja mun

avopuoliso sopii keskenään jotain ni sitten mä en välttämättä niinku mulle kerrotaan siitä jälkeempään niinkun, et näin on sovittu tyyliin.” (haast. 4)

Aina äitipuolille ei ole tärkeintä se, että he pääsevät vaikuttamaan asioihin, kuten siihen koska lapset ovat isän luona. Vaikuttamisen sijaan heille riittää, että he ovat tietoisia niistä päätöksistä, mitä isä ja äiti keskenään tekevät. Varsinkin, kun päätökset vaikuttavat myös äitipuolen elämään, on luonnollista, että he haluavat olla tietoisia tehdyistä päätöksistä. Seuraavissa lainauksissa äitipuolet tuovat esille sen, että he haluavat olla tietoisia siitä mitä on sovittu. He tuovat esille olevansa myöntäväisiä muutoksiin, kunhan heille vain kerrotaan muutoksista.

”että enemmän mietittäis, multakin välillä kysyttäis, että miltä kuulostais jos ja mun on, mulle on tosi helppo myydä asioita ja muutoksia niin, et jos multa vaan kysyttäis miltä kuulostaa ... mutta se on vaan tavallaan tällanen periaate, mikä mua kismittää, että mut ohitetaan ja mulle vain isketään aina joku kalenteri, että noin noin noin ja noin.” (haast. 6)

”mä olin sanonu kyllä ittekin, että et niinkun mulle se nyt on aivan sama, että miten ne lapset meillä on, et kunhan mä, mut ku mä yritin sitä kunhan mä vaan tiedän, että miten ne on.” (haast. 7)

6.6.Oma vai vieras koti

Kun tuleva äitipuoli ja isä ovat seurustelleet jonkin aikaa, on aika alkaa miettiä yhteen muuttamista. Koska aiempien tutkimusten perusteella yhteisen kodin perustaminen on haasteellista, päätin kysyä haastateltaviltani tuntevatko he asunnon, jossa asuvat miehensä ja miehen lasten kanssa, kodikseen. Ensimmäiseksi ongelmaksi yleensä muodostuu se, mihin muutetaan: muuttaako äitipuoli isän ja lasten luokse, hankitaanko kokonaan uusi asunto vai muuttavatko isä ja lapset kenties äitipuolen luokse. Viimeisin vaihtoehto on yleensä harvinainen, koska yksin asuneen äitipuolen asuntoon tuskin mahtuu vähintään kolmea ihmistä. Kun näistä vaihtoehtoista pitäisi löytyä sellainen, joka miellyttää kaikkia, ei se ole helppoa. Jos muutetaan uuteen asuntoon, jäävätkö lasten kaverit tai koulu liian kauas. Jos taas äitipuoli muuttaa isän ja lasten luokse, kokeeko äitipuoli itsensä ulkopuoliseksi asunnossa. Haastateltavista suurin osa oli ainakin aluksi muuttanut isän ja lasten luokse.

Toinen monimutkainen asia yhteen muuttamisessa on asunnon sisustaminen ja muutosten tekeminen. Ongelmaa ei yleensä esiinny, jos muutetaan yhdessä uuteen kotiin. Mutta äitipuolen muuttaessa isän ja lasten luokse, pitää ratkaista seuraavanlaisia pulmia: voiko äitipuoli tuoda asuntoon omia tavaroitaan ja huonekalujaan ja, jos voi niin kuinka paljon, voiko äitipuoli tehdä asunnossa haluamiaan muutoksia sekä pyritäänkö talossa majailevasta ex-puolison haamusta

pääsemään eroon. Useimmiten, kun äitipuoli muuttaa isän ja lasten luokse, asunto on sama, missä lasten biologinen äitikin on asunut ennen eroa.

Kuten Raittila ja Sutinen (2008, 76) toteavat, että uusi yhteinen elämä rakennetaan usein käytännön pakosta jommankumman puolison vanhaan kotiin. Siinä vähennetään lasten stressiä, kun he saavat jatkaa tutussa koulussa tuttujen kavereiden kanssa. Lasten asuessa isän luona harkitaan varmasti äitipuolen muuttamista isän ja lasten valmiiseen kotiin. Seuraavissa haastateltavien kertomissa esimerkeissä nimenomaan äitipuoli on muuttanut isän ja lasten luokse. Äitipuoli ei kuitenkaan tunne asuntoa kodikseen eri syistä johtuen. Ensimmäisessä lainauksessa äitipuolen ei ole annettu tehdä asunnossa mitään muutoksia eikä hänen tavaroitakaan ole missään näkyvillä. Rauhan (2003, 42) sanoin haastateltava asuu ikään kuin hotellissa tai alivuokralaisena omassa kodissaan.

"tää on ihan vieras, että tota niin (huokaus), että että ei ei täällä oikeestaan mun aikana niin täällä on ainoastansa olohuoneen verhot vaihtunu, että mä jos mä oisin niinku omassa kotinani niin kyllä mä tekisin vähän niinku suurempia muutoksia ... että moni niinku sanoo, että kun he tulee tänne sisälle ... niin täällä ei näy jälkeäkään minusta ellei nyt joku anna-lehti tai me naiset satu olemaan tossa olohuoneen pöydällä, mutta mitään niinku semmosta näkyvää jälkeä niinku mun tavaroita tai mun tämmösiä asioita ei oo missään niinku näkyvillä." (haast. 3)

Raittilan ja Sutisen (2008, 76–78) mukaan asunnon ollessa äidin sisustama hänen näkymätön, mutta voimakas läsnäolonsa saattaa muuttua ongelmalliseksi. He jatkavat, että uusi tulokas joutuu sopeutumaan siihen, että kotiinsa jäävän puolison eletty elämä huokuu seinistä ja tulee vastaan esineissä ja toimintatavoissa. Ruoan valmistuksen ohessa uusi tulokas ehtii miettimään, miten toinen on hämmentänyt kastiketta samassa paikassa lasten äänien kuuluessa taustalla. Ex-puolison haamu jää ikään kuin leijailemaan asuntoon. Seuraavassa esimerkissä miehen ex-puoliso ei ole koskaan asunut talossa, mutta he ovat yhdessä suunnitelleet talon. Puoliso ei huomioi äitipuolen näkökulmaa asiaan, vaan kertoo tälle, mitä he ovat ex-puolison kanssa mihinkin suunnitelleet. Äitipuoli ei varmastikaan pysty tuntemaan taloa kodikseen ennen kuin siihen tehdään jotain muutoksia ja äitipuoli saa osallistua niiden suunnittelemiseen.

"edelleenkin tässä talossa on sen exän haamu ... eli tämä kellari on kesken mihinkä pitäis tulla takkahuone ja usein vieläkin mä kuulen, että joo että lasten äidin kans mä sovin, että tähän tulee tällanen takka ja me suunniteltiin, että tuonne yllhäälle tulee sitten tollanen pönttöuuni, että vieläkin se exän niinku haamu tavallaan seuraa, koska tää asutaan niinku heidän tavallaan puoliksi suunnittelemassa talossa." (haast. 3)

Seuraava haastateltava kokee menneisyyden vahvana ollessaan asunnossa. Hän lykkäsi omaa muuttoaan, koska asuntoon muuttaminen tuntui aluksi mahdottomalta. Hän uskoi, ettei voisi

tuntee asuntoa kodikseen. Lainauksesta ei selviä, mikä sai äitipuolen kuitenkin muuttamaan taloon. Raittilan ja Sutisen (2008, 78) mukaan järjellä ajateltuna hyvää ei kannata heittää pois sen vuoksi, että sitä on juuri käyttänyt joku toinen. Äitipuolen asuntoon muuttamisen taustalla saattoi olla juuri järkevä ajattelu.

"et varmaankin se mun muuttamisenikin viivästy sen takia et tuntu niin mahdottomalta ajatukselta muuttaa tähän tähän kyseiseen kotiin, että jotenkin tota noin niin ehkä se menneisyys tuntuu niinku niin vahvana ja just ehkä se semmonen, että en saanu sitä tuntumaa itse siitä, että tää vois tuntuu kodilta." (haast. 10)

Asunnon vieraaksi tuntemiseen löytyy haastateltavien mukaan vielä yksi syy. Yleensä, kun aikuinen muuttaa uuteen asuntoon, hän pääsee itse valitsemaan ja vaikuttamaan siihen millaiseen asuntoon hän muuttaa. Raha, asunnon sijainti ja muut seikat ovat tietysti rajoittamassa asunnon valintaa, mutta kukaan muu ei tee päätöstä ainakaan kokonaan aikuisen puolesta. Uusperheen muuttaessa yhteen tilanne on toinen, mikäli äitipuoli muuttaa isän ja lasten luokse. Tällöin äitipuoli ei ole päässyt vaikuttamaan siihen, millaisessa asunnossa asutaan. Hän joutuu muuttamaan isän valitsemaan asuntoon, jonka valitsemisessa on usein mukana ollut myös miehen ex-puoliso. Seuraavassa lainauksessa haastateltava kertoo, että ei koe asuntoa kodikseen, koska hän ei ole ollut valitsemassa sitä.

"en koe tätä kodikseni, se vaikuttaa siihen kotiutumiseen, että siis koen, että en ole joo en ole ollut valitsemassa tätä niin mä en kuitenkaan koe tätä kodikseni." (haast. 10)

Yhteen muuttaminen ei automaattisesti tarkoita sitä, että äitipuoli joutuu muuttamaan vieraaseen asuntoon, jota hän ei tunne kodikseen. Vaikka asunto olisi ydinperheen vanha asunto, voi äitipuolikin tuntee siellä olonsa kodikkaaksi. Se vain vaatii hieman muutoksia asuntoon. Monessa haastattelussa tuli esille, että kun äitipuoli saa tehdä muutoksia asunnossa, edesauttaa se hänen kotiutumistaan. Rauhakin (2003, 40) toteaa, että makuuhuoneen paikan ja olohuoneen verhojen värin miettiminen yhdessä tekee uusperheelle hyvää. Äitipuolen mukaan ottaminen sisustussuunnitteluun onnistuu kahdella eri tavalla: joko äitipuolelle voi antaa valtaa sisustamisessa tai sitten isä ja äitipuoli päättävät sisustuksesta yhdessä. Seuraavassa kaksi lainausta, siitä, miten äitipuolelle on annettu valtaa sisustamisessa. Ensimmäisessä lainauksessa äitipuoli saa yksin päättää keskikerroksen sisustuksesta ja jälkimmäisessä äitipuoli saa ehdottaa muutoksia, kunhan kustannukset eivät nouse liian suuriksi.

"me tehtiin alussa, kun meil oli tietysti vähän erilaiset ihmisillä on erilaisia makuja, ni me tehtiin semmonen radiikaali ratkaisu, et me valittiin kerrokset, mä saan tehdä ihan mitä mä haluan keskikerroksessa ja mies saa tehdä ihan mitä se haluaa yläkerrassa ja sit me tapellaan siitä et mitä tehdään kellarissa ... et hirveen paljon

on muuttunu ja mä on sitä mieltä että se se edesauttaa niinku edesautto varmaan mun kotiutumistani.”
(haast. 5)

”mun mies sano kyllä mulle heti, että tehään ihan sellanen tästä kun haluat, että niinku sen mukaan, mitä rahat riittää niin voidaan tehdä niinku mitä vaan.” (haast. 8)

Toinen mahdollisuus on, että isä ottaa äitipuolen mukaan päätöksentekoon ja asioista päätetään yhdessä. Tämä vaihtoehto edellyttää kuitenkin suhteellisen samanlaista makua sisustuksen suhteen, jotta asioista pystytään sopimaan yhdessä ilman suurempia yhteenottoja.

”mut et se mitä nyt sit tehdään päätöksiä niin ne tehdään yhdessä ... et nyt kaikki päätökset tehdään yhdessä.” (haast. 9)

Seuraavassa tapauksessa isä ja lapset ovat muuttaneet uuteen asuntoon erovaiheessa. Äitipuoli muutti myöhemmin tähän kyseiseen asuntoon. Äitipuoli ei siis ole ollut valitsemassa asuntoa ja vaikuttamassa siihen, miten se sisustetaan. Kuitenkin jo tieto, että kalusteet on ostettu uutena, eivätkä ole jäänteitä ydinperheen asunnosta, helpottaa äitipuolen sopeutumista. Äitipuolen ei tarvitse miettiä, miten miehen ex-puoliso on katsonut televisiota samalla sohvalla istuen tai syönyt saman ruokapöydän ääressä. Asumisratkaisu oli heille kuitenkin vain väliaikainen ja myöhemmin uusperhe muutti asuntoon, jonka valitsemisessa äitipuolikin sai olla mukana.

”ei siel tosiaan ollu kaikki vanhoi jäänteitä sieltä sun täältä ... et se oli tosi kiva, ettei siel ollu tavallaan sit sitä vanhaa jäämistöä, et lapsillekin oli niinku kaikki uudet systeemit tai siis kaikki oli niinku hankittu, ettei mitään niinku ollu sieltä, ni se oli mun mielestä tosi jees, helpotti huomattavasti sitä asiaa.” (haast. 2)

Rauha (2003, 40) toteaa, että uusperheen perustaessa uuden yhteisen kodin luontevin vaihtoehto on kaikille uusi, yhteinen huoneisto tai talo. Sen ikkunoista on katsottu ensi kertaa vain puolisoitten silmin. Uusperheen muuttaessa kaikille uuteen yhteiseen kotiin, he pääsevät alusta asti luomaan yhteisen kodin historiaa ja kaikki mitä asunnossa on tapahtunut, on tehty yhdessä uusperheen kanssa. Kodissa ei vaeltele ex-puolison haamu eikä sisustus ole ex-puolison valitsema. Isä ja lapset eivät myöskään voi vastustaa äitipuolen muutosehdotuksia sillä, että asiat on aina tehty näin. Elämä voidaan aloittaa ikään kuin puhtaalta pöydältä. Esimerkin haastateltava on aluksi asunut isän ja lasten vanhassa kodissa, mutta myöhemmin he ovat ostaneet yhteisen asunnon. Äitipuoli kertoo, että nykyinen asunto tuntuu kodilta.

”vasta nyt, kun me ostettiin tää yhteinen ja asutaan täällä niinku saman katon alla kaikki, niin nyt tää niinku nyt tää niinku tuntuu omalta kodilta ja ja se on niinku sitten tuonut mukanaan tavallaan sen, että erilaista niinku tunnetta tää kotia kohtaan.” (haast. 4)

Jos lapset asuvat vuoroviikoin molempien vanhempien luona, pitää asunnon sijaintia miettiä lastenkin kannalta. Lasten pitää pystyä kulkemaan molemmista kodeista kouluun ilman suurempia ongelmia. Myös taloudellinen puoli ja tarpeeksi ison asunnon löytyminen tuottavat usein ongelmia. Kaksi haastateltavaa toi esille, että he ovat etsineet uutta asuntoa. Ensimmäinen perhe oli jo ostamassa uutta asuntoa, mutta joku toinen ehti ostamaan sen ennen heitä. Heillä asunnon etsiminen jatkuu yhä. Toisen perheen asunnon etsiminen on jäissä tällä hetkellä. Isä ja äitipuoli ovat katselleet uutta asuntoa, mutta eivät koe muuttoa tällä hetkellä järkeväksi, koska lasten äiti on juuri muuttanut toiseen asuntoon. Myöskään asunnon löytäminen viidelle ihmiselle ei ole ihan helppoa.

" ja sithän me ruvettiin niinku ettimään yhteistä kotia ... ja sit me löydettiin meidän ihan unelmatalo, mut sitten niitten talokauppojen kanssa kävi silleen ja joku ehti maksaan siitä käsirahan ja se peruuntu ja kyl me nytkin käydään aina kätteleen taloja, mutta kun ei oo löytyny yhtäkään semmosta täydellistä." (haast. 8)

"me ollaan käyty kattomassakin asuntoja, aina aika ajoin sillain tapetilla, ei kauheesti lasten kuullen, lasten toinen koti on just muuttunu ... niin ei ehkä oo kauheen kannattavaa sitten lähtee täst nyt muuttamaan muualle, että sit se et ihan tämmöset niinku järkjärkeikat, et viidelle ihmiselle uuden asunnon hankkiminen ei oo niin yksiselitteistä." (haast. 10)

Joskus ei tarvitse muuttaa uuteen asuntoon tai edes muuttaa vanhan asunnon sisustusta, vaan äitipuolen sopeutumiseen voi riittää pienikin asia. Seuraavassa yhden haastateltavan esimerkki siitä, miten miehen sanat vähensivät äitipuolen ulkopuolisuuden tunnetta. Lainauksesta ei selviä, tuntee äitipuoli asuntoa vielä kokonaan kodiksi. Kuitenkin hän voi nyt ajatella, että ainakin isä tuntee asunnon nyt kodikseen enemmän kuin koskaan aikaisemmin.

"sitten ku mies on sanonu sitä, että tää on ensimmäinen kerta ku tää talo tuntuu kodilta nyt, kun ex-vaimo ei ole täällä enää ja tääl on mä niin se on ehkä vähän niinkun pehmentäny sitä mun outouden oloa, et mä oon voinu olla aika tyytyväinen siit, et jos tää nyt kuitenkin on koti nyt niin niin se on hyvä niin." (haast. 9)

6.7.Läheisyyttä vai etäisyyttä

Raittila ja Sutinen (2008, 39) ovat kehittäneet uusperheen kehitysvaiheiden teoria. Sen mukaan uusperheiden yhteen hitsautuminen tapahtuu tiettyjen vaiheiden kautta. Vaiheita on seitsemän ja niiden läpikäyminen kestää keskimäärin neljästä seitsemään vuotta. Raittila ja Sutinen (2008, 39) toteavatkin, että päämäärää ei saavuteta hetkessä vaan sen saavuttaminen vaatii aikaa ja kärsivällisyyttä. Uusperheiden päämääränä on yleensä perheen yhtenäisyyden kasvattaminen.

Kyseiseen teoriaan tutustuttuani, halusin saada selville, millaisessa vaiheessa haastattelemini uusperheiden yhteen hitsautuminen on. Sen esille saaminen osoittautui hankalaksi, koska en voinut

suoraan kysyä, missä kehitysteorian vaiheessa perheet parhaillaan ovat. Pysin kartoittamaan tilannetta muun muassa kysymällä onko perheestä muodostunut ryhmä, onko perheen läheisyys kasvanut alkuajoista ja onko perheen yhteen hitsautumisessa ollut taantumia tai takautumia. Näiden kysymysten perusteella sain jonkinlaisen kuvan siitä, kuinka läheisiä uusperheen jäsenet nykyään ovat toisilleen. Uusperheen tilanteen luokitteluun johonkin tiettyyn kehitysvaiheeseen, edellä mainittujen kysymysten avulla, on kuitenkin hankalaa.

Kuten muissakin teemoissa, vastausten joukossa oli sekä positiivisia että negatiivisia vastauksia. Aloitan ensin negatiivisista vastauksista. Kehitysvaiheet läpikäyneessä uusperheessä asioiden pitäisi olla kaikin puolin hyvin. Seuraavissa esimerkeissä näin ei kuitenkaan ole. Heidän kehityksensä ei ole edennyt loppuun asti vaan se on jämähtänyt johonkin tiettyyn vaiheeseen. Vaikuttaa siltä, että esimerkin uusperheet ovat jämähtäneet ristiriitavaiheeseen ja ongelmat on jäänyt selvittämättä. Ristiriitavaihetta seuraa yleensä selvittelyvaihe. Näissä uusperheissä ei ole edetty selvittelyvaiheeseen asti tai ainakaan sen läpikäyminen ei ole sujunut odotetulla tavalla. Ensimmäinen haastateltava kertoo alun sujuneen hyvin, mutta perhe on pysähtynyt latenssivaiheeseen. Äitipuoli toivoi kehityksen etenevän huippuun asti, mutta se pysähtyi kesken kaiken. Toisessa lainauksessa tilanne on todella tulehtunut, koska äitipuoli ei ole enää edes puhevälissä puolison lasten kanssa. Heidän odotettu lähentymisensä onkin muuttunut erkaantumiseksi.

"mun mielestä meillä niinkun alko tällain hyvin tota niin nousujohteisesti ja sit se on jääny jotenkin siihen latenssivaiheeseen, eikä eikä siitä ilmeisesti mihikään, mun on pakko ilmeisesti hyväksyä, ettei se koskaan siitä muutu, muutu se kummemmaks, ku mä oisin halunnu, et se menis niinkun ihan sinne niinku huippuun asti ... mutta mutta tota noin niin ei, se on jossain vaiheessa se on niinkun pysähtyny se kehitys mun mielestä, eikä eikä oo muuksi muuttunu." (haast. 1)

"kauemmas ollaan menty, että esimerkiksi mulla ja vanhemmalla lapsella ei oo yhtään mitään puhumista, öö nuoremman lapsen ja mun välillä voi mennä kuukausiki ei sanota mitään korkeintaan hei, jos sitäkään." (haast. 3)

Haastatelluista uusperheistä suurin osa oli ollut koossa vasta pari vuotta. Sen vuoksi ei voi olettaakaan kaikkien kehitysvaiheiden olevan läpikäytynä. Muutama haastateltava kertoi yhteen hitsautumisen olevan vielä kesken ja, että sitä tapahtuu koko ajan. Seuraavan esimerkin uusperhe on ollut koossa vasta puolisen vuotta. He käyvät siis läpi vasta ensimmäisiä kehitysvaiheita. Kaikki on mennyt tähän asti hyvin, kuten ensimmäisissä vaiheissa kuuluukin. Äitipuoli tiedostaa, että tulossa voi olla hankalampiakin vaiheita. Hän kuitenkin odottaa, että niiden jälkeen tapahtuu lopullinen

yhteen hitsautuminen. Mikäli äitipuolen odotukset toteutuvat, uusperhe käy läpi kehitysvaiheet ja muuttuu niiden myötä läheisemmäksi ja läheisemmäksi koko ajan.

"varmasti yhteenhitsautumista tapahtuu yhä edelleen niinku koko ajan, et tuota niin ja mä vähän ehkä niinku odotan niinku sitä, että tässä on menny niin hyvin, et jossain vaiheessa sit tulee vähän se semmonen ehkä niinkun pikkasen hankalampi vaihe, missä vielä niinku tän alun jälkeen niinku vielä haetaan vähän ehkä paikkoja tai muita, mut sitten niinkun et sen jälkeen varmaan sitten tulis semmonen ihan tuota niin sitten se lopullinen yhteenhitsautuminen." (haast. 7)

Toinen haastateltava toteaa hiljalleen lähentymisen hyväksi asiaksi. Mikäli lähentyminen tapahtuu liian nopeasti, voi se aiheuttaa hämmennystä kaikissa. Nykyään perhe vaikuttaa erittäin läheiseltä, koska äitipuoli kertoo heidän makaavan yhdessä sängyllä ja syövän popcornia. Toisessa lainauksessa sama äitipuoli kuitenkin kertoo, että hänellä on vielä oman sopeutumisensa kanssa paljon tehtävää. Eniten tehtävää hänellä on vielä oman roolin ja oman suhtautumistavan löytämisessä. Hän on lukenut, että siihen voi mennä neljä tai viisikin vuotta.

"vähitellen joo pikkuhiljaa kyllä, et se ei tapahtunu ihan yhdessä yössä, mikä oli ehkä meille kaikille ihan hyvä, et siinä oltais oltu shokissa koko porukka, et mitäs tää nyt on, että että me kaikki maataan samassa sängyssä ja syödään popcornia." (haast. 6)

"mut mä luulen, että mulla on vielä hirveesti hommaa tehtävänä mun pään sisällä, pääkopan kanssa, ja nyt mä oon netistäkin lukeu, et siihen saattaa neljä-viis vuottakin kunnes mä niinku tajuan, et mikä tää homman nimi on ... että mä luulen, että mulla on eniten tässä vielä hommaa ja löytää se oma rooli ja oma suhtautumistapa tähän koko rufjanssiin, niin mä luulen, et se on vielä kesken." (haast. 6)

Haastateltavien joukossa oli myös perheitä, jotka kertoivat olevansa läheisiä. He ovat käyneet kehitysvaiheet läpi ja päässeet viimeisiin vaiheisiin tai sitten heillä on alusta asti kaikki mennyt hyvin, eikä kehitysvaiheiden keskivaiheita ole tarvinnut käydä ollenkaan läpi. Kehitysvaiheiden kaksi viimeistä vaihetta ovat vahvistumisvaihe ja helpotuksen vaihe. Vahvistumisvaiheessa uusperheen aikuisilla on toimiva suhde ja myös äitipuolen ja lasten välit ovat parantuneet. Helpotuksen vaiheessa uusperheelle on syntynyt oma identiteetti, läheisyys kasvaa ja suhteet tulevat avoimemmiksi. Ensimmäisen haastateltavan mielestä heillä on alusta asti ollut läheiset välit. Heillä on läheinen ja tiivis perhe huolimatta siitä ovatko lapset isän vai äidin luona. Äidin luona ollessaan lapset soittavat usein isälle tai äitipuolelle.

"mun mielest se on oikeestaan ollu alusta saakka mahdollisimman no ihan fyysisestikin mahdollisimman läheistä ... mun mielest meil on meil on hyvinkin, hyvinkin läheinen tiivis tiivis perhe, että on se sitten ollaan me sitten kaikki samassa samassa rakennuksessa tai samassa osotteessa tai sitten silläkin viikolla, ku on lapset on äitin luona ... kyl lapset soittelee sielt harva se päivä jommallekummalle meille ... eli sinänsä mun mielestä on aika tiivis ja läheinen perhe meil on." (haast. 9)

Toinen haastateltava taas pohtii, mikä on läheisyyttä. Hän vertaa sitä luottamukseen ja uskoo lasten luottavan äitipuoleen, koska lapset pystyvät tempoilemaan laidasta laitaan ja näyttämään tunteensa avoimesti. Äitipuoli uskoo hänen pitkällä sairauslomallaan olleen positiivisia vaikutuksia hänen ja lasten lähentymisessä. Äitipuoli vietti normaalia enemmän aikaa lasten kanssa, koska hän oli aina kotona lasten lähtiessä kouluun ja lasten palatessa koulusta. Yhteinen aika on varmasti nopeuttanut perheen yhteen hitsautumista, joka ilman äitipuolen sairauslomaa saattaisi olla vasta alkuvaiheessa.

"no jos se on läheisyyttä, että kukin pysty näyttää erilaisia tunteita ja siis tää niinku lapsetkin pystyy tempoilemaan vähän laidasta laitaan ja kujukuttelemaan ja itkemään ja muuta niin niin kyllä siinä varmaan simmosta luottamusta on sit tullu ja ja tota noin niin sit yks, mikä mä ajattelen sitten, mikä edesautti huomattavasti, et mä olin pitkällä sairauslomalla ... ni se mun mielest lähensi mua ja lapsia ... koska mä olin aina täällä, kun he lähti kouluun tai he tuli koulusta ... ja se niinku varmaan tota edesautto sitä aika paljonkin sitä lähestymistä, välien muodostumista." (haast. 10)

Raittilan ja Sutisen (2008, 41) mukaan vaiheiden läpikäyminen ei aina etene järjestyksessä, vaan vaikeuksien myötä perhe saattaa taantua aikaisempiin vaiheisiin. Eli jokin ongelma on jo ratkaistu ja siitä on jatkettu eteenpäin. Kuitenkin myöhemmin sama ongelma tulee uudelleen esille ja se pitää ratkaista toisen kerran. Tällöin sen ratkaiseminen tapahtuu yleensä nopeammin kuin ensimmäisellä kerralla. Ainoastaan yksi haastateltava tunnisti jonkin perheessä esiintyneen taantumun. Hän kertoo, että välillä jokin ongelma, josta tunnuttiin jo pääsevän yli palaa takaisin. Hän kuvailee tilannetta tahkoamiseksi.

"tuntuu että lasten kanssa saattaa tulla välillä sillee, et voi ei, et tästä tunnuttiin jo pääsevän ja tää onkin taas tämmöstä tahkoamista." (haast. 8)

Edellä esitettyjen asioiden perusteella, voidaan todeta, ettei kehitysvaiheiden läpikäyminen tapahdu hetkessä. Vain muutama uusperhe oli loppusuoralla, osalla yhteen hitsautuminen oli vielä kesken ja muutama äitipuoli kertoi kehityksen jämähtäneen paikoilleen tai jopa menevän väärään suuntaan. Seuraavaan lainaukseen voidaan kiteyttää koko kehitysvaiheiden läpikäymisen prosessi.

"on se hidas prosessi, ei se niinku tapahtu silmän räpäyksessä." (haast. 5)

6.8. Mistä apua ongelmiin

Koska edellä esitettyjen tulosten perusteella voidaan huomata, uusperheissä esiintyy erilaisia ongelmia, on luonnollista, että esille tulevat ongelmat pyritään ratkaisemaan. Ongelmien ratkaiseminen voi olla joko ennaltaehkäisevää tai korjaavaa. Ennaltaehkäisevässä tavassa apua ja tietoa pyritään hankkimaan jo ennen kuin ongelmia ilmaantuu. Tällä tavoin ongelmat pystytään välttämään joko kokonaan tai ne pystytään ratkaisemaan mahdollisimman pian niiden tultua esille.

Korjaavassa ongelmienratkaisussa uusperheessä on jo jokin ongelma ja sen ratkaisemiseksi pyritään hakemaan tietoa.

Tutkielmani yhtenä kiinnostuksen kohteena on uusperheessä esiintyvien ongelmien ratkaiseminen. Sen vuoksi kysyinkin haastateltaviltani ovatko he hakeneet ulkopuolisen apua johonkin uusperheessä esiintyneeseen ongelmaan. Lisäksi kysyin muutamilta, millaista apua he ovat käyttämältään apukeinolta saaneet. Vastausten perusteella lähes kaikki haastateltavat olivat käyttäneet jotain apukeinoa selvittääkseen ongelmista. Apua oli haettu keskustelupalstoilta, ystäviltä, kirjoista ja lehdistä, Suplin luennoilta, vertaisparista tai -ryhmästä sekä terapiasta. Mikään apukeino ei noussut ylitse muiden, vaan jokainen apukeino sai yhteensä kaksi tai kolme mainintaa.

Kuten nykyaikana muutenkin, ovat keskustelupalstat suosittuja myös uusperheisen keskuudessa. Haastateltavat kertoivat hakeneensa keskustelupalstoilta vertaistukea. Ensimmäinen haastateltava on käyttänyt keskustelupalstoja ennaltaehkäisevänä apuna. Hän kertoo, että etukäteistiedosta oli apua ongelmien ilmaantuessa. Ongelmat oli helpompi käsitellä, koska hän tiesi asiasta jo jonkin verran etukäteen. Toinen haastateltava puolestaan kertoo hakeutuneensa keskustelupalstoille vasta, kun ongelmia ilmaantui. Hänen vastauksestaan ei selviä, oliko keskustelupalstasta enää siinä vaiheessa apua.

”ja sanotaan, että keskustelupalstalta tai juurikin tämä tuota vertaisapu on kyllä ollut ihan äärimmäisen hyvä, et en mä tiedä oisinko mä jaksanu näin hyvin, jos mä en, et mä menin sinne niinku tavallaan sen vertaistuen piiriin ennen ennenkun tuli mitään ongelmia niin sit semmoset tietyt pienetkin asiat, mistä niinku saattais olla niinku tullu niin ne tuli jo tavallaan silleen niinku helpommin käsiteltyä, kun oli jo sitten niinkun jonkun verran tietoa.” (haast. 7)

”et sitten vasta kun ne ongelmat tuli niin siinä vaiheessa sitten lähin niinku etsimään vertaistukea keskustelupalstoilta.” (haast. 8)

Jotkut taas löytävät apua lähempää kuin uskovatkaan. Koska uusperheiden määrä kasvaa koko ajan, myös mahdollisuus, että ystävä- tai tuttavapiirissä on joku uusperheessä asuva tai ainakin uusperhekuvioita tunteva ihminen, kasvaa. Rauhan (2003, 170) mukaan parhaita tukijoita ovat saman kokeneet ystävät. Kahdella haastateltavalla on ystäväpiirissä ainakin yksi ihminen, jolla on kokemusta uusperheistä. Ystävät voivat olla itse eronneita tai uusperheessä asuvia. Äitipuolet kertovat kuulleensa heiltä erilaisia kokemuksia ja kyselevänsä heiltä käytännön neuvoja siihen, miten kannattaa toimia. Vaikeista asioista puhuminen ystävän kanssa vaatii kuitenkin vahvan luottamuksen toista ihmistä kohtaan. Keskustelupalstoilta avun hakeminen on helpompaa, koska siellä voi esiintyä anonyymina.

”sitten tietty tota noin niin löytyy ystäväpiiristä paljonkin uusperheitä, et siltä kannalta oon niinku nähny ja kuullu heitä heiltä sitä noin erilaisii kokemuksii.” (haast. 10)

”sitten mul on ystäviä kenellä on, ketkä ovat sitten biologisia äitejä. jotka ovat eronneet ja mä olen heiltä sit kysyny myöskän niinkun ihan käytännön neuvoja, et miltäs nyt tuntuu, et ku mä nyt oon tää niin sanottu toinen nainen ja äitipuoli, jos mä tekisin näin, ni kannattaaks mun tehdä vai ei.” (haast. 6)

Yhdellä haastateltavalla on niin onnekas tilanne, että hänen pitkäaikainen ystävänsä työskentelee perheneuvolan psykologina. Haastateltava kertoo, että he keskustelevat asioista välillä tavatessaan. Avun hakeminen ystävältä, joka auttaa ihmisiä ammatikseen, ei ole helppoa ja haastateltava kertookin, että välillä häntä hävettää kaataa ongelmia ystävänsä niskaan.

”mulla sattuu olemaan hyvä lapsuuden aikainen ystäväni, joka toimii tällasessa perheneuvolassa psykologina, eri kaupungissa, ja hänen kanssaan sitten jutellu kyllä näistä asioista aina silloin tällöin, kun ollaan tavattu, välillä ihan tuntuu, että hävettää kaataa tätä meidän ongelmaa niinku hänen niskaansa (naurua), joka työksenkän niitä juttuja pui (naurua).” (haast. 8)

Keskustelupalstojen lisäksi uusperheiden kokemuksia ja uusperheitä käsitteleviä juttuja voi etsiä lehdistä ja kirjoista. Varsinkin naistenlehdissä oleviin juttuihin kannattaa kuitenkin suhtautua varauksella ja miettiä antavatko ne totuudenmukaisen kuvan asioista. Ensimmäinen haastateltava toteaaakin, että luettuaan erinäisiä haastatteluja naistenlehdistä, hänellä saattoi olla vähän vääristynyt kuva asioista. Toinen haastateltava puolestaan kertoo lukevansa mielellään todellisesta elämästä tehtyjä tutkimuksia, joihin pystyy jossain määrin samaistumaan.

”mä oon lukeenu aika paljon naistenlehdistä erinäisiä haastatteluja ja jonka mukaan sit myöskän mä luulen, et et mul on ollu vähän vääristynyt kuva.” (haast. 6)

”mut et mä huomaa ittestäni, et mä mielelläni luen ja ja mietin näit asioi ja pätkin ... niin se voi olla jotenkin hirveen hirveen kiva lukea sit taas tommosii, mitkä on niinku todellisesta elämästä tehtyjä tutkimuksia tai artikkeleita tai jotain muita, ni niin niin pystyy jossakän määrin samaistumaan.” (haast. 9)

Suomen Uusperheellisten Liitto ry:llä eli Suplilla on paikallisyhdistyksiä ja parisuhderyhmiä monilla paikkakunnilla. Liitto järjestää myös parisuhdetta ja vanhemmuutta tukevia viikonloppukursseja ja -leirejä. Kurssien ja vertaisryhmien lisäksi tukea voi hakea pari- tai perheterapiasta. (Rauha 2003, 170–171.) Kurssien ja luentojen pituus vaihtelee muutamasta tunnista kahdeksan kertaa kestäviin tapaamisiin. Lisäksi järjestetään perjantaista sunnuntaihin kestäviä ”vertaisryhmäviikonloppuja”. Niiden tarkoituksena on tuoda esille uusperheessä esiintyviä ongelmia sekä mahdollisia ratkaisukeinoja niistä selviytymiseen. Varsinkin vertaisryhmissä pohditaan yhdessä uusperheen kiemuroita. Yleensä juuri muiden uusperheellisten kokemusten kuuleminen auttaa jaksamaan oman uusperheen parissa. Kaksi haastateltavaa kertoi olleensa Suplin

luennolla. Toinen pari on käynyt luennolla muutaman kerran ja eikä toinen parikaan tyrmää uudelleenosalistumista luennoille.

"muutamaaan otteeseen on käyty tämmösellä uusperheilyn järjestämällä luennolla yhteisesti." (haast. 10)

"me käytiin Kalevin kans tota niin öö tämmönen Suplin, yks Suplin luentoilta kuuntelemassa ja itseasias katottiin niit ohjelmia ja todettiin, et kyl siel siel voi muutenkin käydä silloin tällön kuuntelemas." (haast. 9)

Seuraava uuspari kävisi mielellään Suplin luennoilla, mutta pitkän matkan ja hotellien hintavuuden takia, se ei ole heille mahdollista. He harmittelevat sitä, että suurin osa tapahtumista järjestetään akselilla Helsinki-Turku-Tampere. He esittävätkin toiveen, että myös Etelä-Pohjanmaan suunnalle saataisiin Suplin toimintaa.

"se on kyllä valitettavaa, että että niin me ollaan yhden kerran oltu vertaistuki, niinku Suplin hommissa (kaupunki poistettu) ja tästä on sinne tunti matkaa, mutta kaikki, mitä on, niin on Helsingissä, Turussa, Tampereellä, hyvin vähän niinku tulee tännepäin, että sitten se rajottaa se, että matka on pitkä ja sitten kumminkin se koko viikonloppu yöpyä siellä hotellissa, se hotelli meidän mielestä maksaa hunajaa ja meillä ei oo siihen varaa, joten ne jää käymättä sitten ne vertaisryhmät, että se on aika niinku huono homma, että se ois kivempi, jos ne sais vähän tänne Etelä-Pohjanmaalle ja tänne ylempäs sieltä etelästä, että kokoontumisia vähän ympäri suomea." (haast. 3)

Luentoja ja kurssien lisäksi Supli järjestää vertaisryhmiä ja vertaisparitoimintaa. Vertaisparitoiminnassa uusperhe saa vertaisparin, joihin he ovat yhteydessä. Vertaispari on usein sellainen pari, joka on jo jonkin aikaa elänyt uusperheessä ja joilla on kokemusta uusperheessä esiintyvistä ongelmista. Vertaispari toimii toiselle parille ikään kuin mentorina kertomalla omia kokemuksiaan ja hyväksi havaittuja ratkaisukeinojaan. Vertaisryhmään puolestaan kuuluu monta uusparia ja parit kokoontuvat tietyin väliajoin samaan paikkaan puhumaan ja puimaan uusperheen ongelmia. Vertaisryhmiä järjestetään myös äitipuolille. Toisen esimerkin vertaisryhmä on ilmeisesti ollut toimiva, koska tapailua on vertaisryhmän päättymisen jälkeen jatkettu vielä kaveripohjalta.

"sitte heti seuraavana syksynä me oltiin käivettiin netistä jotain ton su su uusperheellisten liitto ja sitä kautta löytyi yks pariskunta tai se yks vertaistyyppi tosta (paikkakunta poistettu), et käydään vieläkin siellä aina välillä." (haast. 2)

"mä oon ite ite tota niin ollu ollu, kuulunu semmoseen vertaisryhmään, niinku äitipuolien vertaisryhmään, joka on sitten niinku jatkuu sen vuoden verran tai puol vuotta vertaisryhmä ja nyt me ollaan jatkettu niinku kaveripohjalta sitä tapailua." (haast. 4)

Joskus ongelmat ovat niin pahoja, ettei pelkkä asioista lukeminen tai vertaistuen saaminen riitä niiden ratkaisemiseen. Silloin uusparit voivat turvautua terapiaan. Uusperheellisten liitossa työskentelee uusperheterapeutti, joka on erikoistunut nimenomaan uusperheiden ongelmiin. Hän asuu itsekin uusperheessä ja on sen vuoksi hyvin tietoinen uusperheessä esiintyvistä ongelmista.

Uusperheterapeutilla on usein antaa joitakin käytännön neuvoja, miten kyseisen ongelman voi ratkaista. Seuraavan esimerkin uuspari on käynyt uusperheterapeutilla ja he kokivat terapian erittäin hyödylliseksi. He kertovat saaneensa käytännön neuvoja muun muassa siihen, miksi tuntuu miltäkin.

" me käytiin sit tollain viel terapiassa, et on haettu niinku apuu, ne riidat oli niin pahoja ja sit ne oli semmosii kummallisii, ku ei tienny mistä ne johtuu ... et sit on saatu tavallaan niinku ihan käytännön neuvoja ... niin tota saatu sitten, että mistä miks tuntuu miltäkin." (haast. 2)

Uusparien kannattaa kuitenkin hakeutua juuri uusperheisiin erikoistuneelle terapeutille. Uusperheissä esiintyvät ongelmat ovat usein erityisluontoisia, perherakenteen tuomia ongelmia, ja sen vuoksi erilaisia kuin ydinperheissä esiintyvät ongelmat. Ydinperheiden ongelmiin erikoistuneen kunnan tai kaupungin perheterapeutin on sen vuoksi lähes mahdotonta auttaa uuspareja heidän ongelmissaan. Uusperheiden ongelmien ymmärtäminen vaatii omakohtaista kokemusta asiasta tai syvällistä asiaan perehtymistä. Seuraavassa esimerkissä tulee hyvin esille, mitä tapahtuu, jos terapeutilla ei ole kokemusta uusperheiden ongelmista. Hän pyrki sulkemaan äitipuolen ulkopuolelle, koska kyseessä oli hänen mielestään isän ja pojan väliset ongelmat. Terapeutti kuvittelee, että perhe on jollain tasolla kuitenkin ydinperhe ja kyseinen ajattelutapa on täysin väärä. Esimerkin uusperhe ei luonnollisestikaan saanut terapeutilta apua ongelmiinsa.

*"mies ja lapsi käy kahdestaan tämmösellä nuorisoterapeutilla, mutta siellä minä kävin kans heidän kanssaan muutaman kerran ja se terapeutti antoi ymmärtää, että **minä** olen **se** miehen kumppani, mutta **nyt** keskitytään lapsen ja isän ongelmiin, että hän ei osaa niinku katsoa tätä uusperhe niinku kumpiota ja nyt me ollaan huomattu myös se, että kun me haetaan ulkopuolista apua kaupungilta tai tämmösiltä tahoilta, mitkä on tarjolla niin **harva** ihminen osaa niinku ottaa sen kannan, että nyt me ollaan uusperhe, meil on uusperheongelmat, että mitä enemmän me keskustellaan ja pohditaan niitä asioita siellä enemmän me tullaan huomaamaan, että he kuvittelee, että me jollakin tasolla ollaan kumminkin se ydinperhe, mitä me ei todellakaan olla." (haast. 3)*

Edellä esitettyjen esimerkkien perusteella voidaan todeta, että uusperheen ongelmien selvittämiseen voidaan käyttää monenlaisia apukeinoja. Erilaisten apukeinojen lisäksi on kiinnostavaa, millaista apua milläkin apukeinolla on mahdollista saada. Suurimpana apuna esille tuli muiden uusperheiden tilanteen tajuaminen. Omassa perheessä esiintyvät ongelmat voivat tuntua suurilta, mutta ne pienevät kummasti, kun lukee muiden ongelmista. Monet huomaavat muiden kauhutarinoita lukiessa, että oman perheen ongelmat ovatkin melko pieniä. Ainakin keskustelupalstojen suurin apu on useimmiten sen tajuaminen, että omassa uusperheessä esiintyy ongelmia, mutta suurempiakin ongelmia voisi esiintyä. Seuraava haastateltava kertoo, mitä apua äitipuolien vertaisryhmästä on ollut. Hän kertoo saaneensa perspektiiviä asioihin ja niiden vakavuuteen.

"et kai se on se on lähinnä sen yleisen jaksumisen tavallaan helpottaa sitä yleistä jaksumista ainakin niinkun hetkeksi sen tapaamisen jälkeen ja sitten semmosta tulee sitä perspektiiviä niinku niihin asioihin ja asioiden vakavuuteen ja niinku siihen miten, miten muilla menee ja minkälaisia ongelmia muilla on." (haast. 4)

Keskustelupalstoja lukeneella haastateltavalla on myös samanlaisia kokemuksia kuin vertaisryhmään osallistuneella. Äitipuoli on tajunnut, ettei olekaan sellainen hirviö, miksi hän on itsensä aiemmin luullut. Hän kertoo löytäneensä positiiviset puolet myös omista hankalista hetkistä. Muiden kauhutarinoita lukiessa oma tilanne onkin muuttunut ihan mahtavaksi.

"se on ollu hirveen huojentavaa kuulla ja lukee, et se onkin ihan normaalia, et joskus turhauttaa ja ottaa päähän, et se on ollu ehkä suurin apu tähän mennessä, minä mä oon saanu ulkopuolisilta tahoilta, et en ookaan hirviö, et mä en niinkun syöksekään tulta ... et meillähän on ihan mahtava tilanne, kun lukee jotain ihan kauhutarinoita, niin eihän täs oo hätäpäivää, että mä oon löytäny ne positiiviset puolet sitten näistä omistakijn vähän hankalista hetkistä, niin ei ne ookaan sit niin pahoja. (haast. 6)

Kolmannen esimerkin haastateltava on käynyt puolisonsa kanssa uusperheterapiassa. He ovat saaneet apua moneen eri asiaan. Ensinnäkin äitipuolen ulkopuolisuuden tunne saatiin poistuttua sillä, että tehtiin äidistä ulkopuolinen perheessä äitipuolen sijaan. Toiseksi terapia on auttanut ymmärtämään, miten toinen näkee asiat. Äitipuoli ymmärtää nyt paremmin, mistä näkökulmasta isä katsoo asiaa ja isä puolestaan paremmin äitipuolen näkökulman. Kolmas terapiassa selvitetty asia on nykyisen ja entisen perheen ero. Lopuksi äitipuoli kertoo vielä, että ilman terapiaa tie olisi ollut paljon pidempi, vaikka ero olisi pystytty välttämään ilman terapiaakin.

"se oli semmonen iso juttu, et saatiin niinku hänet (biologinen äiti) mejän perheestä niinku ulos, (nauradus) ikäänku niinku ulos, et hän on se ulkopuolinen enkä minä." (haast. 2)

"no ihan varmaan ihan isoin se, että tavallaan molemmat näkee niinku, avannu molemmille sitä näkökulmaa, et mistä vinkeleistä mä näen sitä asiaa ja mistä Ville näkee sitä asiaa, kun sehän on ihan eri vinkelellä mist me katotaan niit juttuja ja sit tällaset ... ja mikä sit tavallaan se, että et mikä on se perhe ja mikä on se entinen perhe, sen ero niinku kanssa ... et ihan voi sanoo niinku varmaa oltais selvitty eroomatta ilmankin, mut ois paljon pidempi tie niinku, et ois paljon pidempi se tie." (haast. 2)

6.9. Yhteenveto

Tässä kappaleessa on tutkimuksen tulokset vielä tiivistelmän kaltaisesti. Uusperheen määrittelymisen vaikeus tuli haastateltavien vastauksissa esille. Yhteistä suurimmalle osalle vastauksista oli se, että uusperheeseen kuuluu lapsi tai lapsia ja aikuinen, joka ei ole lasten biologinen vanhempi. Vastaukset tulivat kuitenkin epäröiden ja hetken miettimisen jälkeen.

Äitipuolien ennako-odotukset uusperhe-elämästä voidaan jakaa kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäisessä ovat äitipuolet, joilla oli positiivisia odotuksia uusperhe-elämän suhteen. Odotukset

eivät kuitenkaan toteutuneet ja he joutuivat pettymään. Toisen kategorian äitipuolet muuttivat uusperheeseen ilman suurempia ennakko-odotuksia. He eivät olleet erityisemmin edes miettineet, mitä yhteen muuttaminen miehen kanssa, jolla on lapsia ennestään, tarkoittaa. Kolmannessa kategoriassa olevat äitipuolet olivat valmistautuneet hyvin ennakkoon ja odottivat jonkinlaisia ongelmia ilmaantuvan. Heillä kotiutuminen uusperheeseen sujui kuitenkin ilman suurempia ongelmia.

Äitipuolen rooli muodostui laajimmaksi teemaksi. Haastattelujen perusteella äitipuolilla on kolmenlaisia rooleja uusperheessä: toisen aikuisen rooli, hoitotädin rooli tai taloudenhoitajan rooli. Toisen aikuisen roolin omaava äitipuoli toimii perheessä toisena tasavertaisena aikuisena isän rinnalla. Hoitotäti taas on enemmänkin lasten kaveri kuin toinen vanhempi. Hän leikkii ja touhuaa lasten kanssa. Taloudenhoitajan rooliin joutunut äitipuoli hoitaa kaikki kodin siisteyden ylläpitämiseen vaadittavat asiat saamatta kuitenkaan kiitosta lapsilta. Äitipuolen rooliin liittyviä ongelmia ovat auktoriteettiaseman ottaminen, perheen arkeen osallistuminen sekä asioista päättäminen. Äitipuolet olivat myös epävarmoja siitä mitä heiltä odotetaan ja mistä heidän kuuluu huolehtia ja mistä ei.

Toinen vahvasti haastatteluissa esille noussut asia oli lasten toinen biologinen vanhempi eli äiti. Äitipuolen ja äidin suhde jaoteltiin kolmeen kategoriaan: he eivät tunne toisiaan, heillä on huonot välit tai heillä on ihan hyvät välit. He eivät tunne toisiaan kategoriaan kuuluneet äitipuolet joko eivät olleet ehtineet vielä tutustua äitiin tai he eivät olleet äidin kanssa muuten missään tekemisissä. Huonoissa väleissä olevat äitipuoli ja äiti eivät myöskään olleet missään tekemisissä keskenään, koska he eivät pidä toisistaan. Ihan hyvät välit - kategoriaan kuuluvat äitipuolet eivät olleet ystäviä keskenään, mutta samoissa juhlissa oleminen ei ole heille ongelma. Se, että äitipuoli ja äiti eivät olleet tekemisissä keskenään, oli joko äitipuolen tai äidin toive ja toinen osapuoli myöntyi tähän toiveeseen. Erilaisilla toimintatavoillaan ja ajatuksillaan äiti myös aiheutti ongelmia uusperheelle: äiti saattoi tunkeutua perheeseen, hän ei hyväksynytään yhdessä tehtyjä sopimuksia, hän määräsi kaikista asioista, hänellä oli utopistisia visioita tulevaisuudesta tai hän tahallaan häiritsi uusperhettä.

Asioista sovittaessa äitipuoli tuntee usein jäävänsä ulkopuoliseksi. Haastattelemani äitipuolet toivat esille kolme erilaista kokoonpanoa siitä, ketkä lasten asioista sopivat. Ensinnäkin biologiset vanhemmat voivat sopia asioista lasten kanssa keskenään ja jättää äitipuolen joko epähuomiossa tai tahallaan sopimisen ulkopuolelle. Toiseksi äitipuoli ja isä voivat sopia asioista ensin keskenään ja sen jälkeen asiaa ehdotetaan äidille. Kolmas vaihtoehto on, että isä sopii asioista äidin ja lasten

kanssa ja tässäkin äitipuoli jää ulkopuoliseksi. Toinen vaihtoehto, jossa isä ja äitipuoli sopivat ensin asioista keskenään voidaan tehdä kahdella eri tavalla. Ensinnäkin isä ja äitipuoli voivat ensin keskenään keskustella asioista, minkä jälkeen isä tekee äidille ehdotuksen, jonka he ovat äitipuolen kanssa yhdessä sopineet. Toiseksi, mikäli ensimmäinen ehdotus tulee äidiltä, ei isä voi heti vastata ehdotukseen, vaan hänen täytyy ensin keskustella asiasta äitipuolen kanssa.

Suurin osa haastateltavista oli muuttanut isän ja lasten luokse. Osa äitipuolista ei tuntenut asuntoa kodikseen. Syitä tähän olivat: äitipuoli ei ollut saanut tehdä asunnossa muutoksia, äidin ”haamu” leijaili asunnossa sekä äitipuoli ei ole ollut itse valitsemassa asuntoa. Muutoksien ehdottamisen ja tekemisen mahdollisuus puolestaan sai äitipuolen tuntemaan asunnon kodikseen. Äitipuolelle voi joko antaa valtaa sisustusasioissa tai isä ja äitipuoli voivat yhdessä päättää sisustuksesta.

Kehitysvaiheiden läpikäyminen oli yhtenä teemana tutkimuksessa. Tästäkin teemasta vastaukset voitiin jaotella kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäisessä kategoriassa ovat niiden haastateltavien perheet, joissa kehitysvaiheiden läpikäyminen oli jämähtänyt johonkin tiettyyn vaiheeseen tai jopa lähtenyt taaksepäin. Toisen kategorian perheet ovat olleet vasta niin vähän aikaa koossa, että kehitysvaiheiden läpikäyminen on vielä kesken. Kolmannessa kategoriassa ovat perheet, joissa kehitysvaiheet on käyty läpi tai ainakin perheestä on muodostunut läheinen ja tiivis ryhmä.

Viimeinen teema käsitteli ongelmien ratkaisemisen apukeinoja. Haastateltavien vastauksista löytyi 6 erilaista kanavaa, mistä äitipuolet olivat hakeneet ja saaneet apua. Nämä olivat keskustelupalstat, ystävät, kirjat ja lehdet, Suplin luennot, vertaisparit ja -ryhmät sekä terapia. Mikään apukeino ei noussut ylitse muiden, vaan kaikki keinot mainittiin yhteensä kahdessa tai kolmessa haastattelussa. Suurin apu, minkä kyseiset apukeinot tarjosivat, oli muiden tilanteen tajuaminen. Esimerkiksi keskustelupalstojen lukeminen auttoi haastateltavia tajuamaan, että muillakin on ongelmia ja omassa perheessä esiintyvät ongelmat ovat melko pieniä muiden ongelmiin verrattuna.

7. POHDINTA

Alunperin tarkoitukseni oli tässä tutkimuksessa keskittyä pelkästään uusperheen ongelmiin. Käydessäni aineistoa läpi huomasin kuitenkin, että äitipuolien haastatteluissa tuli esille myös paljon hyviä asioita. Päädyin muuttamaan osittain alkuperäistä suunnitelmaani ja otin mukaan myös asioita, jotka toimivat hyvin. Tämän ansiosta tutkimuksestani ei tullut liian negatiivista, pelkkien ongelmien luetteloa. Nyt suurimmassa osassa teemoista tulee esille sekä hyviä että huonoja asioita samasta aiheesta. Esimerkiksi ennako-odotukset -teemassa tulee esille, miten kannattaa toimia, mikäli haluaa välttää ongelmia perheessä. Valmistautumalla hyvin ennakkoon mahdollisesti eteen tuleviin ongelmiin ne pystyttiin välttämään, kun taas ongelmiin valmistautumattomat kokivat paljon ongelmia. Täytyy kuitenkin ottaa huomioon, että tämä tulos pätee vain haastattemieni kymmenen äitipuolen perheissä. Tulosta ei voida yleistää koskemaan kaikkia uusperheitä, koska jokainen perhe on oma yksikkönsä, jossa pätee erilaiset toimintatavat.

Myös ongelmien ratkaiseminen jäi alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen melko vähäiselle huomiolle. Useimmiten ongelmat johtuivat sellaisista asioista, mitkä on vaikea ratkaista. Esimerkiksi lasten äidin käytöstä on mahdotonta muuttaa, on vain sopeuduttava tilanteeseen ja yritettävä kestää äidin oikuttelua. Lisäksi keinot, joilla ongelmat oli pyritty ratkaisemaan, olivat olleet tehotomia. Esimerkiksi yksi äitipuoli oli aluksi pyrkinyt miellyttämään lapsia, mutta todettuaan, että lapset eivät pidä hänestä, hän luovutti taistelun. Tarkoitukseni oli löytää sellaisia ongelmien ratkaisukeinoja, joita muutkin samassa tilanteessa olevat äitipuolet voisivat hyödyntää. Niitä ei kuitenkaan löytynyt. Monet äitipuolet olivat hakeneet vertaistukea, mutta sen avulla ei ratkaistu ongelmia, ainoastaan lievitettiin niitä. Terapia oli ainoa apukeino, jolla oli nimenomaan pyritty ratkaisemaan ongelmia.

Kaiken kaikkiaan haastattelut antoivat melko positiivisen kuvan uusperheistä ja muuttivat ennakkokäsitystäni uusperheistä. Vain kahden äitipuolen perheessä asiat olivat erittäin huonosti, eikä näissä perheissä asuvat äitipuolet enää uskoneet asioiden ratkeavan. Kaksi äitipuolta puolestaan totesivat, että heidän perheessään asiat ovat kaikin puolin hyvin. Näissä kahdessa haastattelussa tuli esille ainoastaan asioita, jotka aiheuttavat haasteita uusperheelle, mutta eivät olleet varsinaisia ongelmia. Muissa perheissä oli yksi tai kaksi ongelmia aiheuttavaa asiaa, mutta niiden kanssa pystyttiin elämään. Ei siis kannata hämääntyä, vaikka tässä tutkimuksessa tulee esille monenlaisia ongelmia. Koska halusin selvittää nimenomaan ongelmia, kaivoin esille kaikki uusperheissä

haasteita aiheuttavat asiat. Teemahaastattelussani oli myös monta sellaista kohtaa, joita en voinut hyödyntää tulos-osiossa, koska niissä ei ollut yhdelläkään perheellä ongelmia.

Seuraavaksi pohdin, miten uusperheessä kannattaisi toimia, jotta eläminen uusperheessä sujuisi mahdollisimman mutkattomasti. Tuloksissa tulikin esille, että muuttuvaan tilanteeseen kannattaa valmistautua mahdollisimman hyvin jo ennen uusperheeseen muuttamista. Uusperhettä koskevaan kirjallisuuteen ja keskustelupalstoihin tutustuminen edesauttaa uuteen tilanteeseen sopeutumista. Kirjallisuuteen tai keskustelupalstoihin tutustuneella äitipuolella on jo ennakkoon käsitys siitä, että uusperhe ei ole samanlainen yksikkö kuin ydinperhe. Äitipuoli osaa tunnistaa ajoissa mahdollisesti eteen tulevat ongelmat ja niihin osataan tarttua heti. Tällä tavoin ongelmat saadaan usein ratkaistua tai ainakin asioita muutettua niin etteivät ongelmat ehdi kasvaa kovin suuriksi.

Äitipuolen muutettua uusperheeseen nousee esille äitipuolen rooli perheessä. Kehottaisin äitipuolia osallistumaan alusta asti mahdollisimman paljon perheen arkeen. Tätä kautta äitipuoli pääsee mukaan perheeseen heti alusta asti ja lapset saavat heti kuvan siitä, että äitipuoli on perheen toinen aikuinen, jota täytyy totella. Äitipuolen ei kuitenkaan kannata tunkea ihan kaikkeen mukaan, vaan antaa myös isälle ja lapsille aikaa tehdä asioita keskenään. Äitipuolen ei kannata myöskään tuppautua mukaan lasten leikkeihin, vaan antaa lasten tehdä aloite lapsen ja äitipuolen tutustumisessa. Jokainen lapsi on erilainen ja sen vuoksi osalla uuteen perheenjäsenen sopeutuminen kestää kauemmin kuin toisilla. Myös äitipuolet ovat erilaisia ja heistäkin osalla uusperheeseen sopeutuminen vie enemmän aikaa kuin toisilla. Mikäli äitipuoli sopeutuu tilanteeseen hitaasti, ei hänen kannata väkisin olla mukana kaikissa perheen jutuissa. Silloin äitipuolen kannattaa välillä ottaa omaa aikaa ja pohtia asioita rauhassa. Äitipuolen ei kannata kuitenkaan kokonaan vetäytyä omiin oloihinsa vaan osallistua edes tunnin päivässä perheen yhteisiin asioihin.

Yksi tärkeä asia uusperheen hyvinvoinnissa on avoimuus puolisoitten välillä. Äitipuolen ja puolison eli isän tulisi pystyä puhumaan kaikista asioista. Tilanne on useimmiten molemmille parisuhteen osapuolille uusi, joten kaikista asioista kannattaa puhua avoimesti. Myös tyhmältä tuntuvat asiat kannattaa tuoda julki, koska toisella voi olla ihan samanlaisia ajatuksia tai sitten toinen voi osoittaa kyseisen asian murehtimisen turhaksi. Äitipuoli ja isä tulevat perheeseen niin erilaisista lähtökohdista, että heidän on vaikea asettua toinen toistensa asemaan. Isä on tottunut perhe-elämään, kun äitipuoli taas on saattanut asua monta vuotta yksin ennen uusperheeseen muuttoa. Puhumalla kaikista asioista ja tuomalla pienetkin huolenaiheet julki, puolisoitten on helpompi

asettua toisen asemaan. Varsinkin isän on vaikea tajuta, mitä kaikkea äitipuoli käy läpi uusperheen alkuvaiheessa. Puhumalla asioista avoimesti säästytään monilta väärinkäsityksiltä ja turhilta riidoilta.

Lasten biologinen äiti on usein mukana uusperheen päätöksenteossa lasten kautta. Koska äiti vaikuttaa uusperheen elämään, olisi parasta, jos kaikki osapuolet tulisivat toimeen keskenään. Isä ja äiti sopivat lasten asioista usein keskenään ilman äitipuolen läsnäoloa. Äiti pystyy kuitenkin halutessaan vaikuttamaan paljon äitipuolenkin elämään. Mikäli äiti haluaa, hän pystyy tekemään monia asioita uusperheen häiritsemiseksi. Uusperheen kannalta paras vaihtoehto on, että sekä isä ja äiti että äiti ja äitipuoli tulevat hyvin toimeen keskenään. Äitipuolen kannattaa siis alusta asti pyrkiä tulemaan toimeen äidin kanssa. Mikäli tämä osoittautuu mahdottomaksi, äitipuolen ei ainakaan kannata lähteä kostamaan äidin oikkuja, vaan pysyttävä rauhallisena tilanteessa. Useimmiten äiti lopettaa häiriköinnin huomattuaan, että sillä ei ole mitään vaikutusta. Mikäli äiti kuitenkin jatkaa häiriköintiään on vain sopeuduttava tilanteeseen, koska äidin käytöstä ei pysty muuttamaan.

Jos edellä mainituista neuvoista huolimatta ongelmia ilmaantuu, kannattaa ongelmiin puuttua mahdollisimman nopeasti. Mitä nopeammin ongelmiin puututaan, sitä pienempiä ne ovat ja sitä helpommin ne pystytään ratkaisemaan. Ongelmia ei kannata vähätellä, vaan pieniinkin ongelmiin kannattaa suhtautua vakavasti. Ongelmat kasvavat helposti suuremmiksi ja sen myötä niiden ratkaiseminen vaikeutuu. Ongelmiin puuttumisessakin auttaa avoimuus. Puolisot voivat puhua toisille, jos epäilevät, että jostakin asiasta saattaa muodostua ongelma. He voivat sitten yhdessä pohtia pitääkö tai kannattaako asiaan puuttua ja, jos pitää tai kannattaa niin millä tavalla. Asioista kannattaa puhua myös jonkin perheen ulkopuolisen henkilön kanssa, koska hänellä saattaa olla ihan erilainen näkemys asioista kuin perheeseen kuuluvilla. Häneltä voi myös saada hyviä neuvoja tilanteen ratkaisemiseksi.

Painotan vielä, että kyseiset pohdinnat perustuvat vain kymmenen äitipuolen haastattelujen perusteella saatuihin tuloksiin. Uskon, että kyseiset toimintatavat olisivat auttaneet näitä kymmentä perhettä. Vaikka perheet ovat kaikki rakenteeltaan samanlaisia, lapsettomien äitipuolien perheitä, ovat ne silti kaikki täysin erilaisia. Tuloksia ei voi siis yleistää koskemaan kaikkia uusperheitä. Edellä esittämäni asiat perustuvat omiin pohdintoihini, joten en voi myöskään luvata, että noudattamalla kyseisiä toimintatapoja haastattelemini uusperheiden elämä sujuu ilman ongelmia.

Seuraavaksi jatkan tutkimuksen luotettavuuden arvioinnilla. Eskolan ja Suorannan (1998, 211) mukaan laadullisessa tutkimuksessa arviointi pelkistyy kysymykseksi tutkimusprosessin luotettavuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on tutkimuksensa keskeinen työväline. Tämän vuoksi kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 211.) Koska arviointi koskee koko tutkimusprosessia, pitää kaikki tutkimuksen vaiheet tuoda esille. Pyrin metodologialuvussa kertomaan mahdollisimman tarkasti kaikki tutkimuksen vaiheet, jotta lukija saa kokonaiskuvan siitä, miten olen tutkimukseni tehnyt. Lukijalla on myös halutessaan mahdollisuus tehdä vastaavanlainen tutkimus.

Eskola ja Suoranta (1998, 215–216) esittelevät kirjassaan Mäkelän (1990) kriteerit laadullisen tutkimuksen arviointiin. Laadullisia aineistoja arvioidessaan Mäkelä (1990) kiinnittää huomiota seuraaviin seikkoihin: aineistojen yhteiskunnallisen merkittävyyteen ja riittävyteen, analyysin kattavuuteen, arvioitavuuteen ja toistettavuuteen. Aineiston merkittävyys on hyvin suhteellinen asia. Vaikka aineiston tärkeyden ennakkokriteerien sanominen ei olekaan helppoa, on tutkijan varauduttava puolustamaan aineistonsa merkittävyyttä. Tutkijan tulee siis olla tietoinen aineiston kulttuurisesta paikasta ja sen tuotantoehdoista. (Eskola & Suoranta 1998, 215–216.) Tutkimukseni aineisto perustuu haastateltavien kokemuksiin uusperheessä elämisestä. Koska suoritin aineistonkeräämisen haastatteluilla, tulee ottaa huomioon, että osallistuin myös itse aktiivisesti aineiston tuottamiseen esittämällä kysymyksiä haastateltaville.

Toinen Mäkelän (1990) esittämä kriteeri on aineiston riittävyys ja analyysin kattavuus. Laadullisen aineiston määrälle on vaikea ennakolta laskea riittävää kokoa. Yleisohjeen luontoisesti aineistoa ei kuitenkaan kannata ahnehtia liikaa. Analyysin kattavuus tarkoittaa sitä, että tulkintoja ei perusteta satunnaisiin poimintoihin aineistosta. (Eskola & Suoranta 1998, 216.) Koin 10 haastattelua sopivaksi aineiston määräksi. Niiden tekeminen ja litteroiminen eivät vieneet kohtuuttomasti aikaa. Haastatteluista sai kuitenkin tarpeeksi materiaalia tutkimukseeni. Analyysin kattavuuden varmistin lukemalla aineistoa ensin kokonaisuutena ja vasta muutaman lukukerran jälkeen aloin poimia sieltä kuhunkin teemaan sopivia asioita.

Kolmas Mäkelän (1990) esille tuoma seikka on analyysin arvioitavuus ja toistettavuus. Jotta arvioitavuuden kriteeri toteutuu, lukijan pitää pystyä seuraamaan tutkijan päättelyä. Toistettavuudella tarkoitetaan, että analyysissä käytetyt luokittelu- ja tulkintasäännöt esitetään niin yksiselitteisesti kuin mahdollista. (Eskola & Suoranta 1998, 217.) Kuten jo aiemmin toin esille, olen

pyrkinyt tuomaan mahdollisimman tarkasti esille kaikki tutkimuksen vaiheet. Luokittelussa olen käyttänyt teemoittelua. Tuloksissa olen pyrkinyt luomaan mahdollisimman selkeät kokonaisuudet, jotta aineistosta poimimani teemat ovat helposti luettavissa. Käytin tuloksissa paljon sitaatteja, jotta lukijat voivat seurata päättelyäni.

Tuomi ja Sarajärvi (2002, 135–138) jakavat tutkimuksen osiin, jotta jokaista osaa on mahdollista arvioida erikseen. He kuitenkin painottavat, että tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena, jolloin sen sisäinen johdonmukaisuus painottuu. Tutkimuksessani koen tarpeelliseksi vielä kiinnittää huomiota aineistonkeruun ja tutkimuksen tiedonantajien luotettavuuteen. Aineistonkeruun suoritin teemahaastatteluilla. Koen haastattelun luotettavaksi menetelmäksi, koska siinä haastatteli on useimmiten kasvokkain haastateltavan kanssa. Suurimman osan haastatteluista tein puhelinhaastatteluina, mutta en usko sillä olevan merkitystä tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Olisin varmasti puhelimesta huomannut, jos haastateltava olisi esittänyt jotakin muuta kuin oikeasti on. Tutkimuksen aihe oli arkaluontoinen, koska se käsitteli perheissä esiintyviä ongelmia. On mahdollista, että haastateltavat jättivät kaikkien arkaluontoisimmat asiat kertomatta. Haastateltavat osallistuivat kuitenkin vapaaehtoisesti tutkimukseen, joten uskon heidän olleen valmiita kertomaan kaikista perheessä esiintyvistä ongelmista.

Tutkimuksen tiedonantajien arviointiin yhtenä osana kuuluu tiedonantajien valitsemisen arviointi. Sain haastateltavat Suomen uusperheellisten liitto Ry:n sekä Uusi Onni- keskustelupalstan kautta. Varsinkin keskustelupalstan käyttöä aineistonhakumenetelmänä on syytä arvioida. Keskustelupalstoille hakeutuu useimmiten sellaisia ihmisiä, joilla on ongelmia. Kun nämä ihmiset huomasivat haastateltavien hakuilmoitukseni, moni heistä varmasti ajatteli, että tässä on taas yksi hyvä mahdollisuus puhua perheessä esiintyvistä ongelmista. Tästä johtuen tutkimukseni tulokset saattavat olla vääristyneet ja oikeasti uusperheissä ei esiinny näin paljoa ongelmia kuin saamani tutkimustulokset osoittavat. Varmasti monet sellaiset keskustelupalstoilla käyvät ihmiset, joilla ei ole suurempia ongelmia totesivat, ettei heistä ole apua ongelmia käsittelevässä tutkimuksessa. Tutkimustulosten mahdollisen vääristymisen olisi pystynyt välttämään hakemalla haastateltavia monen eri kanavan kautta. Tällöin yhden kanavan merkitys ei olisi ollut niin suuri tulosten kannalta.

Lopuksi vielä pohdintaa siitä, miten aihetta voisi jatkossa tutkia. Tutkimastani aiheesta voisi tehdä pitkittäistutkimuksen, jossa seurattaisiin muutamassa perheessä esiintyviä ongelmia viiden tai kymmenen vuoden ajan. Seuraamalla samaa perhettä pidemmän aikaa saataisiin paremmin näkyville myös ongelmienratkaisukeinoja. Lisäksi pystyttäisiin selvittämään, miten ongelmat

muuttuvat ajan kuluessa ja tuleeko esille mahdollisesti uusia ongelmia. Toinen kiinnostava tapa olisi tutkia samaa aihetta eri aineistolla. Haastateltavana voisivat olla isät tai lapset. Olisi mielenkiintoista nähdä ovatko isien ja lasten kokemukset perheessä esiintyvistä ongelmista samanlaiset kuin äitipuolella. Tekemääni tutkimusta voisi jatkaa niin, että suorittaa saman teemahaastattelun haastattelemini äitipuolien puolisoille. Sen jälkeen olisi mahdollista vertailla eroavatko äitipuolen ja isän vastaukset toisistaan.

Myös perheen rakenteen vaikutusta ongelmiin voisi vertailla. Vertailukohtaksi olisi mahdollista ottaa joko sellaiset perheet, joissa molemmilla on omia lapsia tai perheet, joissa äitipuolella ja isällä on myös yhteisiä lapsia. Tekemällä saman teemahaastattelun näiden perheiden jäsenille olisi mahdollista vertailla onko perheen rakenteella vaikutusta perheessä esiintyviin ongelmiin. Vielä yksi vaihtoehto vertailevaan tutkimukseen syntyy, kun ottaa haastateltavaksi eri-ikäisten lasten äitipuolia. Kymmenen haastateltavan tutkimuksessa voisi ottaa haastateltavaksi esimerkiksi viisi alle kouluikäisten lasten äitipuolta ja viisi kouluikäisten lasten äitipuolta. Näin saataisiin esille lasten iän merkitys uusperheessä esiintyviin ongelmiin. Kuten uusperhetyyppejä, myös erilaisia tapoja tutkia uusperheitä on kymmeniä. Siispä kaikki aiheesta kiinnostuneet rohkeasti mukaan kartuttamaan uusperheitä koskevaa tutkimustietoa.

8. LÄHTEET

- Broberg, M. 2010a. Uusperheen voimavarat ja hyvinvointi. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 52/2010. Helsinki.
- Broberg, M. 2010b. Uusperheen voimavarat ja lasten hyvinvointi. Supliikki (2), 8–9.
- Castren, A-M. 2009. Mahtuuko ero perheeseen? Perheen hajoaminen ja uusperhe perheenä. Teoksessa R. Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus. 106–127.
- Castren, A-M. 2010. Palautettu perhe ja vanhemmuus. Supliikki (1), 8–9.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. 2007. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS- kustannus. 159–183.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS- kustannus. 25–43.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kurki, A. 2009. Uusperhe-suomi-sanakirja. Eli kuinka tulkita uusperheellisen sanavalintoja selkokielelle. Juva: WS Bookwell Oy.
- Mörsky, P. 1992. Perhemuotona uusperhe. Tutkimus uusperheestä perheratkaisuna sekä uusperheiden ongelmista ja voimavaroista. Sosiaalipolitiikan pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto.
- Raittila, K. & Sutinen, P. 2008. Huonetta vai sukua. Elämää uusperheessä. Helsinki: Kirjapaja.
- Rauha, M. 2003. Äitipuolen käsikirja. Nauti elämästä uusperheessä. Helsinki: WSOY.
- Ritala-Koskinen, A. 2009. Kuinka uusperhe kesytetään. Teoksessa Teoksessa R. Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus. 128–145.

Rosenholm, H. 1989. Uusperhe. Uusi mahdollisuus. Helsinki: WSOY.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkójulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 03.12.2010.

Sutinen, P. 2005. Vanhempana ja aikuisena uusperheessä. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 203. Helsinki: Helsingin yliopisto. Luettu osoitteessa <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kay/kasva/vk/sutinen/vanhempa.pdf>.

Sutinen, P. 2010. Vaietut tunteet. Supliikki (1), 10–11.

Tilastokeskus. 2009. Uusperheet 1990–2008. Saatavilla [www-](http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tau_004_fi.html) muodossa. http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2008/perh_2008_2009-05-29_tau_004_fi.html. Luettu 19.10.2009.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

LIITE 1: UUSPERHETILASTO

Uusperheet 1990–2008

Vuosi	Yhteensä	Aviopari	Avopari	Uusperheiden osuus lapsiperheistä	Äidin lapset	Isän lapset	Yhteiset lapset	Alle 18-v. lapsia uusperheissä	Ei yhteisten lasten osuus kaikista lapsista	Uusperheen alle 18-v. lasten osuus kaikista lapsista
1990	44 426	21 808	22 618	6.9	50 713	7 443	30 089	88 245	5.1	7.8
1991
1992	43 647	20 109	23 538	6.7	50 591	7 529	29 555	87 675	5.0	7.6
1993
1994	42 216	19 251	22 965	6.6	49 668	7 510	28 994	86 172	5.0	7.5
1995	42 460	19 197	23 263	6.6	50 322	7 637	29 242	87 201	5.0	7.6
1996	43 100	19 368	23 732	6.8	51 567	7 710	29 476	88 753	5.2	7.7
1997	44 219	19 732	24 487	7.0	53 444	7 909	29 990	91 343	5.4	8.0
1998	45 296	20 173	25 123	7.2	55 267	8 042	30 312	93 621	5.6	8.2
1999	47 194	20 523	26 671	7.6	58 115	8 191	30 723	97 029	5.9	8.6
2000	47 288	21 315	25 973	7.7	58 550	8 541	30 931	98 022	6.0	8.8
2001	48 359	21 846	26 513	8.0	60 272	8 916	31 086	100 274	6.3	9.1
2002	49 294	22 431	26 863	8.2	61 816	9 120	31 226	102 162	6.5	9.3
2003	49 944	22 888	27 056	8.4	63 071	9 198	31 565	103 834	6.6	9.5
2004	50 867	23 872	26 995	8.6	64 503	9 366	32 040	105 909	6.8	9.7
2005	52 204	24 722	27 482	8.8	66 228	9 746	32 465	108 439	7.0	10.0
2006	52 920	25 275	27 645	9.0	67 175	10 054	32 817	110 071	7.1	10.2
2007	53 482	25 901	27 581	9.1	67 652	10 254	33 064	110 970	7.2	10.3
2008	53 674	26 415	27 259	9.2	67 463	10 378	33 227	111 068	7.3	10.4

Lähde: Perheet 2008, Väestö- ja kuolemansyytilastot, Tilastokeskus

LIITE 2: HAASTATTELUPYYNTÖ

Hei uusperheen aikuinen,

Tarvitsen apuasi. Oletko aikuisena/vanhempana uusperheessä, jossa puolisollassi on lapsi/lapsia, mutta sinulla ei ole omia lapsia, eikä teillä myöskään ole yhteisiä lapsia? Olet siis uusperheen äiti- tai isäpuoli. Lisäksi uusperheesi on ollut koossa vähintään kaksi vuotta. Mikäli täytät edellä mainitut kriteerit, olet etsimäni henkilö ja toivon, että otat osaa tutkimukseeni.

Teen Pro Gradu- työtäni Tampereen yliopiston kasvatustieteen laitoksella. Pro Graduni käsittelee uusperheissä esiintyviä ongelmia äiti- ja isäpuolien kokemana. Tutkimuksessa ollaan erityisesti kiinnostuneita siitä, millaisia ongelmia uusperheissä esiintyy ja miten ongelmat on perheissä ratkaistu tai onko niitä ratkaistu ollenkaan. Tutkimukseen voivat osallistua myös sellaiset uusperheet, joissa ei ole esiintynyt ongelmia, koska sekin on tutkimustulos, ettei ongelmia ole esiintynyt lainkaan.

Uusperheiden määrä kasvaa jatkuvasti ja tällä hetkellä jo noin 10% lapsista asuu uusperheissä. Uusperheessä eläminen ei ole helppoa varsinkaan alussa ja sen vuoksi on tärkeää tuottaa tutkimustietoa uusperheiden elämän helpottamiseksi. Suomessa tehtyä uusperhetutkimusta on olemassa melko vähän, joten jokainen uusperheitä koskeva tutkimus on tärkeä. Mikäli haluat auttaa tutkimustyötäni ja olla mukana kartuttamassa uusperheitä koskevaa tutkimustietoa, ota yhteyttä minuun.

Kerään aineiston haastatteluilla. Toivon uusperheiden äiti- ja isäpuolien ilmoittautuvan haastatteluun. Olen valmis joustamaan haastattelujanakohdista, jotta löydämme sopivan ajankohdan ja paikan haastattelun tekemiseen. Haastattelun voi suorittaa myös puhelinhaastatteluna, joten paikan sopiminenkaan ei ole ongelma. Haastattelut olisi tarkoitus suorittaa kevään aikana. Haastattelut nauhoitetaan jatkoanalyysiä varten ja ne jäävät vain tutkijan haltuun. Kaikki haastattelut käsitellään luottamuksellisesti ja esimerkiksi nimet häivytetään pois, jotta haastateltavia tai heidän perheitään ei voida tunnistaa raportista.

Mikäli kiinnostuit tutkimuksestani ja haluat olla mukana tärkeän tutkimustiedon kartuttamisessa ota yhteyttä minuun mahdollisimman pian joko sähköpostilla tai puhelimitse. Sähköpostia voit lähettää osoitteeseen Pauliina.Heinonen@uta.fi tai soittaa/laittaa viestiä numeroon 044-5753622.

Vastaan mielelläni tutkimusta koskeviin kysymyksiin. Tutkimukseni ohjaajana toimii Tampereen yliopiston Ma. professori Eero Pantzar.

Ystävällisin terveisin Pauliina Heinonen

LIITE 3: TEEMAHAASTATTELUN RUNKO

Teemahaastattelun runko

1. TAUSTATIEDOT

- perheen rakenne(mm. jäsenten lukumäärä) ja perheen jäsenten taustat (milloin eronneet)
- kauanko uusperhe on ollut koossa
- asumisjärjestelyt
- lasten – ja vanhempien iät

2. ROOLIT PERHEESSÄ

- miten haastateltava määrittelee uusperheen
- millainen rooli haastateltavalla on perheessä
- onko haastateltavalla erilainen asema perheessä biologiseen vanhempaan nähden
- millä nimellä ja millä nimikkeellä lapset kutsuvat haastateltavaa
- haastateltavan suhtautuminen ja tunneside lapsiin
- lasten suhtautuminen haastateltavaan
- kokeeko haastateltava rooliepäselvyyksiä tai rooliristiriitoja
- kokeeko haastateltava olevansa ulkopuolinen perheessä
- luodaanko haastateltavalle rooliodotuksia ulkopuolelta
- kokeeko haastateltava olevansa innokas, vetäytyvä vai joustava äiti/isäpuoli
- kokeeko haastateltava toteuttavansa hoivaamis-, kasvatus- ja elatustehtävää biologisen vanhemman tapaan

3. KASVATUSMETODIT

- sovitaanko kasvatusmetodeista yhdessä
- onko haastateltavalla ”valtaa” perheessä (lupa kasvattaa lapsia)
- saako tai uskaltaako haastateltava pitää lapsille kuria
- uskovatko lapset haastateltavaa

4. TOIMINTATAVAT

- vallitsevatko perheessä lasten ja puolison vanhassa perheessä olleet toimintatavat vai yhdessä luodut toimintatavat
- perheen yhteisistä asioista ja lasten asioista sopiminen
- perheen säännöt (ja ovatko ne samat kuin lasten toisessa perheessä)
- sääntöjen noudattaminen
- sääntöepäselvyydet
- perheen ajankäyttö ja yhteisen ajan järjestäminen
- lasten ja aikuisten harrastukset
- kotitöiden jakautuminen
- juhlapyhät/juhlien viettäminen

- onko uusperheen kodissa aiemmista kodeista tavaroita ja onko asunto sama missä haastateltavan puoliso ja lapset asuivat ennen uusperheen syntymistä

5. LASTEN TOINEN BIOLOGINEN VANHEMPI

- lasten suhde toiseen biologiseen vanhempaan
- haastateltavan puolison ja lasten toisen biologisen vanhemman suhde
- haastateltavan ja lasten toisen biologisen vanhemman suhde
- lasten asioista sopiminen toisen biologisen vanhemman kanssa (mm. asumisjärjestelyt)
- toisen biologisen vanhemman perhetilanne
- elatustuki
- kokeeko haastateltava toisen biologisen vanhemman vaikuttavan liikaa uusperheen asioihin
- onko lasten biologisilla vanhemmilla yhteishuoltajuus
- kumman vanhemman luona lapset ovat kirjoilla

6. RAHA-ASIAT

- omat rahat vai yhteiset rahat
- maksaako lasten biologinen vanhempi lasten menot vai maksetaanko ne yhdessä
- rahankäytön suhteuttaminen palkkaan
- kuka maksaa
 - asumisen
 - ruoan
 - laskut yms.
- haastateltavan ja puolison erilaiset rahankäyttötavat

7. KEHITYSVAIHEET

- palauta mieleesi millaisia odotuksia/ajatuksia sinulla oli uusperheen perustamisvaiheessa ja ovatko ne toteutuneet
- hakiko haastateltava alussa lasten hyväksyntää ja saiko hän sitä
- pystyykö haastateltava selvittämään ristiriidat lasten kanssa ilman biologisen vanhemman apua
- onko perheestä muodostunut ryhmä
- onko perheen läheisyys kasvanut alkuajoista
- onko perheen yhteen hitsautumisessa ollut taantumia tai takautumia
- kauanko perheen yhteen hitsautuminen kesti vai onko se vielä kesken
- onko uusperhe hakenut ulkopuolisen apua johonkin perheessä esiintyneeseen ongelmaan

8. PARISUHDE

- onko haastateltavalla ja puolisolalla tarpeeksi kahdenkeskeistä aikaa
- ovatko lapset tai haastateltava mustasukkaisia biologisen vanhemman/puolison huomiosta